

7. април 2011.

Савет Европе: Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

Образложење

I. Увод

1. Насиље над женама, укључујући насиље у породици, представља један од најозбиљнијих облика кршења људских права у Европи и још увек је обавијен ћутањем. Насиље у породици – над другим жртвама попут деце, мушкараца и старих лица – такође је сакривен феномен који утиче на толики број породица да се не може занемарити.

2. Стопе распрострањености за Европу не постоје, али су многе државе чланице спровеле анкете како би измериле обим насиља над женама на националном нивоу. Иако се методологије разликују, преглед ових анкета указује на то да је у различитим државама од једне петине до једне четвртине свих жена искусило физичко насиље најмање једном од пунолетства, а више од десетине је искусило сексуално насиље уз употребу силе. Бројчани подаци за све облике насиља, укључујући и прогањање, достижу чак 45%. Већину таквих насилних дела чине мушкарци из њиховог непосредног друштвеног окружења, најчешће партнери и бивши партнери.

3. Секундарна анализа података потврђује конзервативну процену да је око између 12% и 15% свих жена било у вези у којој је било злостављања у породици након 16. године. Многе друге жене и даље трпе физичко и сексуално насиље од бивших партнера чак и након раскида, што указује на то да, за већину жена, прекид везе у којој су злостављане не значи неопходно и физичку безбедност.

4. Насиље у породици над децом је раширено и истраживањем је откривена веза између насиља у породици над женама и физичког злостављања деце, као и трауме коју деца преживе уколико су сведоци насиља у кући. За остале облике насиља у породици, као што је злостављање старих лица и насиља у породици над мушкарцима има релативно мало поузданих података.

5. Насиље над женама је светски феномен. Комитет за сузбијање дискриминације над женама (CEDAW комитет) Конвенције Уједињених нација о елиминисању свих облика насиља над женама (у даљем тексту: CEDAW) је у општој препоруци бр. 19 о насиљу над женама (1992) препознао родно засновано насиље над женама као облик дискриминације над женама. Генреална скупштина Уједињених нација је 1993. донела Декларацију о елиминисању насиља над женама и поставила темеље међународне борбе против насиља над женама. Пекиншка декларација и Платформа за акцију из 1995. идентификовала је сузбијање насиља над женама као стратешки циљ унутар осталих обавеза у области родне равноправности. Генерални секретар УН-а је 2006. објавио Детаљну студију о свим облицима насиља над женама, у којој је идентификовао испољавање и међународне законске оквире који се односе на насиље над женама и прикупио податке о „обећавајућим праксама“ које су показале успеха у решавању овог проблема.

6. Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, као регионални инструмент отворен за ратификацију и приступање државама које нису чланице Савета Европе, допуњује и проширује стандарде које су поставиле остале организације које се баве људским правима у овој области. Америчка конвенција о спречавању, кажњавању и сузбијању насиља над женама, коју је Организација америчких држава усвојила 1994, као и Протокол Афричке повеље о људским и правима народа о правима жена у Африци коју је Афричка унија усвојила 2003, обе се баве проблемом насиља над женама. Конвенција Савета Европе која је свеобухватнија, значајно већи акценат ставља на активности спречавања и борбе против насиља над женама и насиља у породици на светском нивоу.

Активности Савета Европе

7. Једна од основних брига Савета Европе који представља 47 држава чланица и њихових 800 милиона грађана, јесте одбрана и заштита људских права. Насиље над женама, у које спада и насиље у породици, нарушава основне вредности на којима је заснован Савет Европе.
8. Почев од деведесетих година двадесетог века, Савет Европе а посебно Савет за равноправност жена и мушкараца (CDEG) предузео је низ иницијатива за унапређење заштите жена од насиља. Трећа Европска министарска конференција о једнакости између жена и мушкараца одржана 1993. посвећена је *Стратегијама за елиминисање насиља над женама у друштву путем средстава јавног информисања и других средстава*.
9. Акциони план за борбу против насиља над женама који је потом израђен представља први обухватни политички оквир за државне управе. Након тога је 2002. усвојена Препорука Савета Европе Rec(2002)5 Комитета министара државама чланицама о заштити жена од насиља. Она представља камен темељац зато што предлаже по први пут у Европи обухватну стратегију за спречавање насиља над женама и заштиту жртава у свим државама чланицама Савета Европе. Од 2002. она служи као најзначајнији ослонац државама чланицама у борби против насиља над женама. Примена ове препоруке редовно се прати путем оквира за праћење који служи за процену напретка. Завршено је неколико циклуса праћења, а њихов исход процењен и објављен. Они су показали да је, посебно у областима законодавства, полицијске истраге и кривичног гоњења, много тога учињено у циљу повећања одговора кривичног права на насиље над женама. Ипак, остају бројни недостаци. У другим областима, посебно у области пружања услуга жртвама, мали су знакови напретка.
10. Шефови држава и влада Савета Европе су, у циљу новог покрета у сузбијању насиља над женама, и потврде њихове посвећености овом циљу, одлучиле на Трећем самиту одржаном у Варшави 16. и 17. маја 2005. да покрену велику кампању о овом проблему, коју је осмислила и помно пратила Радна група Савета Европе за борбу против насиља над женама и насиља у породици, чије је чланове именовао генерални секретар Савета Европе.
11. Кампања је спроведена на три нивоа: међудржавном, парламентарном и локалном. Од држава чланица затражено је да остваре значајан напредак у четири главне области: законодавних и политичких мера, подршке и заштите жртвама, прикупљању података и подизању свести. Оне су такође биле позване да спроведу националне кампање и лобирају за јачу примену препоруке Rec(2002)5 о заштити жена од насиља, што је половина држава чланица и урадила.
12. Захваљујући јединственој улози Парламентарне скупштине Савета Европе која се састоји од делегација 47 националних парламената, кампања је имала јаку парламентарну димензију. Многи посланици су, појединачно и заједно, инсистирали на променама у законодавству како би заштитили жене од родно заснованог насиља. Организовањем парламентарних дебата и слушања о насиљу над женама, али такође и кроз интервјуе и јавне прогласе, посланици су у многоме допринели подизању свести о овој теми. Посланици у многим државама чланицама и даље активно лобирају за промене и створили су мрежу посланика која је посвећена борби против насиља над женама на нивоу држава.
13. Кампања је открила величину проблема у Европи, али је такође осветлила примере добре праксе и иницијативе у многим државама чланицама. Подигла је свест кључних актера и помогла да се различити облици насиља над женама нађу на политичкој агенди.
14. Поред тога, процена националних мера против насиља над женама коју је Радна група спровела показала је потребу за усклађеним законским стандардима и прикупљањем одговарајућих података како би се обезбедило да жртве насиља широм Европе имају исти ниво заштите и подршке. Радна група је у свом Финалном извештају о активностима (EG-TFV (2008) 6) донела препоруку да Савет Европе изради конвенцију из области људских права за спречавање и борбу против насиља над женама.
15. Европски министри правде су поред тога одлучили на 27. Конференцији одржаној у Јеревану у Јерменији 12. и 13. Октобра 2006. да изврше процену потреба за законским инструментом Савета Европе о насиљу над партнером/партнерком, имајући у виду да такво насиље може бити засновано на дискриминацији и предрасудама у смислу неједнакости које произилазе из рода, порекла и економске зависности. Након резултата *Студије изводљивости за конвенцију за борбу против насиља у породици* (CDPC (2007)09 rev), Европска комисија за кривичне проблеме (CDPC) је закључила да је такав инструмент неопходан.

16. Парламентарна скупштина је одавно заузела чврст политички став против свих облика насиља над женама. Усвојила је више резолуција и препорука о различитим облицима насиља над женама; посебно, Резолуцију 1247 (2001) о женском гениталном сакаћењу, Резолуцију 1582 (2002) о насиљу у породици, Резолуцију 1327 (2003) о такозваним „кривичним делима ради части“, Препоруку 1723 (2005) о принудним и дејим браковима, Препоруку 1777 (2007) о сексуалним нападима који су повезани са „дрогама за силовање (*date rape drugs*)“ и, нешто скорије, Резолуцију 1654 (2009) о феминициду и резолуцију 1691 (2009) о силовању жена, укључујући и силовање у браку.

17. Парламентарна скупштина је више пута тражила правно обавезујуће стандарде за спречавање, заштиту и кривично гоњење најозбиљнијих и најраширенијих облика родно заснованог насиља и изразила подршку у процесу израде Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици.

Конвенција Савета Европе за спречавање и сузбијање насиља над женама и насиља у породици

18. Као одговор на препоруке Радне групе за израду конвенције о насиљу над женама и резултате студије изводљивости за конвенцију о насиљу над партнерком/партнером, Комитет министара одлучио је да оснује мултидисциплинарни одбор са мандатом за израду правно обавезујућих стандарда који би обухватили обе ове области: насиље над женама и насиље у породици.

19. Као резултат, заменици министара Савета Европе усвојили су на свом 1044. састанку одржаном 10. децембра 2008. опис посла за *Ad hoc* комитет за спречавање и борбу против насиља над женама и насиља у породици (CAHVIO) за припрему једног или више правно обавезујућих инструмената „за спречавање и борбу против насиља у породици, укључујући и одређене облике насиља над женама, друге облике насиља над женама и заштиту и подршку жртвама таквог насиља као и процесуирање учинилаца“. Заменици су такође захтевали да CAHVIO „до 30. јуна 2009. представи периодични извештај о свом положају у односу на предмет и садржај предложених инструмената, радним методима и временском оквиру, како би Комитет министара могао да донесе одлуку, према потреби, о овим питањима“. Периодични извештај приказао је мишљење Комитета да је фокус Конвенције на елиминисању насиља над женама. Уз то, конвенција треба да се бави насиљем у породици које несразмерно утиче на жене и притом омогући примену одредби на све жртве насиља у породици. На 1062. састанку одржаном 1. јула 2009. заменици су „узели у обзир периодични извештај (...)“ и „позвали CAHVIO да настави са радом у складу са планом и програмом изложеним у периодичном извештају и посебно да припреми инструменте спречене у извештају“. На основу тога CAHVIO је децембра 2009. започео преговоре о Конвенцији о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици. CAHVIO је одржао шест састанака током децембра 2009. и фебруара, јуна/јула, септембра, новембра и децембра 2010. како би употпунио текст.

20. Нацрт текста конвенције CAHVIO је одобрио на састанку у децембру 2010. и предао га Комитету министара ради стављања на мишљење Парламентарној скупштини. Парламентарна скупштина је 11. марта 2011. дала своје мишљење о нацрту конвенције.

21. Позивајући се на Препоруку Rec(2002)5 о заштити жена од насиља, Конвенција по први пут у Европи поставља правно обавезујуће стандарде за спречавање насиља над женама и насиља у породици, штити своје жртве и кажњава учиниоце. Њоме је значајан јаз у заштити људских права жена попуњен, а чланице се подстичу да прошире заштиту на све жртве насиља у породици. Ипак она ставља сузбијање насиља над женама у шири контекст достизања суштинске једнакости између жена и мушкараца и тиме значајно унапређује препознавање насиља над женама као облика дискриминације.

II. Коментар на одредбе Конвенције

Преамбула

22. Преамбула потврђује посвећеност потписница људским правима и основним слободама. Позива се најзначајније правне инструменте Савета Европе и Уједињених нација који се директно односе на област примене ове Конвенције.

23. Током процеса преговарања око ове Конвенције, узети су у обзир ти међународни правни инструменти, посебно они које је припремио Савет Европе. Поред тога, аутори су имали у виду следеће препоруке Парламентарне скупштине Савета Европе: Препоруку 1450 (2000) о насиљу над женама у Европи, Препоруку 1582 (2002) о насиљу над женама у породици, Препоруку 1723 (2005) о принудним браковима и дејим браковима, Препоруку 1759 (2006) о Уједињеним парламентима у борби против насиља над женама у породици, Препоруку 1777 (2007) о сексуалним нападима који су повезани са „дрогама за силовање“ (*date-rape drugs*), Препоруку 1817 (2007) о Уједињеним парламентима у борби

против насиља над женама у породици: средњерочна процена кампање, Препоруку 1847 (2008) о борби против насиља над женама: на путу ка конвенцији Савета Европе, Препоруку 1873 (2009) о сексуалном насиљу над женама у оружаним сукобима, Препоруку 1868 (2009) о Борби против родно заснованих кршења људских права, укључујући отмицу жена и девојака, Препоруку 1861 (2009) о феминициду, Препоруку 1881 (2009) о хитној потреби за борбом против такозваних „злочина из части“, Препоруку 1887 (2009) о силовању жена, укључујући и силовање у браку, Препоруку 1891 (2009) о мигранткињама које су у посебном ризику од насиља у породици и Препоруку 1905 (2010) о деци сведоцима насиља у породици. Слично томе, аутори конвенције узели су у обзир и Препоруку 260(2009) о борби против насиља над женама у породици и Резолуцију 279(2009) о борби против насиља над женама у породици Конгреса локалних и регионалних власти Савета Европе.

24. Уз то, преговори су инспирисани следећим политичким декларацијама:

a. Декларацијом о програму акције на Петој европској министарској конференцији о једнакости између жена и мушкараца (у Скопју, 22-23. јануара 2003);

b. Акционим планом усвојеним на Трећем самиту шефова држава и влада Савета Европе (у Варшави, 16-17. маја 2005);

c. Декларацијом „Да родна равноправност постане стварност“ коју је Комитет министара Савета Европе усвојио (у Мадриду, 12. маја 2009);

d. Резолуцијом бр. 1 о спречавању и одговору на насиље у породици усвојеној на 29. конференцији министара правде Савета Европе (у Тромсу у Норвешкој, 18-19. јуна 2009);

e. Акционим планом и Резолуцијом усвојеном на 7. конференцији министара за једнакост између жена и мушкараца Савета Европе (Баку, 24-25. маја 2010);

f. Пекиншком декларацијом и Платформом за акцију усвојеном на Четвртој светској конференцији жена 1995, извештајем *Ad hoc* комитета са целе 23. специјалне седнице Генералне скупштине Уједињених нација (Пекинг + 5 – политичка декларација и исходни документ) као и политичком декларацијом са 49. седнице Комисије Уједињених нација о статусу жена из 2005. (Пекинг + 10) и 54. седнице Комисије Уједињених нација о статусу жена из 2010. (Пекинг + 15) и Жене 2000: родна равноправност, развој и мир за 21. век.

25. Преамбула поставља основни циљ Конвенције: стварање Европе у којој нема насиља над женама и насиља у породици. У том циљу она успоставља чврсту везу између достизања родне равноправности и сузбијања насиља над женама. На основу ове премисе, она препознаје структурну природу насиља над женама, као и да је оно манифестација историјски неједнаких односа моћи између жена и мушкараца. Сходно томе, Преамбула даје увод различитим мерама које се налазе у Конвенцији и ставља сузбијање насиља над женама у шири контекст борбе против дискриминације над женама и достизања родне равноправности, законске и чињеничне. Такође би требало нагласити да термин „дискриминација над женама“ треба тумачити као „сваку разлику, искључивање односно забрану која настаје на основу пола у циљу или сврху повреде односно поништавања признања, уживања односно коришћења, независно од брачног статуса, на основу принципа једнакости између жена и мушкараца, људских права и основних слобода жена у области политике, економије, друштва, културе, грађанског друштва односно у било којој другој области“ у складу са чланом 1 CEDAW конвенције. Истовремено аутори су желели да препознају да се насиље над женама и насиље у породици може објаснити и разумети на различите начине на структуралном, групном и индивидуалном нивоу. Насиље над женама и насиље у породици су комплексни феномени и неопходно је употребити комбинацију различитих приступа како бисмо могли да их разумемо.

26. Аутори су желели да нагласе да насиље над женама озбиљно крши и повређује односно поништава уживање људских права жена, посебно њихових основних права на живот, сигурност, слободу, достојанство и физички односно емотивни интегритет и због тога не може бити занемарено. Осим тога, препознали су да насиље утиче штетно не само на жене, већ и друштво у целини и да је због тога потребна хитна акција. Коначно, нагласили су чињеницу да неке групе жена, као што су жене и девојчице са инвалидитетом, често су у већем ризику од насиља, повреде, злоупотребе, занемаривања односно немарног опхођења, злостављања односно искоришћавања, како унутар тако и изван дома.

27. Уз потврду да је насиље над женама, укључујући насиље над женама у породици, одређено родни феномен, потписнице јасно препознају да мушкарци и дечаки такође могу бити жртве насиља у породици и да ово насиље такође мора решавати. Тамо где су деца у питању, препознато је да она не морају директно да претрпе насиље да би била сматрана жртвама насиља већ је присуство насиљу у породици такође траума и самим тим довољно да их виктимизује.

28. Аутори су желели да нагласе да обавезе садржане у овој конвенцији не захтевају од страна да предузму мере противно уставним правилима односно основним начелима која се односе на слободу штампе и слободу говора у другим средствима јавног информисања.

29. Важно је нагласити да мере које су садржане у Конвенцији не доводе у питање позитивне обавезе држава да штите права призната Европском конвенцијом о заштити људских права и основних слобода (у даљем тексту *ECHR*). Мере такође треба да узму у обзир све већи обим судске праксе Европског суда за људска права која поставља значајне стандарде у области насиља над женама, и која је обезбедила смернице ауторима за разматрање бројних позитивних обавеза и мера које су потребне за спречавање таквог насиља.

Поглавље I – Циљеви, дефиниције, принцип једнакости и недискриминације, опште обавезе

Члан 1 – Циљеви Конвенције

30. Став 1 садржи циљеве Конвенције. Став 1 (а) наводи као специфични циљ Конвенције заштиту жена од свих облика насиља, као и спречавање, кривично гоњење и елиминисање насиља над женама и насиља у породици.

31. У складу с препознавањем везе из преамбуле између сузбијања насиља у породици и достизања законске и чињеничне родне равноправности, став 1 (б) одређује да ће Конвенција допринети елиминисању свих облика дискриминације над женама и промовисати суштинску једнакост између жена и мушкараца. Аутори су сматрали да је од суштинске важности да ово буде наведено као један од циљева Конвенције.

32. Став 1 (ц) одражава потребу за свеобухватним приступом, заштитом и помоћи свим жртвама насиља над женама и насиља у породици. Облици насиља обухваћени овом Конвенцијом имају разарајуће последице по жртве. Неопходна је изградња свеобухватног оквира не само због обезбеђивања њихове сигурности у будућности, поновног успостављања њиховог физичког и психичког здравља, већ и да би им се омогућило да поново изграде своје животе. Овај оквир треба да се заснива на принципима људских права.

33. Став 1 (г) бави се међународном сарадњом, о којој се детаљи налазе у Поглављу VIII. Међународна сарадња није ограничена на правну сарадњу у кривичним и грађанским правним питањима већ се односи и на размену информација ради спречавања кривичних дела из ове Конвенције и обезбеђивања заштите од непосредне штете.

34. Елиминисање насиља захтева интензивну сарадњу већег броја агенција у оквиру интегрисаног приступа. Као коначни циљ Конвенције у ставу 1 (д) наводи се обезбеђивање оваквог приступа спречавању и борби против насиља, што је додатно разрађено у Поглављу II и другим одељцима Конвенције.

35. У ставу 2 подвучено је успостављање механизма праћења ради обезбеђивања делотворне примене одредби Конвенције од стране чланица. То је средство којим се обезбеђује поштовање Конвенције од стране чланица и представља гаранцију дугорочне делотворности Конвенције (види коментаре на Поглавље IX).

Члан 2 – Област примене Конвенције

36. У ставу 1 наводи се да се Конвенција односи на све области насиља над женама које укључује насиље у породици почињено над женама. Аутори су сматрали да је значајно нагласити да жене представљају већину жртава насиља у породици.

37. Одредба из става 2 о области примене Конвенције подстиче чланице да примењују Конвенцију такође на насиље у породици почињено над мушкарцима и децом. Оне то могу да учине на начин који сматрају најприкладнијим, нарочито узимајући у обзир специфичну ситуацију у држави и догађајима у друштву. Међутим, у погледу задржавања пажње на различитим областима родно заснованог насиља над женама, став 2 захтева од чланица да обрате посебну пажњу на жртве овог облика насиља у примени Конвенције. То значи да родно засновано насиље над женама, у својим различитим појавним облицима, од којих је један насиље у породици, морају бити у основи свих мера које се предузимају у примени ове Конвенције.

38. Основна начела међународног хуманитарног права и Римског статута Међународног кривичног суда који се наводе у Преамбули Конвенције, потврђују појединачну кривичну одговорност према међународном праву за насиље до којег долази превасходно (али не искључиво) током оружаног сукоба. Члан 7 Римског статута (злочини против човечности почињени у оквиру раширеног и систематског напада усмереног против сваког цивилног становништва) и члан 8 (ратни злочини) који укључује дела насиља почињена углавном над женама као што је силовање и сексуално насиље. Међутим, облици насиља које обухвата важећа Конвенција не престају током оружаног сукоба односно периода окупације. Став 3 зато обезбеђује непрекидну примену Конвенције током оружаног сукоба у складу са начелима међународног хуманитарног права и међународног кривичног права.

Члан 3 – Дефиниције

39. Члан 3 садржи неколико дефиниција које се користе у читавој Конвенцији.

Дефиниција „насиља над женама“

40. Дефиниција „насиља над женама“ разјашњава да, у сврху Конвенције, насиље над женама подразумева кршење људских права и облик дискриминације. То је у складу са циљем Конвенције наведеним у члану 1 (б) и треба га имати у виду приликом примене Конвенције. Други део дефиниције исти је као у Препоруци Савета Европе Rec(2002) 5 Комитета Министара државама чланицама о заштити жена од насиља, Општој препоруци бр. 19 CEDAW комитета о насиљу над женама (1992), као и у члану 1 Декларације Уједињених нација о елиминисању свих облика насиља над женама. Аутори су га проширили како би обухватио појам „економске повреде“, која се може довести у везу с психичким насиљем.

Дефиниција „насиља у породици“

41. Члан 3 (б) садржи дефиницију насиља у породици које обухвата дела физичког, сексуалног, психичког односно економског насиља између чланова породице односно домаћинства, независно од биолошких односно законских породичних веза. Како се помиње у ставу 41, економско насиље може се довести у везу с психичким насиљем. Насиље у породици обухвата углавном два типа насиља: партнерско насиље између садашњих односно бивших супружника односно партнера и међугенерациско насиље које се најчешће јавља између родитеља и деце. Ова дефиниција је родно неутрална и обухвата жртве и учиниоце оба пола.

42. Насиље у породици у виду партнерског насиља обухвата физичко, сексуално, психичко односно економско насиље између садашњих односно бивших супружника као и садашњих односно бивших партнера. То је облик насиља који несразмерно утиче на жене и који је самим тим одређен као родно заснован. Иако „у породици“ изгледа као да ограничава контекст у којем може доћи до насиља, аутори су препознали да се насиље често наставља након прекида везе и стога се сложили да заједничко место становања жртве и учиниоца није неопходно. Међугенерациско насиље у породици обухвата физичко, сексуално, психичко и економско насиље особе над њеним односно његовим дететом односно родитељем (злостављање старих лица) односно такво насиље између било која два односно више чланова породице различитих генерација. Опет, заједничко место становања жртве и учиниоца није неопходно.

Дефиниција „рода“

43. Обзиром да Конвенција поставља обавезу спречавања и борбе против насиља у оквирима ширег оквира остваривања једнакости између жена и мушкараца, аутори су сматрали да је важно дефинисати појам „рода“. У контексту ове конвенције, појам рода, који се заснива на два пола, мушком и женском, објашњава да такође постоје и друштвено изграђене улоге, понашања, активности и атрибути које дато друштво сматра штетном праксом и доприноси да насиље над женама постане прихватљиво. Како би се превазишле такве родне улоге, члан 12 (1) даје оквир којим сузбијање предрасуда, обичаја, традиција и других пракси које се заснивају на инфериорности жена односно на стереотипним родним улогама постаје општа обавеза у спречавању насиља. На другим местима у Конвенцији позива се на разумевање насиља над женама и насиља у породици из родне перспективе које треба да буде у основи свих мера за заштиту и подршку жртвама. То значи да се овим облицима насиља треба бавити у контексту преовлађујуће неједнакости између жена и мушкараца, постојећих стереотипа, родних улога и дискриминације над женама како би одговор на сложеност овог феномена био адекватан. Појам „род“ према овој дефиницији није замена за појмове „жене“ и „мушкарци“ у Конвенцији.

Дефиниција „родно заснованог насиља над женама“

44. Појам „родно засновано насиље“ користи се у Конвенцији и односи на насиље које је усмерено против жене зато што је жена односно оно које утиче на жене несразмерно. Оно се разликује од других типова насиља у томе што је род жртве примарни мотив за дела насиља из подстава а. Другим речима, родно засновано насиље односи се на сваку повреду која је учињена жени а представља и узрок и последицу неједнаких односа моћи који се заснивају на перцепцији разлика између жена и мушкараца које доводе до подређеног положаја жена како у приватној тако и у јавној сфери. Ова врста насиља је дубоко укорењена у друштвеним и културолошким структурама, нормама и вредностима које владају друштом, и често опстаје услед културе порицања и ћутње. Употреба израза „родно засновано насиље над женама“ у овој Конвенцији значи исто што и израз „родно засновано насиље“ како се користи у Општој препоруци бр. 19 CEDAW комитета о насиљу над женама (1992), Декларацији Генералне скупштине Уједињених нација о елиминисању насиља над женама (1993) и Препоруци Rec(2002)5 Комитета министара Савета Европе државама чланицама о заштити жена од насиља (2002). Овај израз има за циљ заштиту жена од насиља које проистиче из родних стереотипова и посебно обухвата жене и тако га треба разумети.

Дефиниција „жртве“

45. У Конвенцији се на много места помињу жртве. Појам „жртва“ односи се и на жртве насиља над женама и на жртве насиља у породици, како је дефинисано у члану 2 (а) односно члану 3 (б). Док само жене, и девојчице, могу бити жртве насиља над женама, жртве насиља у породици могу обухватити мушкарце, жене и децу. У складу са другим споразумима у области људских права, појам „дете“ означава свако лице млађе од осамнаест година. Појам „жртва“ треба разумети у складу са облашћу примене Конвенције.

Дефиниција „жена“

46. Свесни чињенице да су многи облици насиља обухваћени Конвенцијом почињени и над женама и над девојчицама, аутори нису желели да ограниче примењивост Конвенције само на одрасле жртве. Подстав њ. стога јасно наводи да појам „жене“ обухвата девојчице испод осамнаест година старости.

47. Ова Конвенција представља споразум између држава које саме за себе стварају обавезе. Одредбе у члановима 3 и 4 не садрже никаква нова права већ појашњавају постојећа људска права. Све обавезе за појединце произилазе из закона и других мера које чланице усвоје у складу с Конвенцијом.

Члан 4 – Основна права, принцип једнакости и недискриминације

48. Став 1 наводи принцип да свако лице има право да живи слободно од насиља у јавној и у приватној сфери. У погледу фокуса Конвенције, аутори су сматрали да је важно да се унесе посебна обавеза промоције и заштите овог права за жене које преовлађују међу жртвама родно заснованог насиља.

49. Дискриминација над женама представља плодно тле за толеранцију насиља над женама. Све мере које се предузимају за спречавање и борбу против насиља над женама треба да промовишу једнакост између жена и мушкараца као једину суштинску једнакост, што ће спречити такво насиље у будућности. У пресуди случаја *Opuz v. Turkey*, Европски суд за људска права бавио се међусобном повезаношћу између дискриминације и насиља над женама и закључио да родно засновано насиље представља облик дискриминације зато што углавном погађа жене, а жене нису заштићене законом подједнако као мушкарци.

50. Из ових разлога став 2 потврђује принцип суштинске једнакости између жена и мушкараца захтевајући од чланица не само да осуде све облике насиља над женама, већ и да укључе принцип једнакости у законодавство, обезбеде његово остварење у пракси, као и да забране дискриминацију законом и укину све дискриминативне законе и праксе. У њему се препознаје да уживање права на слободу од насиља стоји у међусобној повезаности са обавезом чланица да обезбеде једнакост између жена и мушкараца у остваривању и уживању свих гађанских, политичких, економских, друштвених и културних права у складу са инструментима из области људских права Савета Европе, посебно ECHR и њеним протоколима и Европском социјалном повељом и другим међународним инструментима којих су чланице, а посебно Конвенције CEDAW.

51. Важно је нагласити да овај став даје чланицама две могућности како да испуне захтев и укључе принцип једнакости између жена и мушкараца у законодавство: измене и допуне устава односно укључивање у друге законодавне акте. Уз то, обавеза да се обезбеди практично остварење једнакости

између жена и мушкараца односи се на чињеницу да често није довољно укључивање у законодавство већ су потребне практичне мере за спровођење овог принципа на смислен начин.

52. Став 3 забрањује дискриминацију приликом примене Конвенције од стране чланица. Значење дискриминације идентично је ономе које је дато у члану 14 ЕCHR. Списак недискриминативног основа заснива се на ономе из члана 14 ЕCHR као и на списку у Протоколу бр. 12 ЕCHR. Вреди указати на то да је Европски суд за људска права применио члан 14 на основ дискриминације који се не помиње експлицитно у тој одредби (види, на пример, питања која се односе на основ сексуалне оријентације, пресуду од 21. децембра 1999. у случају *Salgueiro da Silva Mouta v. Portugal*).

53. У светлу ове судске праксе, аутори су желели да додају следеће недискриминативне основе од великог значаја за предмет Конвенције: род, сексуалну оријентацију, родни идентитет, узраст, здравствено стање, инвалидитет, брачно стање и мигрантски односно избеглички статус односно други статус, што значи да овај списак није коначан. Истраживање понашања жртава насиља над женама и насиља у породици које се тиче тражења помоћи, али такође и пружања услуга у Европи показује да је дискриминација над одређеним групама жртава још увек распрострањена. Жене још увек могу да доживе дискриминацију од органа унутрашњих послова односно судства приликом пријављивања дела родно заснованог насиља. Слично томе, хомосексуалци, лезбијке и бисексуалне жртве насиља у породици су често искључене из услуга подршке због своје сексуалне оријентације. Одређене групе лица могу такође доживети дискриминацију на основу свог родног идентитета, што једноставно речено значи да род са којим се идентификују не мора бити у складу са полом који добију рођењем. Ту спадају категорије лица као што су трансродне и транссексуалне особе, особе које се преоблаче (*cross-dressers*), трансвестити и друге групе лица које не одговарају ономе што је друштво одредило као „мушке“ односно „женске“ категорије. Уз то, мигранткиње и жене избеглице такође могу бити искључене из услуга подршке због свог боравишног статуса. Важно је нагласити да жене некад доживљавају вишеструке облике насиља као што је случај са женама са инвалидитетом и/или женама из националних мањина, Ромкињама, односно женама са ХИВ-ом/сидом, да набројимо неке од њих. То се не мења када постану жртве родно заснованог насиља.

54. Забрана дискриминације из става 3 много је ограниченијег обима од забране дискриминације над женама из става 2 овог члана. Она захтева од чланица да се уздрже од дискриминације у примени одредби Конвенције, док став 2 позива чланице да осуде дискриминацију у областима изван надлежности Конвенције.

55. Став 4 односи се на посебне мере које чланица Конвенције може да предузме како би повећала заштиту жена од родно заснованог насиља – мере које би користиле само жене. Ова одредба не укида општу забрану дискриминације. У складу са чланом 4 CEDAW конвенције, овај став одређује да посебне мере које имају за циљ спречавање и заштиту жена од родно заснованог насиља и које се не односе на мушкарце не представљају облик дискриминације. То је у складу са концептом дискриминације како га тумачи Европски суд за људска права у својој судској пракси која се односи на члан 14 ЕCHR конвенције. Ова судска пракса посебно разјашњава да дискриминацију не представља свако различито понашање. Како је Суд навео, нпр. у пресуди *Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom*, „различито понашање је дискриминативно уколико нема разлог односно разумно оправдање, односно, уколико не прати легитиман циљ односно уколико не постоји разумна веза односно реципрочност између употребљених средстава и очекиваног циља“. Чињеница да жене доживљавају родно засновано насиље, укључујући и насиље у породици, у значајно већој мери од мушкараца може се сматрати разлогом и разумним оправдањем за употребу средстава и предузимање посебних мера искључиво у корист жена жртава.

56. Види став 47.

Члан 5 – Обавезе држава и дужна приљезност

57. Према међународном закону држава је одговорна за међународно незаконита учињена дела која се могу са њом повезати, кроз рад њихових агенција попут полиције, имиграционе службе и затворских чувара. Ово начело је прописано у Члановима Комисије међународног права о одговорности држава за међународно незаконита дела (2001), који су широко прихваћени као обичајно међународно право. Према међународним законима о људским правима, држава има како негативна тако и позитивна задужења: државни званичници морају и да поштују закон и уздржавају се од чињења међународно незаконитих дела и морају да штите лица од других недржавних актера. Члан 5 став 1 односи се на обавезу државе да обезбеди да се њени органи, званичници, агенти, институције и други актери који иступају у име државе уздрже од дела насиља над женама, док став 2 садржи обавезе чланица у спровођењу дужне приљезности у вези са делима обухваћеним овом конвенцијом почињеним од стране недржавних актера. У оба случаја држава је одговорна уколико дође до њиховог кршења.

58. Обавеза дужне приљегности усвојена је у више међународних инструмената, тумачења и пресуда које се односе на људска права у погледу насиља над женама. У њих спадају и Општа препорука бр.19 CEDAW комитета о насиљу над женама (1992), члан 4 Декларације Генералне скупштине Уједињених нација о елиминисању насиља над женама (1993), Конвенција о спречавању насиља над женама (Конвенција *Belém do Pará*, 1994) коју је усвојила Организација америчких држава, као и Препорука Савета Европе Rec(2002)5 Комитета министара државама чланицама о заштити жена од насиља (2002). Уз то, садржај члана 5 односи се на судску праксу Европског суда за људска права. У својој скорашњој пракси о насиљу у породици, Суд је усвојио обавезу дужне приљегности (види пресуду у *Opuz v. Turkey*, 2009). Суд је установио да позитивна обавеза заштите права на живот (члан 2 ECHR) захтева од државних власти да покажу дужну приљегност, на пример предузимајући превентивне оперативне мере у заштити лица чији је живот угрожен.

59. У односу на овакав развој догађаја у међународном праву и јуриспруденцији, аутори су сматрали да је значајно укључити принцип дужне приљегности у ову Конвенцију. Она не представља обавезу која се односи на резултат већ обавезу која се односи на средство. Чланице су у обавези да организују свој одговор на све облике насиља обухваћених овом Конвенцијом тако да надлежни органи могу приљегно да спречавају, истражују, кажњавају и обезбеде репарацију за таква дела насиља. Уколико у томе не успеју држава је одговорно за чин који би иначе био искључива одговорност недржавног актера. Као такво, насиље над женама које полине недржавни актери прелази праг кршења људских права како се наводи у члану 2 уколико чланице имају обавезу да предузму законодавне и друге мере неопходне за примену дужне приљегности у спречавању, истрази, кажњавању и репарацији за дела насиља обухваћена овом Конвенцијом, као и да обезбеде заштиту жртвама, и да неуспех у овоме представља кршење и нарушавање односно поништавање уживања њихових људских права и основних слобода.

60. Појам „репарација“ може да обухвати различите облике репарације у складу са међународним законом о људским правима, као што је реституција, компензација, рехабилитација, задовољење као и гаранција непонављања. У погледу компензације, важно је нагласити да овај облик репарације чланица обезбеђује под условима наведеним у члану 30 (2) ове Конвенције. На крају „недржавни актер“ односи се на физичка лица, а овај концепт је већ објашњен у тачки II Препоруке Савета Европе Rec (2002)5 о заштити жена од насиља.

Члан 6 – Родно осетљиве политике

61. Обзиром да се члан 6 налази у I поглављу које се такође бави и општим обавезама чланица, његова примена се односи и на све остале чланове ове Конвенције. Ова обавеза има двоструку природу. С једне стране, захтева од чланица да обезбеде да се родна перспектива примењује не само приликом израде мера у примени Конвенције, већ и приликом процене њиховог утицаја. То значи да треба спровести процену родног утицаја у фази планирања свеке мере коју чланица предузме приликом спровођења ове Конвенције. То даље значи да се током фазе евалуације од чланица захтева да установе да ли постоји разлика у родном утицају одредби.

62. С друге стране, овај члан позива чланице да унапређују и спроводе политике које имају за циљ остваривање једнакости између жена и мушкараца и оснаживање жена. Ова обавеза је комплементарна са обавезом о осуди и забрани дискриминације која се налази у члану 4, ставу 2. Уверени у потребу за остварењем једнакости између жена и мушкараца и оснаживањем жена у циљу окончања свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом, аутори су сматрали да је од суштинске важности да чланице добију обавезу која превазилази специфичне мере за спречавање и борбу против таквих облика насиља како би се тај циљ остварио. Ово је у вези са циљевима Конвенције наведеним у члану 1, посебно са промовисањем суштинске једнакости између жена и мушкараца, што обухвата и оснаживање жена, како се наводи у члану 1 (б).

Поглавље II – Интегрисање политика и прикупљање података

63. Слично осталим конвенцијама о којима се говорило на нивоу Савета Европе и ова Конвенција прати тзв. „структуру 3 слова П“ односно „превенције“, „протекције“ (заштите) и „процесуирања“ (кривичног гоњења). Међутим, обзиром да су за делотворан одговор на све облике насиља обухваћене овом Конвенцијом потребне мере у више од ове три области, аутори су сматрали да је неопходно увести још једно слово „П“ (интегрисане политике).

Члан 7 – Свеобухватне и координисане политике

64. Став 1 налаже чланицама да осмисле и спроводе политике које обухватају низ мера које различити актери и агенције треба да предузму и које, у целини, нуде холистички одговор на насиље над женама. Ова обавеза додатно је описана у ставу 2. Она налаже чланицама да обезбеде да се усвојене политике примењују кроз делотворну сарадњу свих надлежних органа. Примери добре праксе у неким државама чланицама указују на побољшане резултате у сарадњи органа унутрашњих послова, судства, женских невладиних организација, служби за заштиту деце и осталих надлежних партнера у одређеном случају, на пример извођењу прецизне процене ризика односно израде плана сигурности. Ова врста сарадње не треба да зависи од појединаца који су уверени у корист размене информација већ захтева правилнике и протоколе којих ће се придржавати сви органи, као и довољно обучавање запослених како да их употребљавају и како да од њих имају користи.

65. Како би се обезбедило да стручност и угао посматрања надлежних актера, органа и институција имају удела у доношењу свих јавних политика у овој области, став 3 захтева учешће „свих надлежних актера, као што су државни органи, националне, регионалне и локалне скупштине и управе, државне институције за заштиту људских права и организације цивилног друштва“. Ово је неисцрпна листа актера, а намера аутора је да покрије посебно женске невладине организације и организације миграната, али и верске установе. Државне институције за заштиту људских права односе се на оне институције које су основане у складу са принципима Уједињених нација који се односе на државне институције за унапређење и заштиту људских права, усвојеним у оквиру Резолуције Генералне скупштине Уједињених нација 48/134, 1993. Обзиром да државне институције за заштиту људских права постоје у многим државама чланицама Савета Европе, аутори су сматрали да је важно укључити их у списак надлежних актера, тамо где постоје. Ова одредба не садржи обавезу оснивања ових институција тамо где оне не постоје. Укључивањем националних, регионалних и локалних парламената у ову одредбу аутори су имали намеру да обухвате различите нивое законодавне власти чланица које имају федералне системе. Један од начина којима би се обезбедили елементи свеобухватних и координисаних политика с једне стране и учешћа свих релевантних институција и агенција с друге, била би израда националних акционих планова.

Члан 8 – Финансијска средства

66. Овај члан има за циљ намену одговарајућих финансијских средстава и кадрова како за активности које спроводи јавна управа тако и за одговарајуће невладине организације и организације цивилног друштва. Државе чланице Савета Европе имају различиту праксу државног финансирања невладиних организација (у даљем тексту: НВО) које се баве спречавањем и борбом против свих видова насиља обухваћених овом Конвенцијом. Обавеза која се односи на чланице стога представља намену финансијских средстава и кадрова за активности које спроводе НВО и цивилно друштво.

67. Имајући у виду различите економске околности држава чланица, аутори су одлучили да ограниче ову обавезу на намену одговарајућих средстава. То значи да намењена средства треба да одговарају постављеном циљу односно мери која се спроводи.

Члан 9 – Невладине организације и цивилно друштво

68. У многим државама чланицама огромну већину услуга за жртве насиља у породици, као и услуга за жртве других различитих облика насиља над женама воде невладине организације односно организације цивилног друштва. Оне традиционално пружају склониште, правне савете, медицинско односно психолошко саветовалиште и воде СОС телефоне као и друге неопходне услуге.

69. Сврха овог члана јесте да се нагласи значајан допринос који ове разне организације имају у спречавању и борби против свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом. Стога је потребно да чланице ове Конвенције препознају њихов рад тако што ће, на пример, искористити њихову стручност и укључити их као партнере у сарадњу између агенција односно у спровођење свеобухватних државних политика за које се залаже члан 7. Осим овог признања, према овом члану потребно је да чланице Конвенције активно подстичу и подржавају рад ових посвећених НВО и организација цивилног друштва. То значи омогућити им да обављају свој посао на најбољи могући начин. Иако се члан 9 односи само на НВО и цивилно друштво које активно учествује у борби против насиља над женама, то не треба да спречи чланице да оду корак даље и подрже рад НВО и цивилног друштва које се бави насиљем у породици у његовом ширем облику.

Члан 10 – Координационо тело

70. Став 1 садржи обавезу да једно или више званичних тела добије четири специфична задатка: координацију, спровођење, праћење и процену политика и мера које је дата чланица Конвенције осмислила за спречавање и борбу против свих видова насиља обухваћених овом Конвенцијом. То се може учинити успостављањем нових званичних тела односно давања мандата званичним телима која већ постоје да се баве овим задацима. Појам „званично тело“ подразумева свако тело односно институцију у оквиру државе. То тело може да се оснује односно да већ постоји било на националном или на регионалном нивоу. О величини, запосленима и финансирању треба да одлуче чланице, као и о томе којем ће телу бити одговорна и какве ће имати обавезе у смислу извештавања. У погледу задатака спровођења, праћења и процене ово тело би требало да постоји на оном нивоу структуре дате чланице који је надлежан за спровођење мера. То значи да у структури федералне државне управе може бити неопходно да постоји више од једног тела.

71. Четири задатка која ово тело односно тела имају мандат да обављају, имају за циљ да обезбеде да различите мере које чланица предузме у примени ове Конвенције буду добро координисана и да доводе до заједничког напора свих државних органа и сектора. Поред тога, они имају за циљ да обезбеде спровођење свих нових политика и мера. Задатак који ова тела имају у смислу праћења ограничен је на праћење како и колико делотворно се политике и мере за спречавање и борбу против свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом спроводе на националном и/или регионалном и локалном нивоу. Ово се не односи на праћење придржавања целокупне Конвенције, што је задатак који обавља независан међународни механизам за праћење из Поглавља IX ове Конвенције (види коментаре везано за Поглавље IX). На крају, евалуација политика и мера које ова тела имају мандат да спроводе представљају научну процену одређене политике односно мере како би се проценило да ли она испуњава потребе жртава и испуњава своју сврху, као и да ли открива ненамерне последице. За ово ће бити потребни робустни административни и популациони подаци, које члан 11 обавезује чланице Конвенције да прикупљају. Из овог разлога тела која настану у складу са овим чланом такође имају задатак да координишу прикупљање неопходних података и да их анализирају и објаве резултате. Неке државе чланице отвориле су центре за праћење насиља над женама који већ сакупљају разне податке. Иако они могу да послуже као пример, аутори су одлучили да препусте чланицама одлуку о томе како да обезбеде координацију, анализу и објављивање података од стране датих тела.

72. Став 2 овог члана овлашћује ова тела да добијају информације у складу са оквиром ове Конвенције који је дата чланица добила у складу са Поглављем VIII (види коментаре у вези Поглавља VIII). Важно је нагласити да је, из разлога заштите података, овлашћење ограничено на примање информација опште природе (види коментаре који се односе на члан 65). Обавеза је стога ограничена на обезбеђивање да тела настала у складу с овим чланом буду информисана, у општем смислу и без позивања на појединачне случајеве о активностима међународне сарадње, укључујући и заједничку правну помоћ у грађанским и кривичним питањима. Сврха јесте да им се дозволи да испуне своју улогу.

73. Информације и стечено знање путем размене искустава и праксе је од велике вредности у спречавању и борби против свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом. Став 3 стога даје телима насталим у складу с овим чланом могућност да траже контакт и успоставе сарадњу са партнерским телима из других чланица ове Конвенције. То ће омогућити значајну међусобну размену која је продуктивна и плодна за све и довешће до додатног усклађивања праксе.

Члан 11 – Прикупљање података и истраживање

74. Систематско и адекватно прикупљање података одавно је препознато као суштинска компонента делотворног доношења јавних политика у области спречавања и борбе против свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом. Упркос томе што је ово препознато, ретки су примери систематског прикупљања административних односно популационих података у државама чланицама Савета Европе. Уз то, подаци који постоје ретко су упоредиви између држава односно у различитом времену, што доводи до ограниченог разумевања ширине и развијености проблема. Спречавање и борба против насиља над женама и насиља у породици захтева доношење политика на основу показатеља. То подразумева делотворно бележење обима насиља кроз робустне компаративне податке на које би се политике ослањале и који би служили за праћење спровођења мера како би се проблем решио. Ово поглавље садржи обавезу редовног прикупљања репрезентативних и упоредивих података за креирање и спровођење политика за спречавање и борбу против свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом. Оно одређује који тип података који координационо тело односно тела основана у складу са чланом 10 треба да прикупљају, анализирају и припремају за објављивање и прослеђују групи независних експерата (GREVIO) одговорној за праћење спровођења Конвенције (види Поглавље IX). Уз то, он истиче потребу за подржавањем истраживања у области насиља над женама и насиља у породици.

75. Природа обавезе садржане у ставу 1 је двострука. Прво, у циљу израде и спровођења политика на основу показатеља и процене да ли оне одговарају на потребе оних који су изложени насиљу, у подставу а садржана је обавеза чланица да прикупљају разврстане релевантне статистичке податке у редовним временским интервалима о случајевима свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом. Тачне статистичке информације посебно осмишљене тако да се односе на жртве и учиниоце таквог насиља нису само значајне у напорима подизања свести доносилаца политика и јавности о озбиљности проблема, већ могу такође и да помогну извештавање жртава односно сведока. Релевантни статистички подаци могу да обухватају административне статистичке податке које прикупљају здравствене и социјалне службе, органи унутрашњих послова и НВО, као и судске податке које бележе правосудни органи, укључујући и јавна тужилаштва. Одговарајуће прикупљени статистички административни и судски подаци могу допринети националном одговору чланица на све видове насиља обухваћене овом Конвенцијом тражењем информација о раду државних институција као и информација о кривичним делима са којима се власти сусрећу у кривичном поступку. Административни подаци на основу услуга обухватају на пример систематско бележење података о томе како жртве таквог насиља користе услуге и како државни органи и јавни (и приватни) здравствени сектор, им заузврат помаже да у својој невољи затраже правду, здравствену негу, саветовање, смештај и другу подршку. Подаци органа о корисницима и коришћењу услуга нису ограничени само на процену делотворности донешених политика, већ служе као основ за процену административног трошка таквог насиља. Поред тога, правосудни подаци дају информације о казнама и карактеристикама осуђених лица, као и о стопама осуда.

76. Сходно томе, државни органи као што су судови, полиција и службе социјалне заштите треба да успоставе системе података који превазилазе интерне потребе датог органа. Опет, да би показали да ли је дошло до побољшања односно опадања делотворности мера и политика за превенцију, протекцију и процесуирање, треба прикупљати одговарајуће статистичке административне и правосудне податке у редовним временским размацима. Употребљивост и релевантност таквих података пре свега зависи од квалитета бележења податка. Иако су аутори сматрали да је најбоље да препусте чланицама избор категорија података које ће користити, минимум обавеза јесте разврставање забележених података о жртвама и учиниоцима према полу, узрасту, типу насиља као и односу између учиниоца и жртве, географској локацији, као и другим факторима које чланице сматрају релевантним, као што је инвалидитет. Забележени подаци такође треба да садрже информације о проценту осуђених полинилаца свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом, укључујући и број изречених мера заштите. Студија Савета Европе о „Прикупљању административних података о насиљу у породици у државама чланицама Савета Европе“ (EG-VEW-DC(2008)Study) идентификује ове и друге категорије и представља модел приступа који садржи препоруке о прикупљању административних података поред оних који се у тренутној пракси прикупљају.

77. Друго, подстав б садржи обавезу чланица да подржавају истраживања у области свих видова насиља обухваћених Конвенцијом. Од кључног је значаја да чланице заснивају своје политике и мере за спречавање и борбу против таквих облика насиља на врхунском истраживању и знању у овој области. Истраживање представља кључни елемент доношења јавних политика на основу показатеља, и тиме могу много да допринесу унапређењу свакодневног одговора у стварном животу на насиље над женама и насиље у породици од стране судова, служби подршке и органа унутрашњих послова. Ова одредба стога захтева од чланица да предузму и подрже истраживања како би се дошло до знања о суштинским узроцима и последицама проблема, распрострањености и стопе осуда, као и о делотворности мера које се предузимају у примени Конвенције.

78. Став 2 садржи обавезу спровођења анкета међу становништвом. Ово подразумева прикупљање података о циљном становништву који су статистички репрезентативни тако да могу лако да се примене на ширу популацију. Анкете међу становништвом могу да пруже општије друштвено оријентисане увиде у преваленцу, природу, детерминанте и последице свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом. Они такође могу да обезбеде поуздане податке о искуствима жртава са насиљем, о разлозима зашто га не пријављују, о добијеним услугама, као и о мишљењу и ставовима жртава о таквом насиљу. Чланице су додатно у обавези да спроводе такве студије у редовним временским размацима како би спровеле релевантну и упоредиву процену преваленце и трендова свих облика насиља обухваћених Конвенцијом кроз линијско праћење развоја. У овом случају избор величине узорка међу становништвом и редовност таквих студија оставља се чланицама. У зависности од чланице анкете могу бити на националном, регионалном односно локалном нивоу. Међутим, значајно је нагласити да комбинација ових нивоа може да да макроскопски поглед на овај феномен док истовремено истиче локалне и регионалне специфичности. Приликом израде анкета међу становништвом чланице се могу ослонити на Крос-културалну студију Светске здравствене организације (СЗО) о женском здрављу и насиљу над женама у породици, као и на Међународну анкету о насиљу над женама (IVAWS).

79. Аутори су сматрали значајним да истакну разлику између анкета међу становништвом и статистичких административних и правосудних података обзиром да служе различитој сврси и одговарају

на различита питања. Док прве могу да разјасне ниво озбиљности и учесталости као и друштвено-економске и културне факторе који доводе до насиља над женама и насиља у породици, друге могу допринети решавању проблема капацитета државних органа и проценити делотворност услуга намењених жртвама таквог насиља. Коришћење оба типа метода прикупљања података заједно може помоћи да се стекне дубинска слика о проблему. Захваљујући недостатку заједничких дефиниција и јединствених индикатора за процену преваленце и трендова насиља над женама и насиља у породици, расположиви подаци ретко омогућавају поређење између земаља. Сходно томе, било би корисно да чланице ускладе прикупљање података са стандардизованим индикаторима и методама које већ постоје односно које су тренутно у процесу израде. Чланице би требало да узму у обзир постојеће резултате односно иницијативе како би обезбедиле поуздане и упоредиве податке као што је анкета о насиљу над женама Агенције Европске Уније за основна права.

80. Како је изложено у члану 65, процес прикупљања, чувања и трансформисања прикупљених података треба да буде у сагласности са стандардима заштите података из Конвенције Савета Европе о заштити лица у погледу аутоматске обраде личних података (ETS бр. 108) како би се обезбедила поверљивост и поштовање приватности жртава, учинилаца и других учесника. Стандарди представљени у члану 65 нису примењиви само у случајевима размене података између држава, већ на све процесе прикупљања, чувања и трансформисања прикупљених података.

81. Као допуна члана 68 (7), трећи став овог члана обухвата обавезу чланица да обезбеде независној групи експерата из члана IX прикупљене информације у циљу поспешивања међународне сарадње и омогућавања међународног упоређивања (*benchmarking*). Тиме се обезбеђује не само идентификација постојећих добрих пракси већ такође допринос њиховом усклађивању између чланица Конвенције.

82. Коначно, став 4 садржи обавезу да се обезбеди да прикупљене информације у складу са чланом 11 буду доступне јавности. Оставља се, међутим, чланицама да одреде форму и средства, као и тип информација које ће бити доступне. Приликом одавања информација прикупљених у складу са чланом 11 јавности, чланице ће посебно водити рачуна о праву на приватност погођених лица.

Поглавље III – Превенција

83. Ово поглавље садржи различите одредбе које спадају под поглавље превенције у ширем смислу речи. Спречавање насиља над женама и насиља у породици захтева далекосежне промене у ставу шире јавности, превазилажење родних стереотипова и подизање свести. Локалне и регионалне власти могу бити кључни актери у спровођењу ових мера прилагођавајући их специфичним ситуацијама.

Члан 12 – Опште обавезе

84. Овај члан састављен је од неколико општих превентивних мера које постављају темеље и представљају начела у основи специфичних обавеза из наредних чланова овог поглавља.

85. Обавезе садржане у ставу 1 засноване су на уверењу аутора да су постојећи обрасци понашања жена и мушкараца често под утицајем предрасуда, родних стереотипова и родно стереотипних обичаја и традиција. Чланице Конвенције због тога имају обавезу да предузму неопходне мере како би промовисале промене у менталитету и ставовима. Циљ ове одредбе јесте доћи до срца и ума оних људи који својим понашањем доприносе продужавању облика насиља обухваћених овом Конвенцијом. Овај став представља општу обавезу и не предлаже одређене мере већ то оставља чланицама.

86. Став 2 обавезује чланице Конвенције да предузму неопходне законодавне и друге мере како би спречиле све облике насиља обухваћене Конвенцијом од стране сваког физичког односно правног лица. У зависности од правног система државе, неке од ових мера могу захтевати доношење закона, док друге не морају.

87. Уз забрану дискриминације из члана 4, става 3, овај став захтева позитивну акцију како би се обезбедило да се све превентивне мере односе на угрожена лица и узимају у обзир њихове потребе. Учиниоци често изаберу за жртву такве особе зато што знају да је мања вероватноћа да ће оне моћи да се одбране, односно да поднесу оптужницу против учиниоца и затраже друге облике репарације због своје ситуације. За потребе ове Конвенције, у особе које су постале угрожене услед одређених околности спадају: труднице и жене с малом децом, особе са инвалидитетом укључујући и оне са менталним односно когнитивним оштећењима, особе које живе у руралним или удаљеним областима, корисници дроге, проститутке, особе пореклом из националне односно етничке мањине, мигранти – укључујући нерегистроване мигранте и избеглице, хомосексуалци, лезбијке, бисексуалци и трансродне особе као и ХИВ-позитивне особе, бескућници, деца и стара лица.

88. Став 4 подвлачи да сви чланови друштва могу значајно да допринесу спречавању насиља и требало би их у томе охрабривати. Како многе облике насиља обухваћене овом Конвенцијом чине првенствено мушкарци и дечаки, аутори су сматрали да је значајно да нагласе своју посебну улогу у спречавању таквог насиља. Имајући на уму чињеницу да већина мушкараца и дечака нису учиниоци, аутори су желели да нагласе да њихов допринос може да буде вишеструк, посебно у виду узора, носилаца промена и заговарача за једнакост између жена и мушкараца и узајамно поштовање. Мушкарци могу значајно да допринесу иступањем против насиља, укључивањем других мушкараца у активности промовисања родне равноправности и делујући као узор активним преузимањем улоге неговатеља и обављањем породичних обавеза.

89. Став 5 јасно налаже да се култура, обичаји, религија, традиција односно такозвана „част“ неће сматрати оправдањем за било које дело насиља обухваћено Конвенцијом. Чланице Конвенције су стога обавезне да обезбеде да њихови национални закони не садрже тзв. рупе за интерпретацију инспирисане таквим уверењима. Уз то, ова обавеза односи се на спречавање сваке званичне изјаве, извештаја односно прогласа који оправдава насиље по основу културе, обичаја, религије, традиције односно такозване „части“. Ова одредба такође утврђује кључни принцип на основу којег забрана свих дела насиља из Конвенције никада не може бити повучена зато што угрожава културна односно верска права и слободе учиниоца. Овај принцип је значајан у друштвима у којима етничке и верске заједнице живе заједно и у којима се преовлађујући ставови који воде ка прихватању родно заснованог насиља разликују у зависности од културног односно верског порекла.

90. Заокружујући листу општих превентивних мера, став 6 позива на промоцију специфичних програма и активности за оснаживање жена. Оно обухвата оснаживање у свим аспектима живота, укључујући политичко и економско оснаживање. Ова обавеза је одраз вишег циља остварења родне равноправности кроз повећање ангажмана жена и смањења њихове угрожености од насиља.

Члан 13 – Подизање свести

91. Циљ овог члана јесте да се обезбеди потпуна информисаност опште јавности о различитим облицима насиља које жене редовно доживљавају као и о различитим манифестацијама насиља у породици. То би помогло свим члановима друштва да препознају такво насиље, изјасне се против њега и подрже његове жртве као суседи, пријатељи, рођаци односно колеге, тамо где је то могуће и одговарајуће. Ова обавеза обухвата редовно вођење јавних кампања односно програма за подизање свести који се баве овим питањима и објашњавају их на родно осетљив начин. Активности подизања свести требало би да укључе ширење информација о једнакости између жена и мушкараца, о нестереотипним женским улогама и ненасилном разрешењу сукоба у међуљудским односима. поред тога, аутори сматрају да је значајно да свака кампања истакне штетне последице које насиље над женама и насиље у породици може да има по децу у нередном односно посредном облику.

92. Многе НВО традиционално спроводе успешне активности подизања свести на локалном, регионалном односно националном нивоу. Ова одредба стога подстиче на сарадњу са државним институцијама за људска права и телима за родну равноправност, цивилним друштвом и невладиним, посебно женским, организацијама, према потреби, а у циљу утицаја на ширу јавност. Ово је, међутим, неисцрпна листа актера које су аутори желели да обухвате. Уз то, укључивање синтагме „према потреби“ у одредбу значи да чланице нису у обавези да успоставе таква тела односно институције тамо где их нема. Коначно, треба нагласити да се термин женске организације односи на женске НВО које раде у области заштите и подршке за жене жртве насиља над женама.

93. Став 2 садржи обавезу ширења конкретних информација о доступним државним и невладиним превентивним мерама. То значи широку дисеминацију информативних летака односно постера или информативног материјала на интернету о услугама које нуди полиција односно локална заједница, контакт информације о локалним, регионалним односно националним службама као што су СОС телефони односно сигурне куће и многе друге информације.

Члан 14 – Образовање

94. Ставови, уверења и обрасци понашања образују се веома рано у животу појединца. Промоција родне равноправности, узајамног поштовања у међуљудским односима и ненасиља мора да започне што раније и првенствено је обавеза родитеља. Просветне установе, међутим, играју значајну улогу у повећању промовисања ових вредности.

95. У ставу 1 овај члан се односи на потребу за израду, тамо где чланице сматрају да је прикладно, наставног материјала на свим нивоима образовања (примарно, секундарно и терцијарно образовање) који промовише такве вредности и просвећује ученике о разним облицима насиља обухваћених Конвенцијом.

Тамо где чланице сматрају да је наставни материјал прикладан, њега треба прилагодити способностима ученика, што би, на пример захтевало да наставни материјал за основну школу буде у складу са интелектуалним способностима основаца. Наставни материјал подразумева сваку врсту формално развијеног и одобреног материјала који чини део наставног плана и којем, према потреби, сви наставници у одређеној школи имају приступ и који је обавезан односно захтева се да се користи у настави. Као што указује синтагма „према потреби“, аутори нису желели да наметну одређени модел чланицама. Уместо тога, ова одредба препушта чланицама да одлуче за који тип школовања и за који узраст ученика сматрају да је такав материјал одговарајућ. Аутори су се одлучили за овакву формулацију како би постојала максимална флексибилност у примени ове одредбе, такође узимајући у обзир различите могућности чланица у одређивању наставних материјала. Неке државе на пример одређују наставне циљеве у оквиру званичног наставног плана док остављају школама да одлуче о одговарајућим методама рада и наставном материјалу који ће у ту сврху користити. Синтагма „званични наставни план“ односи се на планирани програм циљева, садржај, искуства, ресурсе и процену коју школа нуди, према потреби. Она се не односи на случајне лекције које се могу научити у школи због одређене политике школе.

96. Став 2 садржи обавезу промовисања принципа једнакости између жена и мушкараца, нестереотипних родних улога, узајамног поштовања, ненасилног разрешења сукоба у међуљудским односима у свим неформалним образовним установама као и у спортским, културним и рекреативним установама и средствима јавног информисања. Међу државама чланицама Савета Европе, постоје многи различити облици неформалног образовања и често се о њима говори на много различитих начина. Уопштено, термин „неформалне образовне установе“ односи се на организоване образовне активности изван формалних система, као што су установе, активности, пројекти и институције грађанских односно верских заједница, које се заснивају на социјалној педагогији, и све остале типове образовних активности које нуде групе у оквиру заједнице и остале организације (као што су извиђачи, летњи кампови, ваннаставне активности, итд). Спортске, културне и рекреативне установе односе се на установе које нуде рекреативне активности у области спорта, музике, уметности односно било ком другом пољу и доприносе процесу доживотног учења из свакодневног искуства.

97. Уз то, овај став одређује чланицама Конвенције да укључе средства јавног информисања у своје мере за промовисање поменутих принципа. Значајно је нагласити да су аутори јасно предочили да све мере које се предузимају у овом погледу буду у складу са основним начелом независности средстава јавног информисања и слободе штампе.

Члан 15 – Обука стручњака

98. Обука и сензитизација стручњака о бројним узроцима, манифестацијама и последицама свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом представља делотворно средство за превенцију таквог насиља. Обука омогућава не само подизање свести стручњака о насиљу над женама и насиљу у породици, већ и доприноси промени становишта и понашања ових стручњака у односу на жртве. Уз то, ово значајно побољшава природу и квалитет подршке која се пружа жртвама.

99. Од изузетног је значаја да стручњаци који су у редовном контакту са жртвама односно учиниоцима имају одговарајуће знање о питањима која су у вези са овим врстама насиља. Из овог разлога, став 1 одређује обавезу чланицама да обезбеде односно ојачају одговарајуће обуке за надлежне стручњаке који се баве жртвама односно учиниоцима свих дела насиља обухваћених Конвенцијом о питањима као што је спречавање и откривање таквог насиља, једнакост између жена и мушкараца, потребе и права жртава, као и спречавање секундарне виктимизације. Основна стручна обука и обука унутар служби требало би да омогући надлежним стручњацима да стекну одговарајуће способности за идентификацију и поступање у случајевима насиља у раној фази, као и да предузму одговарајуће превентивне мере, кроз неговање осетљивости и вештина потребних за одговарајуће и делотворно реаговање на раду. Аутори су сматрали да је најбоље да препусте чланицама начин на који ће организовати обуку надлежних стручњака. Међутим, значајно је обезбедити да одговарајућа обука буде константна и подржана одговарајућим накнадним активностима како би се обезбедила адекватна примерна стечених вештина. Коначно, важно је знати да одговарајућу обуку треба подржати и ојачати јасним протоколима и правилницима који постављају стандарде запосленима од којих се очекује да их следе, свако у својој области. Делотворност тих протокола тамо где је то примењиво, треба редовно да се прати, ревидира и, уколико је неопходно, унапређује.

100. У надлежне стручњаке могу се убројати запослени у судовима, код правника, у органима унутрашњих послова и у области здравствене неге, социјалног рада и просвете. Приликом организовања обуке за стручњаке који учествују у судском поступку (посебно судије, тужиоци и адвокати), чланице морају да узму у обзир захтеве који произилазе из независности судске професије и аутономије коју уживају у односу на организовање обука за своје чланове. Аутори су хтели да нагласе да ова одредба није у

супротности са правилима која регулишу независност правне струке већ обавезује чланице да обезбеде да обука постоји за оне стручњаке који желе да је похађају.

101. Садржај става 2 повезан је са вишим циљем Конвенције да се установи свеобухватан приступ спречавању и борби против свих облика насиља обухваћених Конвенцијом. Ова одредба налаже чланицама да обука наведена у ставу 1 такође обухвати и обуку о координисаној сарадњи органа, и на овај начин употпуни обавезе наведене у члану 7 ове Конвенције. Сходно томе, стручњаци би требало да стекну вештине у области заједничког рада органа које ће им омогућити да раде у сарадњи са другим стручњацима из широког спектра различитих области.

Члан 16 – Програми превентивне интервенције и програми за рад са учиниоцима насиља

102. Програми превентивне интервенције и програми за рад са учиниоцима насиља постоје како би помогли учиниоцима да промене своје ставове и понашања и спречили даље насиље у породици и сексуално насиље.

103. Став 1 одређује чланицама Конвенције да покрену и подрже покретање програма, тамо где не постоје, односно подрже све постојеће програме намењене учиниоцима насиља у породици. Постоји много различитих модела за рад са учиниоцима насиља, а одлука о томе како их треба водити остаје на чланицама односно пружаоцима услуга. Међутим, следеће основне елементе треба поштовати у свим моделима:

104. Програми интервенције у случају насиља у породици треба да се заснивају на примерима добре праксе и резултатима истраживања о најделотворнијим начинима рада са учиниоцима. Програми треба да утичу на учиниоце да прихвате одговорност за своје поступке и преиспитају своје ставове и уверења која се тичу жена. Ова врсте интервенције захтева веште и обучене фацитаторе. Осим обуке из психологије и природе насиља у породици, они треба да поседују неопходне културне и језичке вештине које им омогућавају рад са различитим мушкарцима који су укључени у такве програме. Уз то, од изузетног је значаја да овакви програми не буду изоловани већ у сарадњи са службама подршке за жене, органима унутрашњих послова, судством, службама за условни отпуст и службама за заштиту деце односно према потреби социјалним службама за децу. Учешће у овим програмима може да буде прописано одлуком суда или добњеровољно. У сваком случају, оно може да утиче на одлуку жртве да остане са злостављачем или да га напусти односно може пружити жртви лажан осећај сигурности. Сходно томе, првенствено се пажња мора поклонити потребама и сигурности жртава, што обухвата и њихова људска права.

105. Други став овог члана садржи обавезу оснивања односно подршке програмима рада са учиниоцима сексуалног злостављања и силовања. Ово су посебни програми за лечење осуђених сексуалних преступника, унутар и изван затвора, са циљем спречавања рецидивизма. У државама чланицама Савета Европе постоје различити модели и приступи. Аутори су опет сматрали да је најбоље да препусте чланицама и/или пружаоцима услуга да одреде начин на који ће водити ове програме. Њихов крајњи циљ мора бити спречавање понављања кривичног дела и успешна реинтеграција учинилаца у заједницу.

Члан 17 – Учешће приватног сектора и средстава јавног информисања

106. Став 1 садржи две различите обавезе. Прво, обавезује чланице Конвенције да подстичу приватни сектор, сектор за информационе и комуникационе технологије (у даљем тексту: ИКТ сектор) и средства јавног информисања да учествују не само у изради локалних, регионалних односно националних политика за спречавање насиља над женама, већ и да узму учешће у њиховом спровођењу. Да ли и који тип активности ће предузети зависиће од самих компанија. Значај улоге медија у тексту посебно указује на то да подстицај чланица мора да поштује слободу говора и независност медија; ово последње треба посматрати посебно из аспекта независности уређивачке политике.

107. Друго, чланице су у обавези да подстичу приватни сектор, ИКТ сектор и средства јавног информисања да успоставе правилике и стандарде свог пословања ради већег поштовања достојанства жена чиме се доприноси спречавању насиља над њима. Међутим, примедба у члану 17, ставу 1 која се односи на политике, правилике и стандарде за спречавање насиља над женама треба тумачити као подстицање већег броја приватних компанија да успоставе протоколе односно правилике о, на пример, томе како да решавају случајеве сексуалног узнемиравања на радном месту. Такође је намера подстаћи ИКТ сектор и средства јавног информисања да усвоје стандарде пословања како би се уздржали од приказивања штетних родних стереотипова и ширења деградирајућих приказа жена односно слика које повезују насиље са сексом. Осим тога, ово подразумева и охрабривање ових актера да усвоје етички кодекс понашања како би се о насиљу над женама извештавало уз поштовање њихових права, на родно

осетљив начин и без сензационализма. Све ове мере морају се предузети уз дужно поштовање основних начела слободе говора, слободе штампе и слободе уметности.

108. Савет Европе, путем Комитета министара и Парламентарне скупштине већ дуго позивају на окончање родних стереотипова и неједнакости између жена и мушкараца доношењем следећих препорука:

- Препорука бр. R (84)17 Комитета министара државама чланицама о једнакости између жена и мушкараца у средствима јавног информисања;
- Препорука 1555 (2002) Парламентарне скупштине Савета Европе о имићу жена у средствима јавних информисања;
- Препорука 1799 (2007) Парламентарне скупштине Савета Европе о имићу жена у оглашавању;
- Резулција 1751 (2010) и Препорука 1931 (2010) Парламентарне скупштине Савета Европе о борби против сексистичких стереотипова у средствима јавних информисања.

109. Циљ овог члана јесте да буде нови замајак у раду на дугорочном циљу спречавања и борбе против свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом. Координациони комитет за медије и нове комуникационе сервисе (CDMC) у својим коментарима на поменути Препоруку 1931 (2010) указао је следеће: „Рад на родним стереотиповима допринеће смањењу родне неједнакости, што обухвата и родно насиље које је једно од најнеприхватљивијих израза неједнакости. Обзиром да делотворно решавање овог питања мора неизоставно узети у обзир основно начело независности медија, чисто регулаторне мере можда неће довести до задовољавајућег одговора. Стога задатак остаје углавном на самим медијима који морају да уведу принцип једнаког представљања и фер третмана различитих особа и њихових специфичних идентитета у своје професионалне кодексе и механизме регулације као и да борбу против стереотипова уврсте као свакодневну праксу. Можда би било још делотворније разматрати решења кроз моделе и приступе управљању.“

Поглавље IV – Заштита и подршка

110. Док је крајњи циљ ове конвенције спречавање свих облика насиља обухваћених њоме, жртвама ће бити потребна адекватна заштита од даљег насиља, подршка и помоћ у превазилажењу вишеструких последица таквог насиља и за поновну изградњу живота. Ово поглавље садржи низ обавеза за успостављање специјализованих и општих услуга подршке како би се одговорило на потребе оних који су изложени насиљу.

Члан 18 – Опште обавезе

111. Овај члан садржи низ општих начела које треба поштовати приликом пружања услуга заштите и подршке.

112. Став 1 садржи општу обавезу предузимања законодавних односно других мера за заштиту свих жртава на територији чланица од даљих дела насиља обухваћених овом Конвенцијом.

113. У складу са општим и свеобухватним приступом који укључује више органа, став 2 обавезује чланице Конвенције да у складу са националним законодавством обезбеде одговарајуће механизме за делотворну сарадњу између следећих органа које су аутори идентификовали као релевантне: судство, јавни тужиоци, органи унутрашњих послова, локалне и регионалне власти и НВО. Додавши „остале релевантне организације“ аутори су обезбедили да ова листа буде отворена и дозволи сарадњу са било којом другом организацијом коју чланица сматра релевантном. Термин „механизам“ односи се на сваку формалну односно неформалну структуру као што су договорени протоколи, округли столови односно сваки други метод који омогућава стручњацима да стандардизовано сарађују. Он не подразумева успостављање званичног тела односно институције.

114. Нагласак на сарадњи између ових актера произилази из убеђења да се облици насиља обухваћени Конвенцијом најбоље решавају кроз усаглашену и координисану сарадњу већег броја агенција. Органи унутрашњих послова који су често први у додиру са жртвама по позиву на место злочина морају умети да упуте жртву на специјализоване службе подршке, например у сигурну кућу односно кризни центар за жртве силовања које често воде НВО. Ове службе подршке затим пружају жртвама медицинску негу, прикупљају форензичке доказе уколико је потребно, психолошко и правно саветовање. Оне такође помажу жртвама да направе следећи корак, што често подразумева судски поступак. Значајно је

нагласити да ова обавеза није ограничена на жртве већ се односи и на сведоке, имајући посебно у виду децу-сведоке.

115. У ставу 3 набројани су циљеви и критеријуми које услуге подршке и заштите треба да следе односно да се на њима заснивају. То значи да услуге треба да садрже приступ у односу на кориснике којим се препознаје родна динамика, утицај и последице ових облика насиља и који функционише у оквиру родне равноправности и људских права.

116. Друго, овај став одређује предузимање сваке мере како би се узела у обзир веза између жртава, учинилаца, деце и њиховог ширег окружења како би се избегао ризик одговора на њихове потребе изоловано односно не узимајући у обзир њихову друштвену реалност. Аутори су сматрали значајним да обезбеде процену потреба жртава у светлу свих релевантних околности како би стручњаци могли да доносе информисане и прикладне одлуке. Термин „интегрисани приступ“ односи се на интегрисани приступ заснован на људским правима који се помиње као „три слова П“, са циљем интеграције превенције, протекције и процесуирања.

117. Треће, мере и услуге које су добронамерне али не узимају адекватно у обзир разарајуће последице насиља и дужину процеса опоравка односно они који се неосетљиво опходе према жртвама носе ризик од поновне виктимизације корисника услуга.

118. Уз то, став 3 одређује да све мере имају за циљ оснаживање и економску независност жена жртава таквог насиља. Ово подразумева да су жртве односно корисници услуга упознати са својим правима и оним што им припада и могу да доносе одлуке у подржавајућем окружењу које се према њима опходи са достојанством, поштовањем и осетљивошћу. Истовремено, услуге треба да улију жртвама осећај контроле над својим животом, што у многим случајевима подразумева рад на обезбеђивању финансијске сигурности, посебно економске независности од учиниоца.

119. Наки примери у којима се службе, укључујући и јединице органа унутрашњих послова, налазе у истој згради односно близу једна друге и сарађују показале су значајан пораст задовољства услугама, а у неким случајевима је порасла и воља жена да поднесу пријаву односно да не одустану од поступка. Ови пример су познати као „јединствени шалтери (*One-stop-shops*)“ а испробани су и тестирани на услуге у случају насиља у породици, али се једноставно могу прилагодити другим облицима насиља. Из овог разлога, став 3 позива чланице да настоје да сместе службе у исту зграду.

120. На крају, став 3 одређује чланицама Конвенције да обезбеде да услуге подршке буду расположиве угроженим особама и да одговарају на њихове специфичне потребе. Термин „угрожене особе“ односи се на исти списак особа који стоји у коментарима под чланом 12. Чланице треба да обезбеде ове услуге жртвама независно од њиховог друштвено-економског статуса и бесплатно, према потреби.

121. Сврха става 4 јесте да укаже на озбиљне повреде са којима се жртве често сусрећу тражећи помоћ и подршку. Многе услуге, јавне о приватне, заснивају своју подршку на вољи жртве да поднесе кривичну пријаву односно сведочи против учиниоца. Уколико, из страха или емотивног немира и везаности жртва није вољна да поднесе кривичну пријаву односно одбије да сведочи на суду, он односно она не добијају саветовање односно смештај, што је у супротности са принципом оснаживања и приступом заснованом на људским правима и мора се избегавати. Важно је нагласити да се ова одредба првенствено односи на општу и специјализовану подршку наведену у члановима 20 и 22 Конвенције – уз изузетак услуга правне помоћи.

122. Неки облици насиља обухваћени овом Конвенцијом могу имати међународну димензију. Жртве насиља као што су принудни бракови односно насиље у породици, али такође и жене односно девојчице у опасности од гениталног сакаћења и којима је изван њихове земље потребна конзуларна заштита и, евентуално, медицинска односно финансијска помоћ. Став 5 одређује чланицама да предузму одговарајуће мере како би обезбедиле неопходну конзуларну помоћ и према потреби друге врсте заштите и помоћи, које обухватају помоћ жртвама насилних кривичних дела, помоћ у случају хапшења односно притвора, помоћ и репатријацију за држављане у невољи, издавање нових личних докумената и друге врсте конзуларне подршке.

123. Ова обавеза није ограничена на држављане чланице Конвенције већ се односи на све жртве које, у складу са обавезама према међународном праву, имају право на државну заштиту те чланице, на пример, држављани државе чланице Европске уније која сама не обезбеђује подршку у виду неког сталног представништва (амбасаде, генералног конзулата односно конзулата) како је наведено у члану 20 (2) подстав в Споразума о функционисању Европске уније.

Члан 19 - Информисање

124. Непосредно након насиља, жртве нису увек у ситуацији нису потпуно информисане и оснажене за доношење одлука, а многим недостaje подржавајуће окружење. Ова одредба ставља посебан нагласак на потребу да се жртвама обезбеде информације о различитим типовима расположивих услуга подршке и законских мера. То захтева информисаност о томе где могу да добију коју врсту помоћи, уколико је неопходно на језику који није званични језик и благовремено, што значи у времену у којем је корисно за жртве. Ово, међутим не обавезује чланице Конвенције да обезбеде информације на било ком језику, већ да се усредсреде на језике који се највише говоре у њиховој земљи у облику који је доступан свима. Термин „одговарајуће информације“ односи се на информације које довољно испуњавају потребу жртве за информацијама. То може да обухвата, на пример, не само давање назива организације која пружа услуге подршке, већ давање и летка који садржи податке о адреси и броју телефона, радном времену и прецизне информације о услугама које организација нуди.

Члан 20 – Опште услуге подршке

125. Приликом пружања услуга жртвама постоји разлика између општих и специјализованих услуга подршке. Опште услуге подршке односе се на помоћ коју нуде државни органи као што су службе социјалне заштите, службе здравствене заштите и службе за запошљавање које пружају дугорочну помоћ и нису искључиво намењене жртвама већ служе општој популацији. Насупрот томе, специјализоване услуге подршке специјализовале су се за пружање подршке и помоћи прилагођене – често неодложним – потребама жртава одређених облика насиља над женама односно насиља у породици и нису отворене за општу популацију. Док ове службе води односно финансира држава, велику већину специјализованих услуга нуде НВО.

126. Обавеза из члана 20, става 1 одређује да државне услуге социјалне заштите као што су становање, запошљавање односно службе за незапослене, државне услуге образовања и обуке, државна психолошка и правна саветовалишта, али и услуге финансијске подршке, треба да одговоре, тамо где је то неопходно, на специфичне потребе жртава облика насиља обухваћених овом Конвенцијом. Иако се многе жртве већ налазе међу корисницима ових услуга, то не значи да оне задовољавају односно не узимају у обзир у довољној мери односно систематски њихову посебно тешку ситуацију и трауму. Чланице Конвенције стога имају обавезу да обезбеде жртвама приступ таквим услугама, подржавајући третман и правилан одговор на њихове потребе.

127. Службе здравствене и социјалне заштите често прве долазе у додир са жртвама. Став 2 има за циљ да обезбеди да су ове службе адекватно опремљене да одговоре на њихове дугорочне потребе. Уз то, наглашава значај обуке запослених о различитим облицима насиља, специфичним потребама жртава и подржавајућем одговору на те потребе.

Члан 21 – Помоћ код појединачних/колективних жалби

128. Ова одредба садржи обавезу чланица да обезбеде жртвама информације и приступ важећим регионалним и међународним механизмима за индивидуалне/колективне жалбе. Термин „важећи“ односи се само на оне регионалне и међународне механизме за подношење жалби које су чланице Конвенције ратификовале. Државе чланице Савета Европе су потписнице значајног броја регионалних и међународних споразума у области људских права, а већина је прихватила надлежност одговарајућих тела и механизма за жалбе у оквиру тих споразума. Стога жртве насиља обухваћене овом Конвенцијом, након што исцрпе сва правна решења из националног законодавства, имају на располагању неколико регионалних и међународних механизма за жалбе. Они могу бити доступни појединцима, који могу да се обрате на пример Европском суду за људска права или Комитету CEDAW и потраже правно задовољење. Они такође могу бити и колективне природе, што значи да су доступни групама жртава – за шта би пример био колективни механизам за жалбе у оквиру Европске социјалне повеље.

129. Под обезбеђивањем да жртве имају „информације и приступ“ овим механизмима, аутори су желели да нагласе да жртве треба да добију информације о правилима прихватљивости и процедуралним захтевима који се односе на важеће регионалне и међународне механизме за жалбе, и да је након исцрпљивања националних правних средстава, чланице не треба ни на који начин да ометају приступ овим механизмима.

130. Ова одредба такође има за циљ промовисање пружања сензитивне и информисане помоћи жртвама које подносе жалбе, од стране државе, адвокатских комора, релевантних НВО односно других актера. „Помоћ“ се може састојати од давања информација и правних савета. Пружена помоћ треба да буде добро информисана и прилагођена потребама жртве, како би се жртвама омогућио приступ важећим механизмима за подношење жалби.

Члан 22 – Специјализоване услуге подршке

131. Као допуна обавезе наведене у члану 20, ова и наредне одредбе налажу чланицама Конвенције да омогуће односно обезбеде добро опремљен сектор за пружање специјализованих услуга.

132. Циљ овакве специјализоване подршке јесте да се обави комплексан задатак оснаживања жртава кроз оптималну подршку и помоћ прилагођену њиховим специфичним потребама. Велики део обезбеђују женске организације и службе подршке, на пример, локалних управа са специјализованим и искусним кадровима који поседују детаљно знање о родно заснованом насиљу. Важно је обезбедити да су ове услуге довољно распрострањене широм земље и доступне свим жртвама. Уз то, ове службе и кадрови морају бити у стању да одговоре на различите типове насиља обухваћене овом конвенцијом и пруже подршку свим групама жртава, укључујући и оне до којих је тешко доћи. Типови подршке које такве посвећене службе треба да обухватају јесу обезбеђивање склоништа односно сигурног смештаја, директне лекарске помоћи, прикупљање форензичких медицинских доказа у случајевима силовања и сексуалног злостављања, краткорочно и дугорочно психолошко саветовање, негу у случају трауме, правно саветовање, заступање и теренске активности, СОС телефоне који упућују жртве да се обрате правом типу службе, као и специфичне услуге за децу као жртве насиља.

Члан 23 – Сигурне куће

133. Овај члан одређује чланицама да омогуће отварање одговарајућих, лако доступних сигурних кућа у довољном броју што је значајно средство за испуњавање обавезе пружања заштите и подршке. Сврха сигурних кућа јесте да обезбеде непосредан, ако је могуће непрекидан приступ безбедном смештају за жртве, посебно жене и децу, које нису више безбедне у свом дому. Само привремено становање односно прихватилишта попут оних за бескућнике, нису довољна и не могу да обезбеде неопходну подршку односно оснаживање. Жртве се суочавају са вишеструким међусобно преплетеним проблемима који утичу на њихово здравље, безбедност, финансијску ситуацију и добробит њихове деце. Специјализована прихватилишта за жене најбоље су опремљена за решавање ових проблема, јер њихова улога превазилази пружање безбедног смештаја. Они женама и деци пружају подршку, омогућавају им да се носе са трауматским искуствима, да напусте насилне везе, поврате самопоуздање и поставе основе за независан живот који саме изаберу. Уз то, прихватилишта за жене имају централну улогу у умрежавању, сарадњи између различитих органа и подизању свести у њиховим заједницама.

134. Како би испуниле свој примарни задатак пружања сигурности и безбедности за жене и децу, од изузетне је важности да све сигурне куће примењују одређене стандарде. У ту сврху, треба проценити безбедносну ситуацију сваке жене и направити индивидуални план безбедности на основу те процене. Техничко обезбеђење зграде је још једно кључно питање везано за сигурне куће јер су насилни напади учинилаца претња не само за жене и њихову децу, већ и за запослена лица и друга лица у околини. Поред тога, делотворна сарадња са полицијом око питања безбедности је нужна.

135. Ова одредба налаже отварање сигурних кућа у довољном броју како би се обезбедио одговарајући привремен смештај за све жртве. Свака врста насиља захтева другу врсту подршке и заштите, а запослени треба да буду обучени да их пруже. Термин „довољан број“ треба да обезбеди испуњење потреба свих жртава, како у смислу места за прихватилишта, тако и у смислу специјализоване подршке. Финални извештај о активностима радне групе Савета Европе за борбу против насиља над женама, укључујући и насиље у породици (EG-TFV (2008)6) препоручује сигуран смештај у специјализованим прихватилиштима за жене која постоје у сваком региону, са једном сигурном кућом на 10.000 становника. Међутим, број кућа треба да зависи од стварне потребе. За прихватилишта која се баве другим врстама насиља број ових места ће опет зависити од стварне потребе.

Члан 24 – СОС телефони

136. СОС телефони су један од најзначајнијих начина за омогућавање жртвама да пронађу помоћ и подршку. Јавно оглашавање броја СОС телефона који пружа саветовање ради подршке и у случају кризе и упућује на службе као што су сигурне куће, саветодавни центри односно полиција, представља основ сваке услуге подршке и саветовања у вези са свим облицима насиља обухваћеним Конвенцијом. Стога овај члан садржи обавезу да се отворе СОС телефони широм државе који су доступни 24 часа дневно, а бесплатни су. Многе жртве немају документе и средства и тешко да могу да купе телефонску картицу односно пронађу ситнину да плате телефонски позив. Чак и мала сума новца може представљати терет многим који траже помоћ, отуд обавеза да позиви СОС телефонима буду бесплатни. Уз то у многим телефонским системима позиви који нису бесплатни могу се пратити кроз телефонски рачун, чиме се указује учиниоцу да жртва тражи помоћ што може додатно да угрози жртву. Финални извештај о активностима Радне групе Савета Европе за борбу против насиља над женама укључујући породично насиље (EG-TFV (2008)6) препоручује успостављање барем једног бесплатног националног СОС телефона

који обухвата све облике насиља над женама и функционише 24 сата дневно 7 дана недељно и обезбеђује подршку у кризним ситуацијама на свим релевантним језицима.

137. Многим жртвама је тешко да активно траже помоћ, а праг потребан за позивање и размену интимних и личних података је висок. Стога је важно да позиваоци могу да остану анонимни, да добију савете од лица обучених за такве ситуације и да СОС телефони пружају информације и поштују поверљивост уколико је то жеља позиваоца. У неким земљама једнако је значајно пружити помоћ на неколико језика како би се олакшала језичка баријера са којом се сусрећу неки позиваоци.

Члан 25 – Подршка за жртве сексуалног насиља

138. Трауматска природа сексуалног насиља, укључујући силовање, захтева посебно осетљив одговор обученог и специјализованог особља. Жртвама овог типа насиља потребна је неодложна медицинска нега и подршка у комбинацији са неодложним форензичким прегледима ради прикупљања доказа потребних за кривично гоњење. Поред тога често постоји велика потреба за психолошким саветовањем и терапијом – често недељама и месецима након догађаја.

139. Члан 25 стога ставља посебан нагласак на пружање ове врсте специјализоване подршке обавезивањем чланица да омогуће отварање доступних кризних центара за случајеве силовања односно центара за жртве сексуалног насиља у довољно великом броју. Важно је нагласити да је чланицама остављена алтернатива, али не и обавеза да отворе оба типа ових центара.

140. Кризни центри за случајеве силовања могу постојати у много различитих облика. Ови центри обични нуде дугорочну помоћ у виду саветовања уживо, групне подршке и контакта са другим службама. Такође подржавају жртве кроз судске поступке омогућавањем да жене заступају жене и других врста практичне помоћи.

141. С друге стране, центри за жртве сексуалног насиља могу бити специјализовани за директну медицинску негу, форензичку праксу високог квалитета и интервенције у кризним ситуацијама. Они могу на пример да буду у оквиру болнице и пружају лекарске прегледе у случајевима непосредно након сексуалног злостављања и упућују жртве у специјализоване организације које ће им пружити даље услуге. Оне такође могу бити концентрисане на непосредно и адекватно упућивање жртава на одговарајуће специјализоване организације које би им пружиле неопходну негу у складу са чланом 25. Истраживања су показала да је добра пракса обављање форензичких прегледа без обзира на то да ли ће случај бити пријављен полицији, као и узимање и чување узорака како би одлука о томе да ли да се пријави силовање могла касније да се донесе.

142. Захтев да се омогући оснивање таквих центара представља обавезу чланицама Конвенције да обезбеде довољно велики број центара, али такође и да буду лако доступни и да услуге спроводе на одговарајућ начин. Финални извештај о активностима Радне групе Савета Европе за борбу против насиља над женама укључујући породично насиље (EG-TFV (2008)6) препоручује да један такав центар треба да постоји на 200.000 становника, а географски треба да буду распоређени тако да буду приступачни жртвама из руралних области подједнако као и жртвама из градова. Термин „одговарајући“ треба да обезбеди да услуге одговарају потребама жртава.

Члан 26 – Заштита и подршка за децу сведоке

143. Изложеност физичком, сексуалном односно психичком насиљу и злоупотреби између родитеља односно других чланова породице има озбиљан утицај на децу. Узрок је страха, трауме и негативно утиче на њихов развој.

144. Из тог разлога члан 26 садржи обавезу да обезбеди да се права и потребе деце сведока насиља узму у обзир када им се пружају услуге и помоћ. Термин „деца сведоци“ односи се не само на децу која су присутна током насиља и активно га посматрају, већ на и на оне који су изложени врисцима и другим звуцима насиља док се крију у близини односно онима који су изложени дугорочним последицама таквог насиља. Важно је препознати и решавати проблем виктимизације деце сведока свих облика насиља обухваћених конвенцијом као и њихово право на подршку. Став 2 стога позива на најбоље психосоцијалне интервенције на основу података прилагођених узрасту и степену развоја које су посебно прилагођене деци да би она могла да се носе са трауматским искуством тамо где је то неопходно. Све понуђене услуге морају имати у виду најбољи интерес детета.

Члан 27 – Пријављивање

145. Аутори су, кроз обавезу да се охрабри сваки сведок почињеног кривичног дела насиља обухваћеног Конвенцијом односно она лица која имају оправдане разлоге да сумњају да је такво дело почињено, желели да нагласе значајну улогу које та лица – пријатељи, суседи, чланови породице, колеге, наставници односно други чланови заједнице – могу имати у прекидању тишине која често обавија насиље. Одговорност је сваке чланице да утврди надлежне органе којима се такве сумње могу пријавити. То могу бити органи унутрашњих послова, службе за заштиту деце односно било које друге надлежне социјалне службе. Термин „оправдани разлози“ односи се на искрено уверење пријављено у доброј намери.

Члан 28 – Пријављивање стручњака

146. У складу са овим чланом чланице Конвенције морају обезбедити да стручњаци који су обавезани професионалном тајном (као што су на пример лекари и психијатри) имају могућност да пријаве надлежним организацијама односно органима уколико имају оправдану сумњу и верују да је озбиљно дело насиља обухваћено Конвенцијом учињено и да се могу очекивати даља дела насиља. Ово су кумулативни разлози за пријављивање и обухватају, на пример, типичне случајеве насиља у породици где је жртва већ изложена озбиљном насиљу и очекивано је да ће се оно поновити.

147. Важно је нагласити да ова одредба не намеће обавезу таквим стручњацима да поднесу пријаву. Она само даје овим лицима могућност да то учине без ризика повреде поверљивости. Правила поверљивости могу бити одређена законом, али такође питања поверљивости и повреде исте могу бити уређена етичким кодексима односно професионалним стандардима за различите групе стручњака. Ова одредба треба да обезбеди да ни један вид правила о поверљивости не стоји на путу пријављивању озбиљних дела насиља. Циљ ове одредбе јесте заштита живота и тела жртва пре него покретање кривичне истраге. Стога је важно омогућити овим стручњацима који, након пажљиве процене, желе да заштите жртве насиља.

148. Термин „под одговарајућим условима“ подразумева да чланице могу да одреде ситуације односно случајеве на које се ова одредба односи. На пример, чланице могу да услове обавезу из члана 28 претходним престанком жртве, са изузетком неких одређених случајева кад је жртва малолатна односно није у стању да се сам/а заштити због физичких односно менталних сметњи. Поред тога, свака чланица одговорна је да утврди категорије стручњака на које се ова одредба односи. Термин „одређени стручњаци“ треба да покрије било који број стручњака који се у послу сусрећу са женама, мушкарцима и децом која могу бити жртве било ког облика насиља обухваћеног овом Конвенцијом. Уз то, овај члан не утиче на права, у складу са чланом 6 ЕCHR, оптужених за дела на која се ова Конвенција односи, било у грађанским или кривичним поступцима.

Поглавље V – Материјално кривично право

149. Као и у случају других конвенција Савета Европе о борби против специфичних облика насиља, злоупотребе односно малтретирања, суштинске законске одредбе чине саставни део ових инструмената. Јасно је из истраживања националног законодавства о насиљу над женама и насиљу у породици које је тренутно на снази да и даље постоје многи недостаци. Стога је неопходно ојачати правну заштиту и репарацију и узети у обзир постојеће примере добре праксе приликом увођења измена у законодавне системе свих држава чланица за делотворно спречавање и борбу против ових облика насиља. Аутори су испитали одговарајуће мере кривичног, грађанског и административног права које треба увести, како би обезбедили да Конвенција обухвати различите ситуације повезане са делима насиља на која се односе. Због тога ово поглавље садржи низ мера за превенцију, заштиту и компензацију жртвама и уводи казнене мере за учиниоце тих облика насиља који захтевају кривично правни одговор.

150. Ово поглавље садржи обавезу да се обезбеде различита правна средства којима се жртвама обезбеђује да траже правду и надокнаду – првенствено од учиниоца, али и од државних органа уколико нису обавили своју дужност и приљежно применили превентивне и заштитне мере.

151. Поглавље V такође садржи низ кривичних дела. Овакав тип усклађивања са националним законодавством омогућава акцију против криминала на националном и међународном нивоу из неколико разлога. Често се националне мере за борбу против насиља над женама и насиља у породици не спроводе систематски односно остају непотпуне због недостатака у законодавству.

152. Примарни циљ мера кривичног законодавства јесте да усмеравају чланице приликом доношења делотворних политика којима се зауздава насиље над женама и насиље у породици – што су још увек најжалост раширена кривична дела у Европи и шире.

153. Аутори су се сложили да, у начелу, све кривично-правне одредбе Конвенције треба представити на родно неутралан начин; пол жртве односно учиниоца не треба, у начелу, да буде саставни чинилац кривичног дела. Међутим, то не би требало да спречи чланице да донесу родно специфичне одредбе.

154. Аутори су одлучили да ова Конвенција не треба да покрива исто понашање већ обрађено другим конвенцијама Савета Европе, посебно Конвенцијом о борби против трговине људима (ETS бр. 198) и Конвенцијом о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања (ETS бр. 201).

155. Обавезе које су садржане у члановима 33 и 39 захтевају од чланица конвенције да обезбеде да се инкриминише одређено намерно понашање. Аутори су се сложили о оваквој формулацији како би обавезали чланице да инкриминишу такво понашање. Међутим, Конвенција не обавезује чланице да уведу специфичне одредбе којима се инкриминише понашање описано у Конвенцији. Имајући у виду члан 40 (сексуално злостављање) и узимајући у обзир специфичну природу овог понашања, аутори су сматрали да би оно могло подлећи средствима било у оквиру санкција кривичног закона односно других законских санкција. Коначно, кривична дела из овог поглавља представљају минимални консензус који не искључује њихову допуну односно увођење виших стандарда у националном законодавству.

156. У складу са општим принципима кривичног права, правноснажни пристанак може да ослободи од кривичне одговорности. Поред тога, друга правно оправдана дела, на пример дела почињена у самоодбрани, у одбрани имовине односно за неопходне медицинске захвате, не би биле узрок кривичних санкција у складу са овом Конвенцијом.

Члан 29 – Грађански судски поступци и правни лекови

157. Став 1 ове одредбе има за циљ да обезбеди да жртве сваког од облика насиља обухваћеног овом Конвенцијом могу да се обрате националном правном систему и затраже адекватне грађанске правне лекове од учиниоца. С друге стране, ово обухвата грађанске правне лекове који дозвољавају грађанском суду да наложи неком лицу да престане с одређеним понашањем, уздржи се од одређеног понашања у будућности односно да примора лице да предузме одређену акцију (судске забране). Грађански правни лек ове врсте може се користити, на пример, да помогне дечацима и девојчицама који су у ситуацији да ће бити ожењени/удати против своје воље да добију свој пасош односно неки други важан документ од сваког ко их задржава против њихове воље (родитељи, старатељи односно било који чланови породице). Такве судске забране помажу у пружању заштите од дела насиља.

158. С друге стране и у зависности од националне законске мере чланице, грађански правни лекови који се нуде у овом Конвенцији, као што су мере забране приласка и злостављања у складу са чланом 53. Оне су посебно значајне у случајевима насиља у породици и допуњују непосредну и често краткорочну заштиту коју нуде хитне мере заштите у складу са чланом 52.

159. Поред тога, грађанско право би требало да обухвата правне лекове против клевете у контексту прогањања и сексуалног узнемиравања у случајевима када таква дела нису обухваћена кривичним законима чланица.

160. Све грађанске правне мере изричу се на захтев жртве односно – у зависности од правног система – треће стране и не могу се изрећи по службеној дужности.

161. Док став 1 има за циљ да обезбеди жртвама грађанске правне лекове против учинилаца, став 2 води рачуна да жртве имају лекове против државних органа који нису испунили своју дужност и предузели неопходне превентивне и заштитне мере.

162. Понавља се начело одговорности државних органа који су у складу с чланом 5 ове Конвенције у обавези да приљезно спречавају, истражују и кажњавају дела насиља обухваћена овом Конвенцијом. Непоштовање ове обавезе може да има за последицу законску одговорност а грађанско право треба да понуди лекове којима би се санкционисало такво непоштовање. Ови лекови обухватају, између осталог, грађанске судске поступке за одштету који треба да постоје у случају занемаривања и озбиљног занемаривања. Примена грађанске одговорности државних органа остаје у надлежности националног законодавства чланица које имају дискрецију да одлуче која врста занемаривања може да покрене поступак.

163. Обавеза из става 2 је у складу са судском праксом Европског суда за људска права која се односи на неиспуњавање позитивне обавезе државних органа из члана 2 ECHR (право на живот). У пресуди случаја *Osman v. the United Kingdom*, и поново у пресуди случаја *Opuz v. Turkey* наводи се следеће: „тамо где постоји тврдња да органи нису испунили своју позитивну обавезу заштите права на живот у контексту њихове поменутих дужности спречавања и сузбијања кривичних дела против личности, мора се утврдити

да су органи знали односно да је требало да знају да постоји опасност по живот идентификованог односно идентификованих лица од кривичних дела трећег лица и да нису предузели мере у оквиру својих надлежности које су, разумно гледано, могле да доведу до избегавања те опасности.“ Суд је експлицитно изјавио да одговорност за такав неуспех није ограничена на свесни нехат односно намерно занемаривање дужности да се заштити живот.

164. У случају смрти жртве расположиви правни лекови биће доступни њеним односно његовим потомцима.

Члан 30 – Накнада

165. Овај члан садржи право на накнаду за претрпљену штету која је последица сваког кривичног дела из ове Конвенције. Став 1 одређује принцип по коме је првенствено учинилац одговоран за штету и реституцију.

166. Накнада такође може да се тражи од осигуравајућих компанија односно од државних програма здравственог и социјалног осигурања. Став 2 одређује споредну обавезу накнаде државе. Услови који се односе на захтев за накнаду могу се одредити националним законодавством, као што је обавеза да жртва прво и пре свега тражи накнаду од учиниоца. Аутори су нагласили да државна накнада треба да постоји у ситуацијама када је жртва задобила озбиљне телесне повреде односно кад јој је нарушено здравље. Треба нагласити да термин „телесна повреда“ обухвата и повреде које су узроковале смрт жртве, а да „нарушено здравље“ обухвата озбиљне психичке последице узроковане делима психичког насиља, како се наводи у члану 33. Иако је обим државне накнаде ограничен на „озбиљну“ повреду и нарушавање здравља, то не спречава чланице да обезбеде великодушније накнаде, нити да поставе више и/или ниже границе за неке односно све елементе накнаде коју исплаћује држава. Посебно ова одредба не доводи у питање обавезе чланица према Европској конвенцији о накнади жртвама насилних злочина (ETS бр. 116).

167. Споредна обавеза државне накнаде не спречава чланице да траже повраћај за накнаду од учиниоца докле год се дужна пажња поклања безбедности жртве. Наведена „безбедност жртве“ обавезује чланице да обезбеде да се све мере које се предузимају у циљу тражења повраћаја накнаде од учиниоца поклањају дужну пажњу последицама ових мера по безбедност жртве. То се посебно односи на одређене ситуације када учинилац жели да се освети жртви због тога што је морао/ла да плати накнаду држави.

168. Ова одредба не спречава прелазну државну накнаду жртви. Жртва којој је хитно потребна помоћ можда није омогућности да сачека исход често компликованих поступака. У тим случајевима чланице могу да омогуће да држава односно надлежни орган може да се суброгира у права лица које прима накнаду на износ исплаћене накнаде, односно уколико касније лице које је добило надокнаду добије обештећење из било ког другог извора, може у потпуности односно делимично да поврати додељени износ новца.

169. У случају да се државна накнада исплаћује жртви зато што учинилац не жели односно није у могућности иако има налог суда да то учини, држава има право да тражи одштету од учиниоца.

170. Како би обезбедиле накнаду државе чланице могу да успоставе државне системе накнаде како се наводи у члану 5 и 6 Европске конвенције о накнади за жртве насилних злочина.

171. Треба нагласити да је став 2 овог члана отворен за резерве, у складу са чланом 78 (2) ове Конвенције. Оваква могућност резерве не доводи у питање обавезе чланица у складу са другим међународним инструментима у овој области, као што је раније поменуто Европска конвенција о накнади за жртве насилних злочина.

172. Обзиром да многе жртве облика насиља обухваћених Конвенцијом немају држављанство чланице на чијој територији је кривично дело почињено, право на помоћну државну накнаду треба да имају и држављани и недржављани.

173. Став 3 има за циљ да обезбеди да накнада буде додељена у разумном времену, што значи у оквиру одговарајућег временског обима.

174. Значајно је нагласити да накнада може бити додељена не само у складу са грађанским и административним правом већ и у складу са кривичним правом у оквиру кривичних правних санкција.

Члан 31 – Старатељство, право на посету и безбедност

175. Ова одредба има за циљ да обезбеди да правосудни органи не издају налоге о виђању детета не узевши у обзир случајеве насиља обухваћене овом Конвенцијом. Она се односи на судске налоге којима

се одређује контакт између родитеља и деце и других лица која имају породичне везе с децом. Поред других фактора, случајеви насиља над ненасилним старатељем исто као и над самим дететом морају бити узети у обзир приликом доношења одлука о старатељству и права на посету односно контакт.

176. Став 2 односи се на комплексно питање гарантовања права и безбедности жртвама и сведоцима при чему се узимају у обзир права на родитељство учиниоца. Посебно у случајевима насиља у породици питања која се односе на заједничку децу често су једине преостале везе између жртава и учинилаца. За многе жртве и њихову децу поштовање налога о посећивању представља озбиљно угрожавање безбедности јер често подразумева сретање са учиниоцем. Стога овај став садржи обавезу да се жртве и њихова деца заштите од даљих повреда.

Члан 32 – Грађанске последице принудних брака

177. Овај члан се односи на правне последице принудних брака и обезбеђује да такви бракови могу да буду „рушљиви, могу се поништити, односно развести“. У сврху ове одредбе „рушљив“ брак јесте брак који се сматра важећим али може постати неважећ уколико га оспори једна од страна; „поништен“ брак нема правне последице, било да га страна оспори или не. „Разведен“ брак, као што је у случају развода, лишен је правних последица тек од дана развода. Аутори су имали у виду да се конкретна примена овог члана може разликовати у погледу коришћених термина (рушљив, поништен, разведен) у зависности од концепата који постоје у грађанском законодавству појединачних чланица.

178. Важно је да судски поступак који ова одредба захтева буде лако доступан и не представља непотребни финансијски и административни терет за жртву. То значи да сваки поступак који се покрене ради поништења односно развода принудног брака неће стављати пред жртву тешкоће које она не може да савлада односно које жртву посредно доводе у финансијске потешкоће. Уз то, форма престанка брака не треба да утуче на права жртве принудног брака.

Члан 33 – Психичко насиље

179. Овај члан садржи кривично дело психичког насиља. Аутори су се сложили да се кривично санкционише свако намерно понашање које значајно нарушава психички интегритет другог лица кроз принуду односно претње. Тумачење речи „намерно“ остављено је националном законодавству, али се намерно понашање односи на све елементе кривичног дела.

180. Кривично дело ограничено је на намерно понашање које **озбиљно** нарушава и штети психички интегритет неког лица што се може чинити разним средствима и методама. Конвенција не дефинише шта се сматра озбиљним нарушавањем. Принуда односно претње морају се подвести као понашање под ову одредбу.

181. Ова одредба односи се на ток понашања а не на јединствен догађај. Она има за циљ да ухвати кривичну природу злостављачког обрасца понашања током времена – у оквиру или изван породице. Психичко насиље често претходи односно прати физичко и сексуално насиље у интимним односима (насиље у породици). Међутим, до њега може доћи у било ком другом типу окружења, на пример на радном месту односно у школи. Неопходно је нагласити да у складу с чланом 78, став 3, ове Конвенције, свака држава односно Европска унија може да задржи право да одреди некривичне санкције, уместо кривичних санкција за психичко насиље. Намера аутора јесте да се сачува начело инкриминисања психичког насиља у Конвенцији, уз флексибилност тамо где правни систем чланице одређује само некривичне санкције за овакво понашање. Ипак, санкције би требало да буду делотворне, сразмерне и дестимулативне, без обзира на то да ли су санкције кривичне или не.

Члан 34 – Прогањање

182. Овај члан садржи кривично дело прогањања које се дефинише као намерно понашање поновљених претњи усмерених ка другом лицу, које узрокују да се она односно он плаши за своју безбедност. Оно обухвата свако поновљено понашање претеће природе уперене против одређеног лица које за последицу изазван осећај страха код тог лица. Претеће понашање може се састојати од поновљеног праћења другог лица, ступања у нежељену комуникацију са другим лицем односно обавештавања другог лица да је предмет посматрања. То обухвата физичко праћење жртве, појављивање на њеном односно његовом радном месту, на месту где се бави спортом односно где се образује, као и праћење особе у виртуалном свету (собе за четовање, сајтови социјалних мрежа, итд). Ступање у нежељену комуникацију подразумева трагање за било каквим активним контактом са жртвом кроз било који постојећи начин комуникације, укључујући и модерна средства комуникације и ИКТ.

183. Уз то, претеће понашање може обухватити разнолико понашање као што је уништавање имовине другог лица, остављање суптилних трагова контакта са личним предметима неког лица, напад на нечијег љубимца, односно постављања лажног идентитета односно ширења неистинитих информација на интернету.

184. Да би било у надлежности ове одредбе, свако дело овако претећег понашања мора бити извршено намерно и са намером да се код жртве изазове осећај страха.

185. Ова одредба односи се на ток понашања који се састоји од поновљених значајних инцидената. Она треба да ухвати кривичну природу обрасца понашања чији појединачни елементи, ако се узму сами за себе, не представљају заједно кривично понашање. Она обухвата понашање усмерено директно на жртву. Међутим, чланице могу такође да га прошире на понашање према сваком лицу унутар друштвеног окружења жртве, укључујући и чланове породице, пријатеље и колеге. Искуство прогањања жртава показује да многи прогонитељи не ограничавају своје активности само на саму жртву већ често циљају појединце који су блиски жртви. Ово често знатно појачава осећај страха и губитка контроле над ситуацијом и стога је обухваћено овом одредбом.

186. Коначно, као и у случају психичког насиља, члан 78, став 3, оставља могућност свакој држави односно Европској унији да задржи право да одреди некривичне санкције уколико су делотворне, сразмерне и дестимулативне. Опет, намера аутора јесте да се очува принцип инкриминације прогањања, док се дозвољава флексибилност тамо где правни систем чланице одређује само некривичне санкције за прогањање.

Члан 35 – Физичко насиље

187. Овим чланом инкриминише се свако намерно дело физичког насиља над другим лицем независно од контекста у којем до њега долази.

188. Термин „физичко насиље“ односи се на телесне повреде претрпљене као последица примене директне и незаконите физичке силе. Он обухвата такође и насиље које за последицу има смрт жртве.

Члан 36 – Сексуално насиље, укључујући силовање

189. Овај члан одређује кривично дело сексуалног насиља, укључујући силовање. Став 1 обухвата све облике сексуалних радњи над другом особом без њеног односно његовог слободног пристанка који се изводе намерно. тумачење речи „намерно“ остављено је националном законодавству, али се обавеза намерног понашања односи на све елементе кривичног дела.

190. Подстав а односи се на вагиналну, аналну односно оралну пенетрацију на телу другог лица на коју то лице није пристало. Пенетрација се може вршити коришћењем делова тела односно предмета. Аутори су кроз обавезу да пенетрација буде сексуалне природе хтели да нагласе ограничења ове одредбе и избегну проблеме у тумачењу. Термин „сексуалне природе“ описује чин који има сексуалну конотацију. Он се не односи на дела која немају такву конотацију односно потекст. Подстав б обухвата сва дела сексуалне природе без пристанка једне од страна у којима нема пенетрације. На крају, подстав в обухвата ситуације у којима се жртва без пристанка наводи да обавља односно трпи радње сексуалне природе са односно од стране лица које није починилац. У односима злоупотребе, жртве су често присиљене да ступају у сексуалне радње са лицем које учинилац одабере. Циљ подстава в јесте да обухвати сценарија у којима учинилац није лице које обавља сексуални чин већ оно које тера жртву да ступи у сексуалну активност са трећим лицем под условом да ово понашање има везе са намерним понашањем које мора бити инкриминисано у складу са чланом 36 Конвенције.

191. Приликом процене саставних елемената кривичних дела чланице треба да имају у виду судску праксу Европског суда за људска права. У том погледу, аутори су желели да се подсети, у складу са тумачењем исте које може да настане, пресуде у случају *M.C. v. Bulgaria* од 4. децембра 2003. у којој је суд навео да је „уверен да ригидан приступ у кривичном поступку који се односи на сексуалне преступе, као што је тражење доказа физичког отпора у свим околностима, представља ризик да одређени типови силовања остану некажњени и тиме угрожава делотворну заштиту сексуалне анатомије појединца. У складу са савременим стандардима и трендовима у тој области, позитивне обавезе држава чланица у складу са чланом 3 и 8 конвенције морају се схватати као обавеза кажњавања и делотворног кривичног гоњења сваке сексуалне радње без пристанка, и када нема физичког отпора жртве“ (§ 166). Суд је такође забележио следеће: „Независно од формулације у закону, у многим земљама се у пракси захтева кривично гоњење сексуалних радњи без пристанка у свим околностима путем тумачења релевантних термина у закону („принуда“, „насиље“, „присила“, „претња“, „превара“, „изненађење“, идр) и путем процене доказа осетљиве на контекст“ (§ 161).

192. Кривично гоњење овог кривичног дела захтева процену доказа осетљиву на контекст како би се на основу појединачних случајева утврдило да ли је жртва слободно пристала на сексуалну радњу. Таква процена треба да уважи велики распон бихевиоралних одговора жртава на сексуално насиље и силовање и не заснива се на претпоставкама типичног понашања у таквим ситуацијама. Једнако је значајно обезбедити да тумачење закона који третирају силовање и кривични поступци у случајевима силовања не буду под утицајем родних стереотипова и митова о мушкој и женској сексуалности.

193. Код примене ове одредбе чланице Конвенције су у обавези да обезбеде кривично законодавство које обухвата појам недостатка слободно датог пристанка на било коју од сексуалних радњи набројаних у подставу а до в. Оставља се међутим чланицама да одлуче о формулацији закона и фактора које сматрају да спречавају давање слободног пристанка. Став 2 само прецизира да пристанак мора бити вољан и последица слободне воље лица, како се процењује у контексту датих околности.

194. Став 3 наводи обавезу чланица Конвенције да обезбеде да се кривична дела сексуалног насиља и силовања у складу са овом Конвенцијом примењују на све сексуалне радње без пристанка, независно од односа између учиниоца и жртве. Сексуално насиље и силовање су чест облик показивања моћи и контроле у односима злоупотребе и вероватно је да ће до њих доћи током и након раскида. Од изузетне је важности да се обезбеди да нема изузетака код инкриминисања и кривичног гоњења таквих дела почињених над садашњим односно бившим супружницима односно партнерима у складу са националним законодавством.

Члан 37 – Принудни брак

195. Овај члан одређује кривично дело принудног брака. Док су неке жртве принудних бракова присиљене да ступе у брак у земљи у којој живе (став 1), многе друге су одведене у другу земљу, често земљу својих предака и принуђене да се удају/ожене за држављанина те земље (став 2). Из овог разлога аутори су сматрали да је значајно да у ову одредбу уврсте два типа понашања: принуду лица да ступи у брак и намамљивање лица у иностранство са циљем принуде тог лица да ступи у брак.

196. Тип понашања инкриминисаног у ставу 1 јесте принуда одраслог лица односно детета да ступи у брак. Термин „принуда“ односи се на физичку и психичку силу уз употребу принуде односно присиле. Кривично дело је потпуно када је склопљен брак на који бар једна од страна није – услед поменутих околности – добровољно пристала.

197. Став 2 инкриминише намамљивање лица у иностранство са намером принуде тог лица да се уда/ожени против свој евоље. Није неопходно да брак буде склопљен. Термин „намамљивање“ односи се на свако понашање када починилац мами жртву да отпутује у другу земљу, например користећи изговор односно измишља разлог као што је посета болесном члану породице. Намера мора да обухвата намамљивање лица у иностранство, као и циљ да се ово лице присили на брак у иностранству. Аутори су сматрали да ово дело треба да буде обухваћено кривичним законодавством чланица како би били узети у обзир стандарди установљени у оквиру других правно обавезујућих међународних инструмената.

Члан 38 – Генитално сакаћење жена

198. Захваљујући природи гениталног сакаћења жена, ово је једно од кривичних дела које је изузето од начела родне неутралности у кривичном праву које лини део ове Конвенције. Овај члан садржи кривично дело гениталног сакаћења жена, где су жртве неизоставно жене односно девојчице. Он има за циљ инкриминисање традиционалне праксе одсецања одређених делова женских гениталија коју неке заједнице спроводе над својим чланицама. Аутори су сматрали значајним да одреде генитално сакаћење жена као кривично дело у оквиру ове Конвенције јер ова пракса узрокује непоправљиву и доживотну штету и обично се спроводи без пристанка жртве.

199. Подстав а инкриминише обрезивање, инфибулацију односно било какво друго сакаћење целих односно било ког дела малих и великих усмина односно клиториса и када га спроводе лекари, како је садржано у Резолуцији Светске здравствене скупштине СЗО 61.16 о убрзавању акција за елиминацију гениталног сакаћења жена. Термин „обрезивање“ односи се на делимично односно тотално уклањање клиториса и великих усмина. „Инфибулација“, с друге стране, обухвата делимично зашивање великих усмина вулве у циљу сужавања вагиналног отвора. Термин „било какво друго сакаћење“ односи се на све остале физичке измене на женским гениталијама.

200. Подстав б с друге стране, обухвата помагање учиниоцу да изврши дела под а путем принуде односно навођења жене да се подвргне обрезивању, инфибулацији односно сакаћењу великих усмина, малих усмина односно клиториса. Овај део одредбе ограничен је само на одрасле жртве.

201. Подстав *в* инкриминише помагање учиниоцу да изврши дела под *а* путем принуде односно навођења девојчице да се подвргне обрезивању, инфибулацији односно сакаћењу великих усмина, малих усмина односно клиториса. Овај део одредбе ограничен је само на девојчице-жртве и обухвата ситуације у којима било ко, посебно родитељи, деде и бабе односно други рођаци приморавају своју кћерку односно рођаку да се подвргне таквој процедури. Аутори су сматрали да је значајно разграничити одрасле жртве децу-жртве зато што нису желели да инкриминишу подстицање жена на подвргавање било којем чину наведеном под *а*.

202. У примени подстава *б* односно *в* не треба сматрати да је неко лице намерно учинило кривично дело само зато што је кривично дело последица принуде, навођења односно подстицања било предвидиво. Поступци неког лица морају такође бити узрок да се учине дела под *а*.

Члан 39 – Принудни абортус и принудна стерилизација

203. Под овим чланом одређена намерна дела која се односе на женску природну способност репродукције постају кривична дела. Ово је још једна одредба која је изузета од начела родне неутралности кривичног дела ове Конвенције.

204. Подстав *а* одређује да је кривично дело принудни абортус жене односно девојчице. Ово се односи на намеран прекид трудноће без претходног информисаног пристанка жртве. Прекид трудноће обухвата сваку од разних процедура које за последицу имају избацавање производа зачећа. Да би спао у оквир ове одредбе, абортус мора да буде спроведен без претходног и информисаног пристанка жртве. То обухвата сваки абортус који се спроводи без потпуно информисане одлуке жртве.

205. Подстав *б* с друге стране одређује кривично дело стерилизације жена и девојчица. Ово кривично дело извршено је уколико је обављена операција са циљем да се онемогући природна репродукција жене односно девојчице без њеног претходног и информисаног пристанка. Термин стерилизација односи се на сваку процедуру која за последицу има губитак способности природне репродукције. Као и под *а*, стерилизација се мора спровести без претходног и информисаног пристанка жртве. То обухвата сваку стерилизацију која се спроводи без потпуно информисане одлуке жртве у складу са стандардима које поставља Конвенција о заштити људских права и достојанства људског бића у погледу примене биологије и медицине: Конвенција о људским правима и биомедицини (ETS бр. 164).

206. Намера ове Конвенције није да се инкриминише свака лекарска интервенција односно хируршки захват који се спроводи на пример у сврху спашавања живота жене односно над женом која нема капацитет да да пристанак. Уместо тога, циљ ове одредбе јесте да нагласи значај поштовања репродуктивних права жена дозвољавањем женама да слободно одлучују о броју деце и осигуравањем приступа одговарајућим информацијама о природној репродукцији и планирању породице.

Члан 40 – Сексуално узнемиравање

207. Овај члан садржи принцип према којем је сексуално узнемиравање предмет кривичне односно „друге“ правне санкције, што значи да су аутори одлучили да оставе чланицама одабир типа последица са којима ће се учинилац суочити уколико учини ово одређено кривично дело. Иако начелно сматрају да је боље ставити понашање из овог члана под кривични закон, аутори су препознали да је сексуално узнемиравање у многим националним законодавним системима обрађено у оквиру грађанског односно радног законодавства. Стога чланице могу да изаберу да се баве сексуалним узнемиравањем било у оквиру кривичног законодавства било кроз административне односно друге правне санкције, све док се закон бави сексуалним узнемиравањем.

208. Типови понашања обухваћени овом одредбом су многоструки. Оно обухвата три основне форме понашања: вербално, невербално и физичко понашање сексуалне природе које жртва не жели. Вербално понашање односи се на речи односно звуке које учинилац изрази односно исказе, као што су шале, питања, примедбе, а може их исказати усменим односно писаним путем. Невербално понашање, с друге стране, обухвата све изразе односно исказе од стране учиниоца који не обухватају речи односно звуке, на пример изрази лица, покрети руку односно симболи. Физичко понашање односи се на свако сексуално понашање учиниоца и може да обухвати ситуације које укључују контакт с телом жртве. Као у члану 36, било који од ових облика понашања мора бити сексуалне природе како би спао у оквир ове одредбе. Уз то, свако поменуто понашање мора бити нежељено од стране жртве, односно наметнуто од стране учиниоца. Осим тога, поменута дела морају имати за циљ односно последицу повреду достојанства жртве. Ово је случај ако је у питању понашање које ствара застрашујућу, непријатељску, деградирајућу, понижавајућу односно увредљиву атмосферу. Намера је да се ухвати образац понашања чији појединачни елементи, сами за себе, не морају неопходно да буду санкционисани.

209. Поменута дела типично се изводе у контексту злоупотребе моћи, обећања односно награде односно претње одмаздом. У већини случајева жртва и учинилац се познају и њихову везу често одликују разлике у хијерархији и моћи. Примена овог члана није ограничена на област запошљавања. Међутим, требало би нагласити да се одговорност може разликовати у односу на одређену ситуацију у којој се такво понашање одиграва.

Члан 41 – Помагање односно подстрекивање и покушај

210. Циљ овог члана је да се утврде додатна кривична дела која се односе на помагање односно подстрекивање на кривична дела дефинисана Конвенцијом и покушај извршења неког од њих.

211. Став 1 одређује чланицама Конвенције да утврде кривично дело помагања односно подстрекивања извршења сваког од наредних кривичних дела из Конвенције: психичког насиља (члан 33), прогањања (члан 34), физичког насиља (члан 35), сексуалног насиља укључујући силовања (члан 36), принудног брака (члан 37), гениталног сакаћења жена (члан 38 слово а), као и принудног абортуса и принудне стерилизације (члан 39).

212. Аутори су хтели да нагласе да се термини „помагање односно подстрекивање“ не односе само на кривична дела одређена кривичним правом чланице, већ се такође могу односити на дела обухваћена административним односно грађанским правом. Ово је посебно значајно зато што, и складу са чланом 78, став 3, чланице могу да обезбеде некривичне санкције у односу на психичко насиље (члан 33) и прогањање (члан 34).

213. У погледу става 2, о покушају, аутори сматрају да су одређена кривична дела као што је покушај узрок концептуалних потешкоћа. Поред тога, неки правни системи ограничавају дела код којих се покушај кажњава. Из тих разлога чланице треба да установе као кривично дело покушај извршења само следећих дела: озбиљних случајева физичког насиља (члан 35), сексуалног насиља укључујући силовање (члан 36), принудног брака (члан 37), гениталног сакаћења жена (члан 38 а), као и принудног абортуса и принудне стерилизације (члан 39).

214. У погледу физичког насиља (члан 35) аутори су препознали да кривично дело из Конвенције има широк опсег. Оно такође покрива случајеве једноставног напада за који је тешко утврдити покушај. Чланице стога имају дискрецију да установе кривично дело покушаја извршења физичког насиља само у озбиљним случајевима физичког насиља. Конвенција такође не спречава чланице да обухвате покушај у оквиру других кривичних дела.

215. Као и код свих осталих кривичних дела из Конвенције, помагање и подстрекивање и покушај морају бити намерни.

Члан 42 – Неприхватљива оправдања за кривична дела, укључујући и дела почињена у име такозване „части“

216. Аутори су унели у ову Конвенцију један важан општи принцип: нико у надлежности суда једне од чланица Конвенције не може да се позове на оно што он односно она сматра да је елемент њене односно његове културе, религије односно неког другог облика личног разлога да би оправдао/ла извршење нечега што је једноставно елемент кривичног дела, тј. насиља над женама. Да би се повело питање кривичних дела почињених у име такозване „части“ аутори су намеравали да обезбеде да кривична дела почињена да би се жртва казнила за њено односно његово понашање не буду оправдана. Сходно томе, овај члан налаже обавезу за чланице, у ставу 1, да обезбеде да се култура, обичаји, религија, традиција односно такозвана „част“ не сматрају оправдањем за дела насиља обухваћена овом Конвенцијом. То значи да чланице треба да обезбеде да кривично право и кривично процесно право не дозволе као оправдање тврдње оптужених који своја дела правдају тиме да су хтели да спрече односно казне жртву због сумње, претпоставке односно стварног кршења културних, друштвених односно традиционалних норми односно обичаја прикладног понашања.

217. Уз то, ова одредба захтева од чланица да обезбеде да лична уверења и веровања појединаца који учествују у судском поступку не доведу до тумачења закона које доводи до оправдања било којег од поменутих основа. Став 1 стога додатно наглашава у овој области кривичног права обавезу из члана 12, став 5 Конвенције.

218. У циљу избегавања кривичне одговорности ова дела често извршавају деца испод узраста кривичне одговорности, што подстиче одрасли члан породице односно заједнице. Из тог разлога, аутори су сматрали да је неопходно да у став 2 унесу кривичну одговорност подстрекача таквих кривичних дела

како би се избегли недостаци у кривичној одговорности. Став 2 се односи на дела из Конвенције где је дете главни учинилац, и не односи се на дела у складу са члановима 38 (б), 38 (в) и 41.

Члан 43 – Важење кривичних дела

219. Велики број кривичних дела из ове Конвенције представља кривична дела која најчешће врше чланови породице, интимни партнери или друга лица у непосредном окружењу жртве. Постоје многи примери ранијих пракси у државама чланицама Савета Европе који указују да су при кривичном гоњењу таквих случајева прављени изузеци, било у законима или кроз праксу, уколико су жртва и учинилац, на пример, у браку или у вези. Најизразитији пример јесте силовање у браку, што се веома дуго није уопште признавало као силовање, због односа између жртве и учиниоца.

220. Због тога су аутори сматрали да је неопходно успоставити принцип по којем врста односа између жртве и учиниоца не спречава важење било ког кривичног дела из ове Конвенције.

Члан 44 – Надлежност

221. У овом члану наводе се различити захтеви по којима чланице морају да обезбеде надлежност над кривичним делима којима се бави ова Конвенција.

222. Став 1 (а) заснован је на принципу територијалности. Од чланица се захтева да кажњавају кривична дела из Конвенције, уколико су иста извршена на њиховој територији.

223. Ставови 1 (б) и (в) засновани су на варијацији принципа територијалности. Овим подставовима захтева се од чланица да се обезбеди надлежност над кривичним делима почињеним на бродовима под њиховом заставом или ваздухопловима регистрованим по њиховим законима. Ова је обавеза на снази у законима многих држава, при чему су бродови и ваздухоплови често под надлежношћу државе у којој су регистровани. Та врста надлежности од изузетне је помоћи када се брод или ваздухоплов не налази на територији државе у тренутку када је почињено кривично дело, што значи да није примењив став 1 (а) као основа за обезбеђивање надлежности. У случају кривичног дела почињеног на броду или ваздухоплову ван територије заставе или чланице која га је регистровала, могуће је да без овог правила ни једна држава не би била надлежна. Осим тога, уколико је злочин учињен на броду или ваздухоплову који само пролази кроз воде или ваздушни простор друге државе, могуће је постојање изразитих сметњи у пракси, у смислу примене надлежности потоње државе, те је према томе за државу која је регистровала превозно средство корисно да утврди надлежност.

224. Став 1 (г) заснован је на принципу држављанства. Теорију држављанства најчешће примењују државе са традицијом грађанског права. У оквиру тог принципа, држављани дате државе обавезни су да поштују законе исте чак и када се налазе ван њене територије. У оквиру подстава (г), уколико неко од држављана учини кривично дело у иностранству, чланица је дужна да буде у стању да га гони. Аутори су сматрали да је у питању нарочито важна одредба за борбу против одређених облика насиља над женама. Заиста, поједине државе у којима су жене и девојке изложене силовању или сексуалном насиљу, принудном браку, гениталном сакаћењу, злочинима почињеним у име тзв. „части“ и принудним абортусима или принудној стерилизацији, немају вољу нити неопходна средства за успешно спровођење истраге, или им недостаје одговарајући правни оквир. Став 2 омогућује да се у тим случајевима суди чак и уколико наведена дела нису инкриминисана у држави у којој је кривично дело учињено.

225. Став 1 (д) важи за особе које редовно бораве на територији чланице. Њиме се обезбеђује да чланице утврде надлежност за истрагу у случајевима које су у иностранству учинила лица са редовним боравиштем на њиховој територији, чиме се доприноси кажњавању случајева насиља учињених у иностранству. Члан 78, став 2 о резервама омогућује чланицама да не примењују ову надлежност, односно да то чине искључиво у одређеним случајевима односно условима.

226. Став 2 односи се на држављанство односно боравишни статус жртве. Заснован је на премиси да се одређени интереси жртава држављана преклапају са општим интересом државе за гоњење злочина почињених против њених држављана односно становника. Према томе, уколико је држављанин односно лице које редовно борави у датој држави жртва кривичног дела у иностранству, чланица ће настојати да утврди надлежност како би отпочела поступак. Међутим, чланицама није наметнута обавеза, као што се види из употребе израза „настојати“.

227. Став 3 представља важан елемент додатне вредности у оквиру ове Конвенције, и значајан искорак у заштити жртава. Овом одредбом се елиминише, у вези са најозбиљнијим прекршајима Конвенције, уобичајено правило двојног криминалитета, при чему дела морају да представљају кривична дела на месту на којем су почињена. За циљ има борбу против одређених облика насиља над женама које

може бити – или се најчешће врши – ван територије на којој се примењује Конвенција, као што је принудан брак, генитално сакаћење жена, принудан абортус и принудна стерилизација. Према томе, овај став важи искључиво за кривична дела дефинисана у члану 36 (сексуално насиље, укључујући силовање), члану 37 (принудан брак), члану 38 (генитално сакаћење жена) и члану 39 (принудан абортус и принудна стерилизација), која врше држављани одговарајуће чланице. Члан 78, став 2 о резервама омогућује чланицама да не примењују дату надлежност односно да то чине искључиво у одређеним случајевима односно околностима.

228. У ставу 4, аутори су настојали да забране условљавање покретања поступка за најозбиљнија кривична дела у оквиру државе чије држављанство поседује или на чијој територији редовно обитава лице, путем услова који се најчешће захтевају како би жртва поднела пријаву, односно за изношење информација надлежним органима државе у којој је кривично дело почињено. Циљ ове одредбе јесте да се олакша гоњење кривичних дела почињених у иностранству. Пошто поједине државе не поседују неопходну вољу односно средства за спровођење истраге у случајевима појединих облика насиља над женама и насиља у породици, захтев да жртва мора да уложи жалбу или да надлежни органи поднесу пријаву често представља препреку за гоњење. Овај став важи искључиво за кривична дела дефинисана у члану 36 (сексуално насиље, укључујући силовање), члану 37 (принудан брак), члану 38 (генитално сакаћење жена) и члану 39 (принудан абортус и принудна стерилизација), која изврше држављани одговарајуће чланице. Члан 78, став 2 о резервама омогућује чланицама да не примењују дату надлежност или да то чине искључиво у одређеним случајевима односно околностима.

229. Став 5 тиче се принципа *aut dedere aut judicare* (изручи или тужи). Надлежност успостављена по основу става 5 неопходна је како би се обезбедило да чланице које одбијају да изруче држављанина поседују правну могућност да покрену истрагу и судски поступак у земљи, уколико то од њих затражи чланица која је захтевала изручење под условима одговарајућих међународних инструмената. Став 4 не спречава чланице да утврде надлежност искључиво уколико је кривично дело кажњиво на територији на којој је почињено односно уколико је кривично дело почињено ван територијалне надлежности било које државе.

230. Може се догодити да у појединим случајевима насиља обухваћеним овом Конвенцијом више од једне чланице поседује надлежност над појединим или свим учесницима у кривичном делу. На пример, може се десити да жена буде намамљена у другу државу и присиљена на брак против своје воље. Како би се избегло удвајање процедура и непотребни проблеми за жртве и сведоке, односно да би се на неки други начин допринело ефикасности или правичности процеса, чланице укључене у случај, у складу са ставом 6, морају да се консултују како би одабрале одговарајућу локацију за кривични процес. У појединим случајевима ће за њих бити најделотворније да одаберу једну локацију за судски поступак; у другим случајевима се може испоставити да је најбоље да једна држава гони поједине оптуженике, док једна или више других држава гоне остале. Овај став дозвољава било коју од тих могућности. Напокон, обавеза да се врше консултације није апсолутна; консултације се морају предузети „према потреби“. Према томе, на пример, уколико једна од чланица зна да консултације нису неопходне (нпр. примила је потврду да друга чланица не намерава да предузме активности), или уколико чланица сматра да консултације могу да угрозе њену истрагу односно поступак, може да одложи или одбије консултације.

231. Основ за надлежности наведене у ставу 1 овог члана није искључив. Став 7 дозвољава чланицама да утврде друге врсте кривичне надлежности у складу са националним законодавством.

Члан 45 – Санкције и мере

232. Овај члан уско је повезан са члановима 33 - 41 у којима се дефинишу различита кривична дела која би требало да буду кажњива у складу са кривичним законом. Међутим, он се односи на све врсте санкција, без обзира на то да ли су кривичне природе. У складу са обавезама које намећу дати чланови, члан 45 захтева од чланица да ускладе активности са озбиљношћу кривичног дела и да установе санкције које су „делотворне, сразмерне и које одвраћају од вршења кривичних дела“. То укључује обезбеђивање затворских казни које могу, према потреби, да доведу до изручења. Аутори су одлучили да препусте чланицама да одлуче о врсти кривичног дела из Конвенције које собом повлачи затворску казну. Неопходно је напоменути да, у складу са чланом 2 Европске конвенције о изручењу (ETS бр. 24), изручење се одобрава у односу на кривична дела кажњива по законима чланица које захтевају и које одобравају изручење, лишавањем слободе односно налогом за притвор током максималног периода од најмање једне године односно неком озбиљнијом санкцијом.

233. Осим тога, у ставу 2 дате су друге мере које могу да се предузму у односу на учиниоце. У одредби се наводе два примера: праћење односно надзор над осуђеним лицем и укидање права на родитељство, уколико се најбољи интерес детета, што може да укључује безбедност жртве, не може гарантовати ни на који други начин. Помињање „најбољег интереса детета“ у потоњем примеру у складу је са одлуком

Европског суда за људска права у пресуди *Zaunegger v. Germany* од 3. децембра 2009. године у којој се наводи да је у највећем броју држава чланица, „одлуке у вези са доделом старатељства неопходно доносити на основу најбољих интереса детета“ (§60). Конкретно, мере предузете у вези са правом на родитељство никада не смеју угрожавају дете односно да буду на штету детета. Иако су право на родитељство и контакт са дететом често међусобно повезана питања, аутори су водили рачуна о томе да поједине чланице могу да разликују та питања у склопу националног законодавства, те се тиме допушта родитељу да оствари контакт са дететом без да му се одобре родитељска права. Нарочито у случају насиља у породици над једним родитељем, при чему је дете сведок, може бити у најбољем интересу детета да се прекине контакт са насилним родитељем. Обезбеђивање контакта са насилним родитељем може да има не само негативан утицај на дете, већ и да представља озбиљан ризик по безбедност жртве, због тога што се тиме често даје разлог учиниоцу да контактира односно виђа жртву, што може бити у супротности са важећим налогом за забрану приласка односно заштиту. Важно је обезбедити да све правне мере предузете ради заштите жртава буду усклађене и да их не осујете законске мере предузете у другим контекстима.

Члан 46 – Отежавајуће околности

234. У члану 46 се од чланица захтева да обезбеде да околности наведене у подставовима а-з буду узете у обзир као отежавајуће околности приликом одређивања казни за кривична дела из Конвенције. Наведене околности не смеју да представљају део саставних елемената кривичног дела. Овај принцип важи у случајевима у којима отежавајуће околности већ представљају део саставних елемената кривичног дела у оквиру националног законодавства чланице.

235. Коришћењем израза „могу се сматрати“ аутори су желели да истакну да Конвенција обавезује чланице да обезбеде да се судијама омогући да размотре отежавајуће околности приликом одређивања казне учиниоцима, иако судије нису обавезне да их примењују. Осим тога, израз „у складу са одговарајућим одредбама националног законодавства“ односи се на чињеницу да различити правни системи у Европи поседују различите приступе отежавајућим околностима и, према томе, дозвољава чланицама да задрже поједине своје законодавне концепте. Тиме се приликом примене ове одредбе оставља простор чланицама, без посебне обавезе, да измене принципе везане за примену санкција у оквиру система кривичног законодавства.

236. Прва од отежавајућих околности, под а, јесте уколико је кривично дело учињено над бившим односно садашњим супружником односно партнером у складу са националним законодавством, од стране члана породице, лица које станује заједно са жртвом односно лица које је злоупотребило свој ауторитет. Тиме се покривају различите ситуације у којима је кривично дело учинио бивши или садашњи супружник односно партнер у складу са националним законодавством. Такође укључује чланове породице жртве, као што су родитељи, односно деде и бабе, као и деца односно лица у зависном породичном односу са жртвом. Лице које станује заједно са жртвом односи се на лица која живе у истом домаћинству, изузимајући чланове породице. Лице са ауторитетом односи се на сва лица која су у надређеном положају над жртвом, укључујући, на пример, наставника односно послодавца. Заједнички елемент у овим случајевима јесте положај поверења који се уобичајено везује за такве односе и специфичне емотивне повреде које могу да настану злоупотребом тог поверења приликом вршења кривичног дела у оквиру датог односа. У овом ставу позив на „партнере у складу са националним законодавством“ означава да ће, у најмањој мери, бивши или садашњи партнери бити обухваћени у складу са условима наведеним у националном законодавству, узимајући у обзир да интимност и поверење везано за везу чине отежавајућу околност.

237. Друга отежавајућа околност, под б, тиче се кривичних дела која се понављају. Односи се на свако кривично дело из ове Конвенције, као и сва сродна кривична дела која је исти учинилац учинио више од једног пута током одређеног временског периода. Аутори су, према томе, одлучили да нагласе нарочито разоран утицај на жртву која је више пута претрпела исту врсту кривичног дела. То је честа појава у случајевима насиља у породици, што је ауторе навело да захтевају могућност повећаних судских казни. Важно је напоменути да податак о кривичном делу сличне природе који је довео до осуде истог учиниоца не може да се сматра поновљеним делом у складу са б, али представља засебну отежавајућу околност под з.

238. Трећа отежавајућа околност, под в, односи се на кривична дела почињена над лицем које је постало угрожено услед одређених околности (видети став 87 за индиктивни списак могућих угрожених лица).

239. Четврта отежавајућа околност, под г, покрива кривична дела почињена над дететом, односно у присуству детета, што само по себи чини облик угрожавања детета. Аутори су настојали да истакну нарочиту одговорност за понашање уколико је било које од кривичних дела утврђених овом Конвенцијом почињено над дететом.

240. Пета отежавајућа околност, под д, јесте уколико кривично дело учини двоје или више људи у сарадњи. То указује на колективно дело које је учинило двоје или више лица.
241. Шеста отежавајућа околност, под ђ, односи се на кривична дела којима претходи, односно које прати екстремно насиље. Односи се на дела физичког насиља која су нарочито високог интензитета и представљају озбиљну претњу по живот жртве.
242. Седма отежавајућа околност, под е, тиче се употребе оружја односно претње оружјем. Укључивањем ове околности, аутори наглашавају посебну кривицу у случају коришћења оружја, обзиром да може да доведе до озбиљног насиља, као и до смрти жртве.
243. Осма отежавајућа околност, под ж, постоји уколико је кривично дело имало озбиљне физичке односно психичке последице по жртву. То указује на кривична дела која узрокују нарочито озбиљне физичке односно психичке патње, а посебно дугорочне последице по здравље жртве.
244. Последња отежавајућа околност, под з, постоји уколико је учинилац раније осуђиван за кривична дела сличне природе. Укључивши ову околност, аутори указују на нарочит ризик од рецидивизма за многа кривична дела обухваћена Конвенцијом, нарочито у случају насиља у породици.
The last aggravating circumstance, lit.i, is where the perpetrator has previously been convicted of offences of a similar nature. By including this, the drafters draw attention to the particular risk of recidivism for many of the offences covered by the Convention, in particular domestic violence.

Члан 47 – Пресуде треће чланице

245. Поједина кривична дела из ове Конвенције могу имати транснационалну димензију односно могу их извршити учиниоци којима је суђено и који су осуђивани у некој другој држави односно у више од једне државе. На нивоу државе, многи правни системи прописују различите, често оштрије казне у случају да је лице раније осуђивано. Уопштено се искључиво одлуке националног суда рачунају као претходно осуђивање. Уобичајено је да се пресуде иностраних судова не морају узети у обзир пошто је кривични закон државно питање и могу да постоје разлике у државним законима, као и због степена сумње у одлуке иностраних судова.
246. Наведени аргументи данас имају мању снагу због тога што интернационализација стандарда кривичног права – као резултат интернационализације злочина – усмерава законе различитих држава ка усклађивању. Осим тога, током протеклих деценија, државе су усвојиле инструменте као што је ЕЦХР, чије спровођење је допринело изградњи чврсте основе заједничких гаранција чиме се подстиче виши степен поверења у правне системе свих држава чланица.
247. Принцип међународног рецидивизма установљен је у низу међународних правних аката. У складу са чланом 36(2)(iii) Њујоршке конвенције од 30. марта 1961. године о опојним дрогама, на пример, неопходно је узети у обзир иностране пресуде ради утврђивања рецидивизма, у складу са уставним одредбама, правним системом и државним законима сваке од чланица. Према члану 1 Оквирне одлуке Савета од 6. децембра 2001. године са изменама и допунама Оквирне одлуке 2000/383/ЈНА о повећању степена заштите путем кривичних казни и других санкција против фалсификовања новца, а у вези са увођењем евра, државе чланице Европске уније морају да признају поновљено злочиначко деловање утврђено у другој држави чланици у случају фалсификовања валуте.
248. Остаје чињеница да на међународном нивоу не постоји стандардни концепт рецидивизма, док закони појединих држава уопште не препознају тај концепт. Чињеница да се осуде у иностранству не износе увек пред суд у сврху доношења пресуде представља додатну потешкоћу у пракси. Међутим, члан 3 Оквирне одлуке Савета 2008/675/ЈНА о узимању у обзир пресуда у државама чланицама Европске уније током нових кривичних процеса, по први пут успоставља уопштену – без ограничења на одређена кривична дела – обавезу узимања у обзир претходне пресуде донете у некој другој држави (чланици).
249. Према томе, чланом 47 обезбеђена је могућност да се узму у обзир коначне пресуде трећих чланица приликом доношења пресуде. Како би испуниле ову одредбу чланице могу у националном законодавству да предвиде теже казне за претходне пресуде иностраних судова уколико је надлежни орган упознат са истима. Такође могу да предвиде да би, у оквиру опште надлежности оцене околности појединца приликом доношења пресуде, судови морали да узму те пресуде у обзир. Та би могућност такође требало да укључује принцип по којем се са учиниоцем не би требало поступати лошије него што би се поступало да је претходна пресуда била у оквиру исте државе.

250. Ова одредба не намеће позитивне обавезе судовима односно службама тужилаштва у смеру предузимања корака за откривање да ли су оптужена лица добила коначне пресуде од стране судова друге чланице. Ипак би требало напоменути да, у оквиру члана 13 Европске конвенције о међусобној помоћи у кривичним питањима (ETS бр. 30), правосудни органи чланице могу од друге чланице захтевати изводе и информације везане за правосудну евиденцију, уколико је то потребно за кривични поступак.

Члан 48 – Забрана процеса обавезног алтернативног разрешења спорова, односно одређивања казне

251. Домаћи закони великог броја држава чланица Савета Европе предвиђају алтернативно разрешење спорова и доношења пресуда – како у кривичном, тако и грађанском праву. Нарочито у области породичног права, сматра се да су алтернативне методе за разрешење спорова у односу на правосудне одлуке боље за односе у породици и да за резултат имају трајније разрешење спорова. У појединим правним системима, процеси алтернативног разрешења спорова односно одређивања казни, као што су посредовање или помирење, такође се користе и у кривичном праву.

252. Док аутори не доводе у питање предности тих алтернативних метода присутних у великом броју случајева кривичног односно грађанског права, желе да нагласе негативне последице које те методе могу имати у случајевима насиља обухваћених овом Конвенцијом, посебно уколико је учешће у таквим алтернативним методама разрешења спорова обавезно и уколико замењује судске процесе по принципу саслушања супротстављених страна. Жртве таквог насиља никада не могу да уђу у процесе алтернативног разрешења спорова на истом нивоу као учиниоци. У природи је таквих кривичних дела да жртве осећају срам, беспомоћност и угроженост, док учинилац одише осећајем моћи и доминације. Како би се избегла реприватизација насиља у породици и насиља над женама, као и да би се омогућило жртвама да захтевају правду, држава је одговорна да обезбеди приступ правосудним процесима по принципу саслушања супротстављених страна којима председава неутралан судија и који се спроводе на основу важећих националних закона. Сходно томе, ставом 1 се од чланица захтева да забране обавезно учешће у процесима алтернативног разрешења спорова у случајевима по основу кривичног и грађанског права.

253. Став 2 овог члана за циљ има спречавање још једне нежељене последице законских мера по жртву. Многи учиниоци кривичних дела установљених овом Конвенцијом чланови су породице жртве. Осим тога, често су једини храниоци породице и према томе једини извор могућег ограниченог/скромног прихода породице. Налог учиниоцу да плати казну за последицу имаће утицај на приходе породице односно на способност плаћања алиментације и за резултат може да има финансијске потешкоће за жртву. Таква мера, према томе, може да представља посредну казну за жртву. Ова одредба стога захтева од чланица да обезбеде да казне које учинилац мора да плати не доведу посредно жртве до финансијских потешкоћа. Важно је напоменути да се тиме не утиче на независност правосудја и на појединачни приступ санкцијама.

Поглавље VI – Истрага, судски поступак, процедурално право и заштитне мере

254. Ово поглавље садржи низ одредби које покривају широк низ питања у вези са истрагом, судским поступком, процедуралним правом и заштитом против свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом, како би се утврдила права и дужности наведена у претходним поглављима Конвенције.

Члан 49 – Опште обавезе

255. Аутори су желели да спрече могућност да случајеви насиља над женама и насиља у породици добију низак приоритет у оквиру истрага и судских процеса, што у великој мери доприноси осећају некажњивости међу учиниоцима и доприноси опстанку високог степена прихваћености тих облика насиља. Ради постизања овог циља, у ставу 1 наводи се обавеза да се истраге и судски процеси у вези са свим облицима насиља обухваћених овом Конвенцијом спроводе без непотребних одлагања. Тиме се доприноси обезбеђивању кључних доказа, унапређењу стопе осуда и стаје на крај некажњивости. Важно је напоменути да, иако је важно да се обезбеде брзе истраге и процеси, подједнако је важно поштовати права жртава током тих фаза. Став 1, према томе, захтева од чланица да што више избегавају погоршање стања жртава током истраге и судских процеса и да им обезбеде помоћ током кривичних процеса.

256. У ставу 2 наведене обавезе допуњене су успостављањем обавезе да се обезбеди да истрага и судски поступак у случајевима свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом буду извршени на делотворан начин. То значи, на пример, утврђивање одговарајућих чињеница, разговоре са свим расположивим сведоцима, као и спровођење форензичке истраге засноване на мултидисциплинарном приступу, уз коришћење најсавременије криминалистичке истражне методологије како би се обезбедила

свеобухватна анализа случаја. Аутори су сматрали да је, као део обавезе, важно навести потребу да се обезбеди да се све истраге и судски процеси спроводе у складу са основним принципима људских права уз разумевање насиља из родне перспективе. То конкретно значи да ни једна мера предузета приликом спровођења ове одредбе не доведе у питање права одбране и захтеве за фер и непристрасно суђење, у складу са чланом 6 ЕCHR.

Члан 50 – Непосредни одговор, превенција и заштита

257. У ставу 1 се од служби унутрашњих послова захтева да брзо и адекватно реагују нудећи одговарајућу и непосредну заштиту жртвама, док став 2 захтева њихово брзо и адекватно укључивање у спречавање и заштиту од свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом, укључујући примену превентивних оперативних мера и прикупљање доказа.

258. Поштовање ове обавезе, укључује, на пример, следеће:

- право на долазак надлежних органа унутрашњих послова на место на којем је особа у датом тренутку изложена ризику;
- одговарајуће поступање и давање савета жртвама од стране надлежних органа унутрашњих послова;
- саслушање жртава, без одлагања, које врше специјално обучена, и према потреби женска лица у просторијама намењеним успостављању односа поверења између жртве и запосленог у органу унутрашњих послова; и
- обезбеђивање одговарајућег броја жена запослених у органима унутрашњих послова, на свим нивоима одговорности.

259. Неопходно је предузети делотворне мере како би се спречили најизразитији облици насиља, односно убиство и покушај убиства. Сваки такав случај би требало пажљиво испитати како би се утврдили могући пропусти у заштити, са циљем унапређења и развоја даљих заштитних мера.

Члан 51 – Процена ризика и управљање ризиком

260. У сржи сваке интервенције у случају свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом мора бити брига за безбедност жртве. У овом ставу се, према томе, одређује обавеза да се обезбеди да сви надлежни органи, не само полиција, делотворно оцене и развију план за управљање безбедносним ризицима са којима се одређена жртва суочава од случаја до случаја, у складу са стандардизованом процедуром, уз сарадњу и међусобну координацију. Многи учиниоци прете својим жртвама озбиљним насиљем, укључујући смрт, и вршили су озбиљно насиље над својим жтвама у прошлости. Према томе, важно је да се при свакој процени ризика, као и током управљања ризиком размотри могућност поновног насиља, првенствено смртоносног насиља, и да се на одговарајућ начин оцени озбиљност ситуације.

261. Сврха ове одредбе јесте да се обезбеди успостављање делотворне мреже стручњака из веше различитих агенција ради заштите жртава које су под високим ризиком. Процену ризика је, према томе, неопходно спроводити са циљем управљања утврђеним ризиком кроз развој безбедносног плана за дату жртву, како би се обезбедила координисана безбедност и подршка, према потреби.

262. Међутим, важно је обезбедити да све мере које се предузимају ради процене и управљања ризиком од даљег насиља омогућавају поштовање права оптуженика. У исто време, од врхунске је важности да такве мере не погоршају стање жртава и да истраге и судски процеси не доведу до секундарне виктимизације.

263. У ставу 2 се проширује обавеза како би се обезбедило да се при процени ризика наведеној у првом ставу овог члана са дужном пажњом узму у обзир информације о ватреном оружју у поседу учинилаца. Поседовање ватреног оружја за учиниоца представља не само моћно средство присилне контроле над жртвама, већ повећава и ризик од убиства. То нарочито важи за постконфликтне ситуације односно за државе са традицијом држања ватреног оружја, што учиниоцима може да омогући лакши приступ наоружању. Међутим, веома озбиљни случајеви насиља над женама и насиља у породици врше се уз употребу ватреног оружја и у другим државама. Из тог разлога, аутори су сматрали да је од суштинске важности да се чланицама наметне обавеза да систематски узму у обзир све процене ризика са којим се жртва суочава у свим фазама истраге и примене заштитних мера, као и да ли учинилац законито односно незаконито поседује или има приступ ватреном оружју, како би се гарантовала безбедност жртве. На пример, приликом издавања хитних налога за забрану приласка или заштиту, као и

приликом одређивања казне након кривичних пресуда за било који облик насиља обухваћен овом Конвенцијом, чланице могу да усвоје, у оквиру националних законодавних система, неопходне мере како би се омогућила тренутна заплена ватреног оружја и муниције. Осим тога, како би се покрило сво оружје које може да се искористи у озбиљним случајевима насиља, првенствено борбени ножеви, чланице се подстичу да узму у обзир, у мери у којој је то могуће, поседовање односно приступ таквом наоружању.

Члан 52 – Хитне мере заштите

264. У ситуацијама непосредне опасности, најделотворнији начин да се гарантује безбедност жртве насиља у породици јесте да се успостави физичка удаљеност између жртве и учиниоца. У многим случајевима, неопходно је да једно од њих напусти, на одређен временски период, заједничко место становања односно да учинилац напусти место становања жртве. Уместо што се терет урбаног трагања за безбедношћу у склоништу или на другом месту ставља на жртву, уз коју често иду и деца која од њих зависе, често са веома мало личних ствари и на неодређен временски период, аутори су сматрали да је важно да се уклони учинилац како би се жртви омогућило да остане у дому. Према томе, ова одредба садржи обавезу опремања надлежних органа могућношћу да нареде учиниоцу насиља у породици да напусти место становања жртве и да му или јој се забрани повратак односно ступање у контакт са жртвом. Непосредну опасност мора да процени надлежни орган. Аутори су одлучили да препусте чланицама одлучивање о трајању таквог налога, али би период требало да је довољан како би се жртви обезбедила делотворна заштита. Постојећи примери таквих налога у државама чланицама Савета Европе трају од 10 дана до четири недеље, са или без могућности обнове. Такође, аутори су одлучили да препусте чланицама да идентификују и овласте, у складу са националним правним и уставним системом, орган надлежан за издавање таквих налога и покретање одговарајуће процедуре.

265. Израз „непосредна опасност“ односи се на било коју ситуацију насиља у породици у којој повреда непосредно предстоји или се већ материјализовала и вероватно је да ће се поновити.

266. Напокон, ова одредба од чланица захтева да обезбеде да се све мере предузете за њено спровођење узму у обзир безбедност жртве односно угроженог лица. Тиме се приказује заштитна природа ове мере.

Члан 53 – Мере забране приласка, односно заштите

267. Ова одредба садржи обавезу да се обезбеди да национално законодавство омогући приступ мерама забране приласка, односно заштите жртвама свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом. Осим тога, одређује и низ критеријума за те налоге како би се обезбедило да служе сврси пружања заштите од даљих чинова насиља.

268. Иако се у одредби помињу мере забране „односно“ заштите, аутори су свесни да национално законодавство појединих чланица може да обезбеђује комбиновану употребу налога забране приласка и заштите. Такав налог може се сматрати комплементарном мером краткорочном налогу за хитну заштиту. Сврха јесте да се обезбеди брз правни лек за заштиту лица под ризиком од било ког облика насиља обухваћеног овом Конвенцијом кроз забрану, ограничавање односно прописивање одређеног понашања учиниоцу. Овај широк низ мера које покривају ти налози значи да се јављају под великим бројем различитих назива као што су налог забране приласка, налог за заштиту, налог за изbacивање односно судска забрана. Упркос тим разликама, сви служе истој сврси: спречавању насиља и заштити жртве. За сврхе ове Конвенције, аутори су одлучили да користе израз налог за забрану приласка, односно заштиту као кровну категорију.

269. Аутори су одлучили да препусте чланицама да одаберу одговарајући правни режим под којим би се наведени налози издавали. Да ли су налози за забрану приласка, односно заштиту засновани на грађанском праву, кривичном процесном праву односно административном праву, или на свима њима, зависиће од правног система државе и, изнад свега, од потребе за делотворном заштитом жртава.

270. Став 2 садржи низ одредби које се односе на налоге за забрану приласка и заштиту. Прва ставка захтева да наведени налози буду доступни за непосредну заштиту и без непотребних финансијских, односно административних оптерећења за жртву. То значи да сви налози морају да ступе на снагу непосредно по издавању и да буду доступни без дуготрајних судских поступака. Сви судски трошкови који падају на терет лица које подноси захтев, највероватније жртве, не смеју да представљају непотребан финансијски терет који би спречавао жртву да поднесе захтев. У исто време, све процедуре подношења захтева за налог забране приласка односно заштите неће стављати несавладиве препреке пред жртве.

271. Друга ставка захтева да се налог изда за наведени односно утврђени период, односно док се не измени или не поништи. То следи из принципа правне сигурности који захтева да трајање правосудних

мера буде јасно наведено. Осим тога, престаће да важи уколико га промени или поништи судија односно друго надлежно лице.

272. Трећа ставка од чланица захтева да обезбеде да у појединим случајевима буде могуће издавање налога, према потреби, на *ex parte* основи уз непосредно дејство. То значи да судија односно друго надлежно лице поседују овлашћење да издају привремени налог забране приласка односно заштите на основу захтева само једне стране. Неопходно је напоменути да, у складу са општим обавезама наведеним у члану 49 (2) ове Конвенције, издавање наведених налога не би требало да је на штету права одбране и захтева за правичним и непристрасним суђењем, у складу са чланом 6 ECHR. То првенствено значи да лицу против којег се издаје наведени налог мора да се омогући право на жалбу пред надлежним органима и у складу са одговарајућим интерним процедурама.

273. Четвртом ставком настоји се да се омогући да жртва добије налог за забрану приласка односно заштиту без обзира на то да ли ће желети да покрене било које друге судске поступке. На пример, у случају постојања таквих налога, истраживања су показала да многе жртве које желе да затраже налог за забрану приласка односно заштиту нису спремне да покрену кривичне пријаве (које би довеле до кривичне истраге и могућег кривичног поступка) против учиниоца. Захтев за налогом за забрану приласка односно заштиту, према томе, не сме да зависи од покретања кривичног поступка против истог учиниоца. Слично томе, не би требало да зависи од покретања поступка за развод брака, итд. У исто време, чињеница да је кривични односно грађански поступак у вези са истим скупом чињеница и против истог учиниоца у току неће спречити издавање налога за забрану приласка односно заштиту. То, међутим, не искључује право чланица да у националном законодавству наведу могућност покретања кривичног поступка по пријему захтева за издавање налога за забрану приласка односно заштиту.

274. У петој ставки се захтева од чланица да предузму мере како би се обезбедила могућност увођења налога за забрану приласка односно заштиту у другим процесима против истог учиниоца. Циљ ове одредбе јесте да се омогући да за издавање наведеног налога против учиниоца сазна сваки судија који председава судским поступцима који се воде против истог лица.

275. Став 3 има за циљ да се обезбеди поштовање налога за забрану приласка односно заштиту захтевом за санкције које су „делотворне, сразмерне и које одвраћају од вршења кривичних дела“ за било који прекршај забране приласка односно заштите. Наведене санкције могу бити кривичне или друге правне природе и могу да укључују затворске казне, новчане казне односно било које друге правне санкције које су делотворне, сразмерне и које одвраћају од вршења кривичних дела.

276. На крају, пошто утврђивање истине у случајевима насиља у породици може у одређеним ситуацијама да буде тешко, чланице могу да размотре могућност да ограниче способност противника/учиниоца да осујети напоре жртве да затраже заштиту предузимањем неопходних мера којима би се обезбедило да у случајевима насиља у породици није могуће издавање налога за забрану приласка односно заштиту који су наведени у ставу 1, против жртве и учиниоца међусобно. Такође, чланице би требало да размотре уклањање из националног законодавства свих идеја провокативног понашања у вези са правом за пријављивање за налог за забрану приласка или заштиту. Такви концепти омогућују насилно тумачење са циљем дискредитовања жртве и требало би их уклонити из законодавства везаног за насиље у породици. Напокон, чланице такође могу да размотре предузимање мера како би се обезбедило да подношење захтева за издавање налога за забрану приласка, односно заштиту наведено у ставу 1 не буде ограничено на жртве. Те су мере од нарочитог значаја у вези са правно неспособним жртвама, као и по питању угрожених жртава које можда не желе да поднесу захтев за налог за забрану приласка, односно заштиту због страха односно емотивног немира и привржености.

Члан 54 – Истраге и докази

277. У судским поступцима докази везани за сексуалну прошлост и сексуално понашање жртве понекад се злоупотребљавају како би се дискредитовали докази које представља жртва. Одбрана понекад користи доказе о ранијем сексуалном понашању како би се оповргли углед, кредибилитет и непостојање пристанка жртава. То се нарочито јавља у случајевима сексуалног насиља, укључујући силовање. Представљање те врсте доказа може да допринесе опстанку штетних стереотипова о жртвама као промискуитетним, те тиме и неморалним особама које нису вредне заштите грађанског и кривичног права. То може да доведе до *de facto* неједнакости, пошто је много вероватније да ће жртвама, које су претежно жене, бити додељена та врста заштите уколико се оцени да су угледне.

278. Аутори су сматрали да је од кључне важности нагласити да раније сексуално понашање жртве не би требало посматрати као оправдање за случајеве насиља над женама и насиља у породици, чиме би се ослободио учинилац или смањила његова одговорност. Међутим, свесни су да, у појединим чланицама Конвенције, прихватљивост и разматрање доказа леже у области дискреционог права судије, док је у

другим строго унапред прописано правилима кривичног процесног права. Члан 54 повлачи обавезу чланица да предузму неопходне правосудне односно друге мере како би се обезбедило да докази везани за сексуалну прошлост и сексуално понашање жртве буду дозвољени односно размотрени искључиво уколико је то од значаја и неопходно. То значи да ова одредба ограничава прихватљивост таквих доказа, како у грађанским тако и у кривичним процесима, на случајеве у којима је од значаја за конкретно питање на суђењу и уколико поседују значајну доказну вредност. Према томе, тиме се не искључује прихватљивост наведених доказа. Уколико судије прихвате доказе о ранијој сексуалној прошлости, требало би их представљати на начин који не води секундарној виктимизацији. Жртве би требало да имају приступ правним средствима без проласка кроз додатне трауме због своје сексуалне прошлости и понашања.

Члан 55 – Поступци *ex parte* и *ex officio*

279. Свесни посебно трауматичне природе кривичних дела из овог члана, аутори су настојали да олакшају терет који дуготрајна кривична истрага и поступак стављају на жртву, у исто време обезбеђујући да се учиниоци приведу правди. Циљ ове одредбе стога јесте да се омогући спровођење кривичних истрага и поступака без стављања терета покретања поступка и обезбеђивања осуде на жртву.

280. Став 1 обавезује чланице да обезбеде да истраге различитих категорија кривичних дела неће „у потпуности зависити“ од извештаја, односно пријаве коју поднесе жртва и да поступак може да се настави чак и ако жртва повуче своју изјаву односно пријаву. Аутори су одлучили да употребе израз „зависити у потпуности“ како би се решиле процедуралне разлике између различитих правних система, имајући на уму да је обезбеђивање истраге, односно судских поступака за кривична дела наведена у овом члану одговорност државе и њених органа. Аутори су посебно сматрали да дела која за последицу имају тешке телесне повреде односно лишавање живота морају бити решена брзо и непосредно од стране надлежних органа. Чињеница да многа кривична дела из ове Конвенције врше чланови породице, интимни партнери односно лица у непосредном окружењу жртве, а осећање стида, страха и беспомоћности које проистиче узрок су малог броја пријава, и, сходно томе, пресуда. Према томе, органи унутрашњих послова би требало да спроводе проактивне истраге како би прикупили доказе, као што су суштински докази, сведочења жртава, медицинска вештачења итд. да би се обезбедила могућност спровођења поступка чак и ако жртва повуче изјаву односно пријаву барем када у погледу озбиљних кривичних дела као што су физичко насиље које за резултат има смрт односно телесне повреде.

281. Став 1 овог члана отворен је за резерве у погледу члана 35 по питању мањих кривичних дела, у складу са чланом 78, став 2 ове Конвенције. Аутори су желели да јасно разграниче кривична дела физичког насиља која за резултат имају озбиљне телесне повреде односно лишавање живота које би биле изузете од наведене могућности резерве и других, мањих кривичних дела физичког насиља која немају такве последице. Међутим, оставља се чланицама да одреде шта представља „мање кривично дело“ физичког насиља.

282. Са циљем оснаживања жртава и подстицањем да прођу кроз кривични поступак, став 2 захтева од чланица да обезбеде да организације за жртве, специјално обучени саветници за питања насиља у породици и друге врсте служби за подршку/заступање могу да помогну и подрже жртве током истрага и судских поступака. Примери добре праксе показали су да жртве којима током истраге и поступка подршку односно помоћ пружа специјализована служба за подршку радије подnose пријаву и сведоче и боље су опремљене да предузму емотивно тежак задатак активног доприноса исходу поступка. Врста службе на коју се овај став позива није правне, већ практичне/психолошке природе. Укључује психичку/емотивну припрему жртава да издрже сведочење пред оптуженим, бивање са жртвама у суду, односно другу практичну и емотивну помоћ.

Члан 56 – Мере заштите

283. Основ за ову одредбу лежи у члану 31, став 1 Конвенције о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања (ETS бр. 201). Став 1 садржи непотпун списак процедура осмишљених за заштиту жртава од свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом током поступка. Ове мере заштите важе у свим фазама поступка, како током истраге, када их спроводе органи унутрашњих послова односно правосудни органи, тако и током судских поступака. Иако не постоји законска потреба, пошто је чланицама увек дозвољено да усвоје мере које су погодније од оних наведених у било ком делу Конвенције, аутори су желели да јасно истакну да су наведене мере заштите индикативне. Чланицама се тако оставља слобода да одобре додатне мере заштите. Важно је истаћи да у читавом члану 56, став 1, када се помињу мере које је неопходно предузети у складу са интерним законима односно „уколико је могуће“, истиче се да чланице имају слободу да користе мере које сматрају да су најбоље за постизање циљева одредбе. То важи и за подставове в, г, е и з.

284. Прво, подстав а садржи обавезу чланица да предузму неопходне законодавне и друге мере како би се обезбедила заштита жртава, као и њихових породица и сведока. Чланице морају да осигурају да су жртве безбедне од застрашивања, одмазде и поновљене виктимизације.

285. У вези са подставом б, аутори су нагласили важност обавезе обавештавања жртава уколико је учинилац привремено или трајно пуштен на слободу односно уколико је побегао, барем у случајевима када жртве и породица могу да буду у опасности. Тиме се чланице не спречавају да обавесте жртве у другим околностима када је то неопходно (на пример, у случајевима када постоји ризик од одмазде односно застрашивања или када, због тога што жртва и учинилац живе близу једно другог, могу случајно да се сусретну). Поједини правни системи предвиђају претходни захтев жртве како би примала наведене информације. У том случају, чланице ће обавестити жртву о тој могућности.

286. Осим тога, у подставу в наводе се права жртве (као и њихових породица односно законских представника у случају да су жртве деца) о информисању о току истраге и поступка у које су укључени као жртве. У том погледу, овом одредбом се обезбеђује да жртве буду информисане о својим правима и о услугама које им стоје на располагању, као и о накнадним активностима везаним за њихову пријаву, оптужбу, општи напредак истраге односно поступка и њихову улогу, као и о резултатима случајева. Иако није наведено у одредби, чланице би требало да им обезбеде наведене информације на језику који разумеју (видети коментаре на члан 19).

287. У погледу подстава г, ова одредба за циљ има да се жртвама омогући да буду саслушане, да доставе доказе и да одаберу начин на који ће се њихово становиште, потребе и бриге представити и размотрити. Чланице ће предузети неопходне мере како би обезбедиле представљање становишта, потреба и брига жртава, било непосредно односно путем посредника.

288. Подстав д се конкретније бави општом помоћи жртвама како би се обезбедило да су њихова права и интереси прописно представљени и узети у обзир у свим фазама истраге и судских поступака.

289. Обавеза садржана у подставу ђ подразумева предузимање неопходних мера како би се обезбедила заштита приватности жртве. То захтева предузимање мера, према потреби и у складу са националним законодавством, за спречавање јавног ширења информација које би могле да доведу до идентификовања жртве. Аутори су, међутим, желели да напомену да се заштита лика и приватности жртве односи и на ризик „јавног“ разоткривања, те да ти захтеви не би требало да спречавају откривање тих информација у контексту самог поступка, како би се поштовао принципа по којима је неопходно саслушати обе стране и поштовати суштинско право одбране током кривичног поступка.

290. Подстав е осмишљен је како би се заштитила жртва, посебно спречавањем даље трауме путем контакта са осумњиченим за кривично дело у просторијама истражне службе и у суду. Ова одредба важи у свих фазама кривичног поступка (укључујући истрагу), са одређеним изузецима: истражне службе и правосудни органи морају да буду у стању да се одрекну тог захтева, на пример, када жртва жели да присуствује саслушању односно када је контакт између жртве и наводног учиниоца неопходан или користан како би се омогућио задовољавајућ ток поступка (на пример, уколико суочавање делује неопходно).

291. У подставу ж се наводи обавеза да се жртвама обезбеде, по потреби, независни и стручни преводиоци. У појединим правним системима неопходно је да тумачи буду оверени у суду како чиме се обезбеђује њихова независност. Због разлике у статусу жртава у различитим правосудним системима, аутори су сматрали да је важно разјаснити у тексту Конвенције да то важи у случајевима када су жртве странке у поступку односно када излажу доказе. Многе жртве не говоре, односно једва да говоре језик државе у којој су биле подвргнуте насиљу над женама односно насиљу у породици. Непознавање језика доприноси њиховој изолацији и један је од чинилаца који их спречава да захтевају своја права. У таквим случајевима неопходни су преводиоци да им помогну током истраге и судских поступака. У питању је суштинска мера којом се гарантовују права жртве, што је предуслов за приступ правди, те би чланице требало да предвиде бесплатну преводилачку помоћ за жртве.

292. Напокон, подстав з обавезује чланице да омогуће жртвама да сведоче у судници без сопственог присуства, односно барем без присуства оптуженог. Закон појединих држава признаје аудиовизуелне снимке саслушања жртава и обезбеђење таквих саслушања средствима као што су: ограничавање броја лица којима је допуштено да присуствују саслушању и прегледају снимак; допуштање жртви да затражи паузу у снимању у било ком тренутку и сачињавање потпуног, реч-по-реч преписа саслушања, на захтев. Ти снимци и записи се потом могу употребити на суду уместо личног присуства жртве. Поједини правни системи такође омогућавају присуство жртве у судници путем телеконференцијских система. Жртва се саслушава у одвојеној просторији, евентуално у присуству стручњака и техничара. Како би се што више ограничио могућ психолошки утицај на жртву присуства у истој просторији у којој је и учинилац односно суочавања путем телеконференцијских система, видно поље оба лица могуће је ограничити тако да жртва

не види учиниоца и/или обрнуто. Уколико се, на пример, жртва појављује на саслушању, она или он би могли да предоче доказе иза паравана или да дају доказе док учинилац није у судници. Чланице, према томе, морају да испуне обавезе наведене у овој одредб коришћењем одговарајућих комуникационих технологија тамо где су доступне.

293. У случају када су жртве односно сведоци деца, у ставу 2 се наводи да чланице морају посебно да воде рачуна о њиховим потребама и да им обезбеде право на посебне мере заштите пошто су деца најчешће осетљивија од одраслих и већа је вероватноћа застрашивања. Према томе, неопходно је обезбедити посебне мере заштите по питању најбољих интереса детета, што може да укључује и непостојање обавезе да дете сведочи у присуству учиниоца. По питању израза „дете сведок“ видети такође коментаре на члан 26.

Члан 57 – Правна помоћ

294. Непосредно након чина насиља многе жртве насиља над женама и насиља у породици присиљене су да у тренутку оставе за собом све своје ствари односно посао. Правосудне и административне процедуре често су изузетно сложене и жртвама је потребна помоћ правног саветника како би могле на задовољавајући начин да искористе своја права. У тим случајевима, жртвама може бити тешко да делотворно приступе правној помоћи због високих трошкова које приступ правди може да изискује. Из тог разлога аутори су сматрали да је од суштинске важности да се чланице обавезу да ће обезбедити право на правну помоћ и бесплатну правну помоћ жртвама под условима које прописује њено национално законодавство. Основ за ову одредбу дат је и у члану 15, став 2 Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима (ETS бр. 197).

295. Члан 57 не даје жртвама аутоматско право на бесплатну правну помоћ. Оставља се свакој од чланица да одлучи о условима за добијање те помоћи. Поред наведене одредбе, чланице морају да узму у обзир члан 6 ЕCHR. Иако члан 6, став 3 (с) ЕCHR предвиђа бесплатну помоћ службено додељеног адвоката искључиво у случајевима кривичног права, судска пракса Европског суда за људска права (пресуда у случају *Airey v. Ireland*, 9. октобар 1979. године) такође препознаје, под одређеним околностима, право на бесплатну правну помоћ и у грађанским питањима на основу члана 6, став 1 ЕCHR, који се тумачи као утврђивање права на судску одлуку о грађанским правима и обавезама (види *Golder v. the United Kingdom*, пресуда, 21. фебруара 1975. године). Став суда јесте да делотворан приступ суду може да захтева бесплатну правну помоћ. Сматра се да је неопходно оценити да ли појављивање пред судом без помоћи адвоката може да буде делотворно у смислу да ли лице о којем се ради може да представи случај на одговарајућ и задовољавајућ начин. У овом случају Суд је узео у обзир сложеност процедура и емотивну природу ситуације – која може бити недовољно усаглашена са степеном објективности који захтева заступање на суду – приликом одлучивања да ли је неко био у положају да делотворно представи свој случај. Уколико то није случај, неопходно је тој особи пружити бесплатну правну помоћ. Према томе, чак и уколико не постоји законодавство којим се пружа бесплатна правна помоћ у случају грађанских питања, неопходно је проценити да ли је, у интересу правде, неопходно лицу које не поседује финансијска средства обезбедити правну помоћ уколико није у могућности да унајми адвоката.

Члан 58 – Застарелост

296. Овом одредбом се обезбеђује да ограничење периода за покретање судског поступка траје довољно дуго како би се омогућило делотворно покретање тужбе након што жртва достигне пунолетство. Обавеза се, према томе, односи искључиво на децу жртве, која нису у стању, из различитих разлога, да пријаве кривично дело почињено над њима пре достизања пунолетства. Израз „траје довољно дуго [...] како би се обезбедило довољно време за ефикасно покретање поступка“ значи, прво, након што деца достигну пунолетство, неопходно је да прође довољно времена да превазиђу трауму, чиме им се омогућује да поднесу пријаву, и друго, да органи тужилаштва морају да буду у могућности да покрену тужбе за дотична кривична дела.

297. Како би се испунио захтев пропорционалности који важи за кривичне процесе, аутори су ограничили примену овог принципа на кривична дела наведена у члановима 36, 37, 38 и 39, за које постоји оправдање за продужење временског ограничења. Упркос томе, члан 78, став 2 о резервама омогућује будућим чланицама да задрже право да не примењују овај принцип односно да га примењују искључиво у појединим случајевима у погледу чланова 37, 38 и 39.

Поглавље VII – Миграције и азил

298. Мигранткиње, укључујући нерегистроване мигранткиње, као и жене које траже азил, чине две поткатегије жена које су посебно осетљиве на родно засновано насиље. Упркос разлици у правном

статусу, разлозима за напуштање матичне земље и животним условима, обе групе су, са једне стране, изложене повећаном ризику од насиља над женама а, са друге стране, суочавају се са сличним потешкоћама и структуралним препрекама у превазилажењу насиља.

299. Ово поглавље садржи низ обавеза које за циљ имају увођење родно осетљивог разумевања насиља над мигранткињама и женама које захтевају азил. На пример, уводи се могућност доделе независног боравишног статуса мигранткињама које су жртве родно-заснованог насиља. Осим тога, одређује се обавеза да се обезбеди родно осетљиво тумачење приликом утврђивања избегличког статуса. Поред тога, у овом поглављу одређује се обавеза увођења родно осетљивих процедура, правилника и услуга подршке приликом процеса добијања азила. На крају, поглавље садржи одредбе везане за поштовање принципа забране протеривања односно враћања жртава насиља над женама.

300. Одредбе наведене у члановима 60 и 61 ове Конвенције треба да се тумаче тако да се слажу са Конвенцијом о статусу избеглица из 1951. године и чланом 3 Европске конвенције о људским правима како је тумачи Европски суд за људска права. Осим тога, те одредбе не превазилазе област примене наведених инструмената већ им дају практичну димензију.

Члан 59 – Боравишни статус

301. Истраживања су показала да страх од депортовања односно губитка боравишног статуса представља изузетно моћно оружје који учиниоци користе како би спречили жртве насиља над женама и насиља у породици да затраже помоћ надлежних органа односно да напусте учиниоца. Највећи број држава чланица Савета Европе захтева од супружника односно партнера да остану у браку или вези у периоду од једне до три године како би се супружнику односно партнеру одобрио независан боравишни статус. Последица тога је да многе жртве чији боравишни статус зависи од учиниоца остају у вези у којој су присиљене да трпе ситуације злостављања и насиља током дужих временских периода.

302. Аутори су сматрали да је неопходно обезбедити да ризик губитка боравишног статуса не представља препреку за жртве да напусте насилан брак односно везу. Обавеза садржана у ставу 1 захтева од чланица Конвенције да предузму неопходне законодавне односно друге мере како би се омогућило да жртве мигранти чији је боравишни статус условљен браком односно везом добију независну боравишну дозволу ограниченог важења у случају раскида брака односно везе.

303. У ставу 1 се наводи да би независну боравишну дозволу требало доделити у случају посебно тешких околности. Чланице би требало да сматрају да је посебно тешка околност уколико је неко жртва облика насиља обухваћеног овом Конвенцијом које чини супружник односно партнер или које одобрава супружник односно партнер. Аутори су сматрали да је најбоље да чланице установе, у складу са интерним законима, услове доделе и трајања независне боравишне дозволе, након захтева жртве. То укључује и утврђивање државних органа који су надлежни да утврде да ли је веза раскинута као последица насиља које је трпела жртва и које доказе за то жртва мора да поднесе. Докази о насиљу могу да обухватају, на пример, полицијску документацију, судску пресуду, налог за забрану приласка односно заштиту, лекарске налазе, налог за развод брака, евиденцију социјалне службе односно извештаје женских НВО, између осталих.

304. Осим тога, у ставу 1 истиче се чињеница да би независне/аутономне дозволе требало доделити независно од трајања брака односно везе. Он садржи обавезу да се обезбеди да жртва свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом добије независну боравишну дозволу за себе, чак и ако су брак односно веза раскинута пре истека условног периода. Тиме се жртвама омогућује да добију неопходну заштиту надлежних органа без страха да ће се учинилац осветити повлачењем односно претњом о повлачењу боравишних привилегија које контролише учинилац. Ово је такође веома важно у случајевима принудних бракова, када су жртве присиљене да остану у браку током периода условне казне, осим уколико су спремне да буду депортоване након развода.

305. Осим тога, став 1 важи за супружнике односно partnere у складу са националним законодавством. Невенчани партнери су такође обухваћени одредбом у мери у којој поједине државе чланице Савета Европе дају боравишне дозволе партнерима који су у стању да прикажу, у складу са условима које наводи национално законодавство, да су живели у вези сличној браку, односно да је веза трајне природе.

306. Други став се односи на случајеве у којима су жртве, које су се придружиле супружницима или партнерима у оквиру схеме за поновно уједињење породице, суочене са враћањем у матичну државу због процеса протеривања отпочетих против насилног супружника, односно партнера. У највећем броју држава чланица Савета Европе, боравишни статус супружника, односно партнера везан је за статус супружника, односно партнера спонзора. То значи да је жртва и даље изложена злостављању у својој матичној држави, што за резултат има *de facto* ускраћивање заштите. То је од нарочитог значаја за случајеве у

којима држава порекла има ниже стандарде спречавања, заштите и гоњења у области насиља над женама и насиља у породици од државе домаћина. Протеривање тих жртава не само што има негативне последице по њихове животе, већ може и да представља препреку за органе унутрашњих послова који настоје да се боре против насиља над женама и насиља у породици. Због тога се у ставу 2 од чланица захтева да предузму одговарајуће мере како би се обезбедило да жртвама које се нађу у таквој ситуацији буде пружена могућност да добију обуставу поступка протеривања и да се пријаве за боравишни статус по хуманитарним основама. Став 2 такође важи у случајевима у којима супружник односно партнер спонзор представља учиниоца насиља у породици. У тим случајевима његов односно њен супружник, жртва, биће протерани са учиниоцем. Намена овог става јесте да обезбеди заштиту од протеривања; сам по себи не представља боравишну дозволу.

307. У основи става 3 лежи члан 14 (1) Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима (ETS бр. 197). Овај став одређује обавезу чланица да издају обновљиве боравишне дозволе жртвама насиља у породици под условима које прописује национално законодавство. Наводе се два захтева за издавање боравишне дозволе. Прво, односи се на ситуације када су личне околности жртве такве да би било неразумно присилити их да напусте територију државе (подстав а). Одлука о томе да ли жртва испуњава услов који се односи на личне околности доноси се, између осталог, на основу чинилаца као што су безбедност жртве, здравствено стање, породична ситуација односно ситуација у држави порекла. Друго, односи се на захтев за сарадњом са надлежним органима у случајевима у којима су покренути истрага односно кривични поступак против учиниоца (подстав б). То значи да је могуће доделити боравишну дозволу жртви уколико су сарадња и сведочење жртве неопходни за истрагу и кривични поступак. О трајању боравишне дозволе одлучују чланице, иако би утврђено трајање требало да одговара сврси одредбе. Осим тога, чланице Конвенције обавезне су да обезбеде обновљиве дозволе. Не-обнављање односно укидање боравишне дозволе подложно је условима које прописује национално законодавство чланице.

308. Став 4 односи се на ситуације у којима жртва принудног брака која поседује боравишну дозволу за чланицу Конвенције буде одведена у другу државу, што за резултат има губитак боравишног статуса у држави у којој редовно борави. У највећем броју држава чланица Савета Европе, боравишна дозвола постаје неважећа уколико власник напусти државу на више од прописаног броја узастопних месеци. Међутим, тај услов подразумева само лица која вољно напусте државу. Уколико су жртве принудног брака одведене у иностранство против своје воље и тако премаше гарантовани, односно период истека изван чланице у којој редовно бораве, њихов боравишни статус престаје да важи. Из тог разлога, овим се ставом обавезују чланице Конвенције да обезбеде могућност да жртве у том случају поново добију свој боравишни статус, пошто су биле присиљене да напусте државу у којој редовно бораве, нарочито у случају развода односно поништења брака.

309. Напокон, неопходно је напоменути да члан 78, став 2 о резервама дозвољава будућим чланицама ове Конвенције да задрже право да не примењују односно да примењују само у одређеним случајевима, одредбе наведене у члану 59.

Члан 60 – Родно засновани захтеви за азил

310. Закони о азилу већ дуже време не решавају разлику између мушкараца и жена по питању начина и разлога за њихово прогањање. Такво „родно слепило“ при утврђивању статуса избеглице и међународне заштите за резултат има ситуације у којима се не признају тврдње жена које беже од родно заснованог насиља. Током протекле деценије су, међутим, нове тенденције у међународним законима о људским правима и стандардима, као и у судској пракси, довеле до тога да све већи број држава чланица Савета Европе признаје одређене облике насиља над женама као облик родно заснованог прогањања у складу са значењем члана 1 А(2) Конвенције о статусу избеглица из 1951. године. Нема сумње да силовање и други облици родно заснованог насиља, као што је генитално сакаћење жена, насиље везано за мираз, озбиљно насиље у породици и трговина људима, представљају дела која се користе као одређени облик прогањања, било да их чине државни или недржавни актери.

311. Иако се у ставу 1 утврђује оно што се већ предузима у пракси, аутори су сматрали да је важно да укључе обавезу чланица да предузму неопходне правосудне и друге мере како би се обезбедило да родно засновано насиље над женама буде препознато као облик прогањања у складу са значењем члана 1 А(2), као облик озбиљног угрожавања. Другим речима, од чланица Конвенције захтева се да препознају да родно специфично насиље може да представља прогањање и да доведе до одобравања статуса избеглице. Препознавање родно заснованог насиља као облика прогањања у складу са значењем члана 1 А(2) повлачи признавање да жена може да буде прогањана због свог рода, односно због идентитета и статуса жене. Чланице су такође обавезне да обезбеде да родно засновано насиље над женама буде препознато као облик озбиљног угрожавања, што води комплементарној/субсидијарној заштити. То не значи да се за сво родно засновано насиље аутоматски сматра да је „озбиљно угрожавање“. То значи да

је могуће одобрити међународну заштиту женама које су држављанке трећих држава или које су апатриди и не квалификују се као избеглице, али би у случају повратка у земљу порекла где су раније боравиле биле изложене родно заснованом насиљу, које би као последицу имало нехуман односно деградирајући третман или озбиљно угрозило живот те особе. Сходно томе, право на међународну заштиту није ограничено на заштиту у оквиру Конвенције из 1951. године, већ такође може да се изведе из других утемељених међународних и регионалних стандарда као што је ЕСЧР или Директива Европске уније о квалификацији. У исто време, намера у овом ставу није да се прегазе одредбе Конвенције из 1951. године, нарочито по питању услова за доделу избегличког статуса које намеће члан 1 те конвенције.

312. У ставу 2 се допуњују обавезе наведене у ставу 1. Обавеза садржана у овој одредби двојака је. С једне стране, од чланица се захтева да обезбеде родно осетљиво тумачење по сваком од основа Конвенције из 1951. године. Основани страх од прогањања мора да буде везан за један или више основа Конвенције из 1951. године. Приликом испитивања основа за прогањање, за родно засновано насиље се често сматра да спада у оквир основа „чланови одређене друштвене групе“, чиме се искључују остали основи. Обезбеђивање родно осетљивог тумачења повлачи препознавање и разумевање на који начин род може да утиче на разлоге који леже иза врсте претрпљеног прогањања односно угрожавања. С друге стране, у ставу 2 се захтева од чланица да омогуће одобравање избегличког статуса уколико се утврди да је страх од прогањања заснован на неком од ових основа. Важно је напоменути да усвајање родно осетљивог тумачења не значи да ће свим женама аутоматски бити одобрен статус избеглице. Шта представља основани страх од прогањања зависиће од конкретних околности у сваком појединачном случају. Посебно је важно напоменути да би статус избеглице требало одобравати „у складу са примењивим надлежним инструментима“, односно под условима који се изричито наводе у датим инструментима, као што је, на пример, члан 1 Конвенције из 1951. године.

313. У перспективи прогањања по основу расе односно по основу националности, жене се суочавају са одређеним врстама прогањања које специфично утиче на њих. Примери тога су сексуално насиље и контрола репродукције у случајевима расног и етничког „чишћења“. По питању прогањања по основу вере, жене могу бити прогањане због тога што се не приклањају верским нормама и обичајима прихватљивог понашања. То се посебно дешава у случајевима злочина почињених у име тзв. „части“, који несразмерно погађају жене. Прогањање по основу припадности одређеној друштвеној групи све чешће се износи у родно заснованим захтевима и све више добија међународну подршку. По питању жена које беже од родно заснованог прогањања као што је генитално сакаћење жена, принудни брак, па чак и озбиљно насиље у породици које образује „одређену друштвену групу“, женама може да се одобри азил. Поједине жене, према томе, могу да се сматрају за одређену групу која дели заједничке урођене, непромењиве и на други начин основне карактеристике различите од заједничког искуства бежања од прогањања. На крају, прогањање по основу политичког мишљења може да укључује прогањање по основу мишљења везаних за родне улоге. Поједине жене могу да буду жртве прогањања, на пример, због тога што се не уклапају у улоге и норме друштвено прихватљивог понашања и због тога што јавно иступају против традиционалних родних улога. Приликом преузимања неопходних мера како би се обезбедило родно осетљиво тумачење дефиниције избеглице, чланице могу да користе Смернице УНХЦР-а о међународној заштити: родно засновано прогањање у контексту члана 1 А(2) Конвенције из 1951. године, односно припадајућег Протокола у вези са избегличким статусом из 1967. године, из маја 2002. Осим тога, приликом обезбеђивања да се сваком од основа конвенције даје родно засновано тумачење, чланице могу, уколико желе, да прошире тумачење на особе које су хомосексуалци, лезбијке, бисексуалци односно трансродне оријентације, које такође могу да се суоче са одређеним облицима родно заснованог прогањања односно насиља.

314. Став 3 садржи неколико обавеза. Прва обавеза за чланице јесте развој родно осетљивих процедура пријема које узимају у обзир разлике између мушкараца и жена по питању искустава и специфичне заштите неопходне како би се обезбедило право на безбедност приликом разматрања стандарда за опхођење при пријему азиланата. Примери родно осетљивих процедура пријема могу да укључују, између осталог: идентификацију жртава насиља над женама што је раније могуће током процеса; одвојен смештај за мушкарце и жене који нису у вези; одвојене тоалете односно барем успостављање различитог распореда коришћења и праћење распореда коришћења тоалета од стране мушкараца и жена; просторије које се могу закључати изнутра; одговарајуће осветљење у читавом центру за пријем; чуваре, укључујући женске чуваре, обучене о родно специфичним потребама станара; обуку особља центра за пријем; кодекс понашања који важи и за приватне пружаоце услуга; формалне споразуме за интервенцију и заштиту у случајевима родно заснованог насиља; као и пружање информација женама и девојчицама о родно заснованом насиљу и расположивим услугама помоћи.

315. У ставу 3 се такође наводи обавеза развоја служби за подршку за азиланте које пружају помоћ на родно осетљив начин и које одговарају њиховим конкретним потребама. То може да укључује предузимање мера као што је пружање додатног психосоцијалног и кризног саветовања, као и медицинску негу за жртве траума пошто су, на пример, бројне азиланткиње изложене сексуалном односно другим

облицима злостављања, те су стога посебно угрожене. Службе за подршку би такође требало за циљ да имају оснаживање жена и омогућавање да активно поново изграде своје животе.

316. Развој и спровођење родних смерница од суштинске је важности како би релевантни актери разумели на који начин могу да уведу родно осетљиве елементе у политике и праксу. Смерницама се обезбеђује суштинска референтна тачка како би се унапредила свест о потребама за специјалном заштитом азиланткиња које су биле жртве или су под ризиком родно заснованог насиља. Чланице морају, међутим, да буду свесне да је неопходно предузимање специфичних мера како би се обезбедило спровођење таквих смерница. Смернице би требало да покривају подизање свести и повећање одзива на културне и верске сензибилитете односно личне факторе, као и на препознавање трауме.

317. Како би се адекватно испитали захтеви за азил жена и девојчица које су жртве родно заснованог насиља, став 3 повлачи обавезу развоја родно осетљивих процедура за азил, које укључују процедуре којима се руководи утврђивањем статуса избеглице и применом међународне заштите (видети такође став 312 *in fine*). То између осталог обухвата: обезбеђивање информација о процедурама за азиланткиње; прилику да жене које зависе од партнера обаве лични разговор одвојено и без присуства чланова породице; прилику да жене изнесу независну потребу за заштитом и родно специфичне основе који воде ка одвојеним пријавама за међународну заштиту; разраду родних смерница о пресудама по питању захтева за азил и обуку. Такође обухвата и родно осетљиве разговоре, уз помоћ преводиоца, према потреби; могућност да азиланткиња изрази жељу о полу особе са којом разговара односно преводиоца, а коју ће чланица испунити уколико је у њеној моћи; као и поштовање поверљивости информација прикупљених у току разговора. За више смерница, чланице могу да консултују рад Парламентарне скупштине на том пољу, нарочито Резолуцију 1765 (2010) и Препоруку 1940 (2010) о родно заснованим захтевима за азил.

318. У претходна четири става овог одељка, наведен је списак могућих мера које чланице могу да предузму при спровођењу одредби наведених у ставу 3. Разлог за то јесте што су аутори желели да у образложење укључе поједине примере добрих пракси који су већ развијени у неколико држава. Међутим, неопходно је напоменути да став 3 препушта свакој од чланица да одаберу које ће родно осетљиве процедуре, смернице и службе за подршку да развију.

Члан 61 – Забрана протеривања, односно враћања

319. Садржан у члану 33 Конвенције из 1951. године у вези са статусом избеглица, принцип забране протеривања односно враћања представља стуб азила и међународне заштите избеглица и стекао је статус уобичајеног међународног закона. То значи да принцип важи за све државе, без обзира на то да ли су обавезане Конвенцијом из 1951. године.

320. Принцип забране протеривања односно враћања од нарочите је важности за азиланте и избеглице. У складу с овим принципом и обзиром на одређене изузетке и ограничења наведена у Конвенцији из 1951. године, државе неће протеривати, односно враћати азиланте односно избеглице у државе у којима им живот односно слобода могу бити угрожени. Члан 3 ЕСНР такође брани враћање лица на место на којем могу да буду под ризиком излагања мучењу или нехуманом или деградирајућем третману односно казни. Протеривање односно враћање лица тамо где су прогањана у супротности је са обавезом међународне заједнице да обезбеди уживање људских права свим људима. Принцип забране протеривања односно враћања такође укључује непостојање забране приступа територији одређене државе азилантима који су стигли до границе односно који су спречени да стигну до границе.

321. Заштита од протеривања, односно враћања важи и за лица која су избеглице у складу са Конвенцијом из 1951. године. Она се такође односи на азиланте чији статус није формално утврђен и који би могли бити изложени прогањању уколико се врате у земљу порекла односно редовног боравка. Став 1 укључује обавезу у складу са међународним правом да државе поштују принцип забране протеривања, односно враћања у односу на жртве родно заснованог насиља које могу бити у страху од прогањања уколико се врате.

322. Ставом 2 се потврђује да обавеза поштовања принципа забране протеривања, односно враћања важи подједнако за жртве насиља над женама којима је потребна заштита, чиме се допуњава први став. Конкретније, у ставу 2 се понавља обавеза чланица да предузму неопходне законодавне односно друге мере како би обезбедиле да жртве насиља над женама којима је потребна заштита, независно од њиховог боравишног статуса, не буду ни под којим условима враћене ни у једну земљу у којој би биле у ризику односно где би могле да буду подвргнуте мучењу односно нехуманом односно понижавајућем опхођењу односно кажњавању. Важно је обезбедити да се те обавезе испуне без обзира на статус односно место становања тих жена. То значи да се заштита од враћања односи на све жртве насиља над женама које још увек нису добиле статус избеглице на основу захтева за азил у складу са Конвенцијом из 1951, без

обзира на земљу порекла односно боравишни статус, и које би биле суочене са родно заснованим насиљем које би довело до наведеног понашања у случају протеривања/депортације. Чак и ако им се одбије захтев за азилом, државе би требало да обезбеде да та лица не буду протерана/депортована у државу у којој постоји реалан ризик да ће бити изложене мучењу или нехуманом односно деградирајућем третману односно кажњавању. Овај став не треба, ипак, тумачити у супротности са одредбама Конвенције из 1951, а посебно не искључује примену члана 33, став 2 те конвенције.

Поглавље VIII – Међународна сарадња

323. У Поглављу VIII установљене су одредбе о међународној сарадњи између чланица Конвенције. Ове одредбе нису ограничене искључиво на правну сарадњу по питању кривичних и грађанских правних питања, већ се односе и на сарадњу у погледу спречавања свих облика насиља обухваћених овом Конвенцијом и пружање помоћи жртвама насиља.

324. У погледу правне сарадње уопште, а конкретније у погледу кривичног права, Савет Европе већ поседује значајан број инструмената који постављају стандарде. Овде је неопходно напоменути Европску конвенцију о екстрадицији (ETS бр. 24), Европску конвенцију о узајамној правној помоћи у кривичним стварима (ETS бр. 30), додатне протоколе уз ове конвенције (ETS бр. 86, 98, 99 и 182), Европску конвенцију о међународном важењу кривичних пресуда (ETS бр. 70), Конвенцију о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом (ETS бр. 141) и Конвенцију Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма (ETS бр. 198). Ови споразуми представљају међусекторске инструменте који се односе на велики број кривичних дела, а могу се примењивати са циљем омогућавања правосудне сарадње по кривичним правним питањима у оквиру поступака против дела из ове Конвенције. Како су све земље чланице Савета Европе и потписнице Европске конвенције о испоручивању и Европске конвенције о узајамној правној помоћи, општа је препорука ауторима да не репродукују одредбе о узајамној правној помоћи и екстрадицији у специјализованим инструментима, већ да укључе претходно поменуте опште одредбе и на други начин се позову на хоризонталне инструменте у образложењу уз конвенцију коју припремају.

325. Из овог разлога, аутори су се одлучили да у овој Конвенцији не репродукују одредбе сличне онима које су наведене у међусекторским инструментима као што су инструменти наведени раније у тексту. На пример, при изради нису уведени посебни узајамни аранжмани за пружање помоћи који би заменили друге инструменте и примењиве аранжмане, на основу закључка да је, као опште правило, делотворније ослонити се на аранжмане уведене важећим споразумима о узајамној правној помоћи и испоручивању, са којима су практичари у потпуности упознати. Овај одељак стога садржи само оне одредбе којима које додају нешто ново у односу на постојеће конвенције.

Члан 62 – Општи принципи

326. У члану 62 наводе се општи принципи за реализацију међународне сарадње.

327. Прво, овим чланом чланице се обавезују на широку међусобну сарадњу а посебно са циљем смањивања, у највећој могућој мери, препрека за брзи проток информација и доказа.

328. Чланом 62 утврђено је да обавеза сарадње уопштено обухвата: спречавање, борбе против и кривичног гоњења свих видова насиља обухваћених овом Конвенцијом (подстав а), заштиту и пружање помоћи жртвама (подстав б), вршење истраге односно спровођење поступака који се односе на кривична дела из Конвенције (подстав в) и спровођење одговарајућих грађанских и кривичних пресуда сваке од чланица (подстав г).

329. Став 2 заснива се на члану 11, став 2 и 3, Оквирне одлуке Савета Европске уније од 15. марта 2001. о положају жртве у кривичном поступку. Сврха овог става јесте обезбеђивање жртвама да могу да поднесу жалбу пред надлежним органима своје државе пребивалишта.

330. Надлежни органи потом могу да покрену поступак уколико је то предвиђено њиховим законом, или да проследе жалбу органима државе у којој је дело почињено, у складу са одговарајућим одредбама инструмената сарадње примењивим на те државе.

331. Ставом 3 омогућава се чланица која даје узајамну правну помоћ у кривичним питањима, око испоручивања односно спровођења грађанске или кривичне пресуде условљене споразумом, да може сматрати ову Конвенцију за правни основ правне сарадње са чланицом са којом нема потписан такав споразум. Ова одредба, која нема сврху у случају држава чланица Савета Европе у погледу узајамне помоћи у кривичним питањима и испоручивању услед постојања европских конвенција о испоручивању и

узајамној помоћи у кривичним питањима, из 1957. и 1959. године, и протокола уз ове Конвенције, од значаја је због могућности да треће државе приступе овој Конвенцији.

332. Коначно, у складу са ставом 4, чланице морају настојати да уврсте спречавање и борбу против насиља над женама и насиља у породици у програме развојне помоћи намењене трећим државама. Многе државе чланице Савета Европе спроводе овакве програме у различитим областима као што су поновно успостављање односно консолидовање владавине права, развој правосудних институција, борба против криминала и техничка помоћ спровођењу међународних конвенција. Неки од ових програма могу се спровести у земљама које се суочавају са великим присуством насиља над женама и насиља у породици. У овом смислу, делује прикладно да акциони програми треба да узму у обзир и адекватно интегришу питања која се превасходно односе на спречавање ових видова кривичних дела, као и са циљем заштите жртава у складу са чланом 18, став 5.

Члан 63 – Мере које се односе на угрожене особе

333. Основни циљ ове одредбе је да се чланице ове Конвенције још једном подстакну на повећање размене информација и, у овом случају, на спречавање одређених чина насиља над женама и насиља у породици у вези са извесним бројем кривичних дела из ове Конвенције. Неки од видова насиља обухваћених овом Конвенцијом могу имати транснационални карактер. Из овог разлога, аутори су идентификовали неке од злочина наведене у Конвенцији, као што су принудан брак односно генитално сакаћење жена, и успоставили принцип у складу са којим чланица која поседује информацију која садржи оправдану сумњу да је неко лице непосредно угрожено од било ког наведеног дела насиља треба да пренесе ову информацију чланици где ово дело насиља може да се догоди. Ова информација мора да се заснива на „оправданој основи“ да постоји директан ризик. Аутори нису сматрали неопходним да у Конвенцији образлажу критеријуме о томе шта представља оправдани основ. Чланицама се оставља да утврде, према информацијама које сакупе кроз појединачне случајеве, када да поделе ове информације са циљем спречавања дела насиља. Ове информације обухватају и детаље о налогу за заштиту угрожених особа.

Члан 64 - Информисање

334. Члан 64 одражава принцип који је већ присутан у области међународне сарадње, а посебно у области кривичног права, којим се обезбеђује ефикасна и правремена размена информација између држава како би се спречило могуће кривично дело у складу са овом Конвенцијом, покренула истрага о том делу односно покренуо поступак против учиниоца. У ставу 1 посебно се налаже да чланица обавести чланицу која тражи информације о исходу предузете радње. Ставом 2 чланицама се оставља избор (искоришћени израз, *може*, ставља на знање да ова радња није обавезна) да ли ће другој чланици проследити информације о истрази у својој земљи. Ово може бити учињено „без претходног захтева“ друге чланице.

335. Слично томе, ставом 3 успоставља се начело према којем када чланица добије информацију (која се уопштено тиче неког административног органа на централном нивоу који се бави међународном сарадњом у кривичним питањима), ова чланица доставља такву информацију својим надлежним органима који су, у складу са националним законом, надлежни за даље поступање са информацијом. Уопштено говорећи, надлежни органи могу бити полиција, тужилаштво односно судија. Надлежни органи потом разматрају да ли је таква информација неопходна за истрагу односно судски поступак. Важно је напоменути да размена информација предвиђена овом одредбом није ограничена на кривичну истрагу односно поступак, већ се односи и на грађански поступак, укључујући налог за заштиту.

Члан 65 – Заштита података

336. Ова одредба се односи на питање личних података у вези са свим видовима насиља на које се односи ова Конвенција. Због могућих опасности по појединце, посебно жртве, уколико би се њихови лични подаци кретали без заштите односно провере, члан 65 се конкретно позива на Конвенцију о заштити лица у односу на аутоматску обраду личних података (ETS бр.108) у погледу начина на који се подаци складиште и користе. Овим чланом се наводи да се ова одредба примењује у складу са обавезама које су чланице преузеле у складу са претходно поменутом конвенцијом. Међутим, ово не спречава чланице које нису чланице Конвенције бр. 108 да ратификују ову Конвенцију. Конвенцијом бр. 108 је дефинисано да се лични подаци чувају само за конкретне законске намене и не смеју да се користе ни на један начин који није у складу са том наменом. Конвенцијом је дефинисано и да се ови подаци не смеју чувати на начин који може да омогући утврђивање субјекта података нити дуже од периода који је неопходан за намене за које се подаци бележе и чувају. Конвенција бр. 108 дефинише и обавезу предузимања одговарајућих безбедносних мера за спречавање неовлашћеног приступа и измену односно објављивање података.

Поглавље IX – Механизам за праћење

337. Поглавље IX ове Конвенције садржи одредбе којима треба да се осигура делотворно спровођење Конвенције од стране чланица. У свом средњорочном извештају, САНВИО наводи да „Одбор сматра да је снажан и независан механизам за праћење од највећег значаја како би се осигурао адекватан одговор на овај проблем у свим чланицама Конвенције.“ У складу са наведеним, аутори су сматрали да систем за праћење који је предвиђен овом Конвенцијом треба да буде једна од његових јаких страна. Механизам за праћење је осмишљен тако да обухвати целокупну област ове Конвенције. Конвенцијом се успоставља Експертска група за борбу против насиља над женама и насиља у породици (у даљем тексту GREVIO) која представља стручно тело, састављено од независних и висококвалификованих стручњака у области људских права, родне равноправности, насиља над женама и насиља у породици, кривичног права и помоћи и заштите жртава насиља над женама и насиља у породици, које ће „пратити примену ове Конвенције од стране чланица“. Конвенцијом се успоставља и Комитет чланица, који се састоји од представника чланица Конвенције.

Члан 66 – Експертска група за борбу против насиља над женама и насиља у породици (GREVIO)

338. Као што је већ наведено, GREVIO је надлежан за праћење примене Конвенције од стране чланица. Ово тело чини најмање 10, а највише 15 чланова.

339. У ставу 2 овог члана наглашена је потреба да се осигура географска и родна равнотежа, као и мултидисциплинарна стручност, при бирању чланова GREVIO групе, који морају бити држављани чланица ове Конвенције. Чланице номинују кандидате за чланове GREVIO групе, а њихов избор врши Комитет чланица.

340. У ставу 3 успостављају се критеријуми за избор чланова GREVIO групе у односу на број ратификација ове Конвенције.

341. У ставу 4 наглашене су најважније надлежности експерата који учествују у раду GREVIO групе, као и најважнији критеријуми за њихов одабир, који се могу сажети на следећи начин: „независност и стручност“. Чланови GREVIO треба посебно да представљају релевантне актере и органе у области насиља над женама и насиља у породици. У случају да их номинују чланице, кандидати могу бити и представници НВО.

342. У ставу 5 наведено је да поступак за избор чланова GREVIO (али не и избор самих чланова) одређује Комитет министара. Ово је разумљиво јер је изборна процедура важан део примене Конвенције. Како је у питању конвенција Савета Европе, аутори су сматрали да ова функција треба буде у надлежности Комитета министара а саме чланице да врше избор чланова GREVIO групе. Пре одлучивања о изборној процедури, Комитет министара врши консултације и треба да добије једногласан пристанак свих чланица. Оваквом обавезом омогућава се свим чланицама Конвенције да учествују у одлуци о овој процедури и то равноправно.

343. Ставом 6 наводи се да GREVIO доноси сопствени правилник о раду.

344. Циљ става 7 јесте да се свим члановима делегација које обављају државне посете наведене у члану 68, став 9 и 14 омогући равноправан положај и уживање истих привилегија и имунитета. Општем споразуму о привилегијама и имунитету Савета Европе могу приступити искључиво државе чланице. Међутим, Конвенцији могу да приступе и државе које нису чланице. У погледу других конвенција Савета Европе које се односе на државне посете, уобичајени поступак је да Комитет министара захтева да државе које нису чланице потпишу билатерални споразум, што за последицу има дугачак процес који може да одложи приступање ових земаља тој конвенцији. Из овог разлога, и као мера предострожности за будуће, ова одредба је директно укључена у текст Конвенције како би се избегле дугачке процедуре у процесу преговарања о билатералним споразумима са државама које нису чланице.

Члан 67 – Комитет чланица

345. Чланом 67 успоставља се други стуб система за праћење, које представља политичко тело („Комитет чланица“), у саставу наведеном раније у тексту.

346. Комитет чланица први пут сазива генерални секретар Савета Европе, годину дана након ступања на снагу ове Конвенције, ради избора чланова GREVIO групе. Након тога се састаје на захтев једне трећине чланица, генералног секретара Савета Европе односно председника GREVIO.

The Committee of the Parties will be convened the first time by the Secretary General of the Council of Europe,

347. Успостављањем овог тела обезбеђује се једнако учешће свих чланица у процесу одлучивања и поступку праћења примене Конвенције и јача се сарадња између чланица, као и између чланица и GREVIO групе како би се осигурала одговарајућа и делотворна примена Конвенције.

348. У ставу 3 дефинише се да Комитет чланица доноси сопствени правилник о раду.

Члан 68 – Поступак

349. У члану 68 детаљно се дефинише ток поступка праћења и комуникације између GREVIO групе и Комитета чланица.

350. У ставовима 1 и 2 дефинише се да GREVIO разматра извештај о општим законодавним и другим мерама које свака чланица предузима у циљу примене одредби ове Конвенције са представницима дотичне чланице. Ове извештаје подносе чланице и они се заснивају на упитнику који припрема GREVIO. Циљ је да се утврди почетна ситуација у погледу законодавних и других мера које су успостављене у земљама чланицама, при приступању Конвенцији, у погледу конкретне и опште примене ове Конвенције.

351. У ставу 3 се наводи да је поступак процене након првог извештаја и процена наведен у ставовима 1 и 2 подељен у циклусе и да GREVIO врши одабир конкретних одредби на које ће поступак праћења бити усредсређен. Циљ је да GREVIO самостално утврди, на почетку сваког циклуса, одредбе које ће бити предмет поступка праћења у датом периоду.

352. У ставу 4 наведено је да GREVIO одређује одговарајући начин за спровођење поступка процене. Ово може бити упитник или неки други захтев за достављање информација. Термин „упитник“ односи се на питања у писаној форми или смернице за добијање квалитативних и квантитативних података о мерама које се предузимају у оквиру примене ове Конвенције. Ово превазилази просто сакупљање статистичких/бројчаних података добијених у процесу праћења примена Препоруке *Rec (2002)5* о заштити жена од насиља. Штавише, овим ставом јасно се назначава да чланица мора одговорити на захтеве GREVIO групе. Од чланица Конвенције не треба да се тражи да одговарају за примену Препоруке *Rec (2002)5* о заштити жена од насиља.

353. Ставом 5 успоставља се важно начело да GREVIO може да добије информације о примени Конвенције од невладиних организација, цивилног друштва, као и државних институција надлежних за заштиту људских права.

354. Ставовима 6,7 и 8 уводи се начело да GREVIO треба у што већој мери да искористи све расположиве изворе информација. Циљ овог начела је и да се избегне непотребно дуплирање рада и активности чија је примена већ у току.

355. У ставу 9 наведено је да, као додатну активност, GREVIO може да организује посете државама. Аутори су желели да нагласе да посета држави представља допунски начин за праћење и да се посета спроводи само када је то неопходно, у два конкретна случаја: 1) уколико добијене информације нису довољне и када не постоји други изводљив начин да се до информација дође на поуздан начин и 2) уколико GREVIO добије поуздане информације о ситуацији у којој проблем захтева директну пажњу како би се спречио односно смањено обим односно број озбиљних прекршаја ове Конвенције. Посете државама организују се у сарадњи са надлежним органима чланице, што значи да се оне утврђују унапред и да се датуми дефинишу у сарадњи са државним органима који се о овоме обавештавају правовремено.

356. У ставовима 10 и 11 описан је процес израде извештаја и закључака GREVIO групе. Из ових одредби може се закључити да GREVIO мора да спроведе дијалог са дотичном чланицом при припреми извештаја и закључака. Одредбе ове Конвенције ће кроз овакав дијалог бити адекватно спроведене. GREVIO објављује свој извештај и закључке, заједно са коментарима дотичне чланице и уколико таквих коментара има. Овим се завршава задатак GREVIO групе у погледу дотичне чланице и одредби. Извештаји и закључци GREVIO, који се стављају на увид јавности након усвајања, не може да мења односно дорађује Комитет чланица.

357. У ставу 12 разматра се улога Комитета чланица у поступку праћења. У ставу се наводи да Комитет чланица може да усвоји препоруке које дотична чланица треба да предузме у циљу примене препорука GREVIO групе и, уколико је потребно, дефинише датум за достављање података о спровођењу препорука, као и у циљу промовисања сарадње како би се осигурала адекватна примена Конвенције. Овим механизмом треба да се обезбеди независност GREVIO групе у вршењу праћења, у исто време уводећи „политичку“ димензију у дијалог између чланица.

358. У ставовима 13, 14 и 15 дефинисан је посебан поступак у складу са којим GREVIO има право да захтева од чланице да достави извештај о мерама које та чланица предузима у циљу спречавања озбиљног, масовног, односно трајног обрасца насиља обухваћеног овом Конвенцијом. Услов за захтевање специјалног извештаја јесте да GREVIO добије поуздане информације „које указују на проблеме које је потребно одмах решити како би се спречио односно ограничио обим односно број озбиљних повреда Конвенције“. На основу добијених информација (које је поднела дотична чланица или из другог извора информација) GREVIO може да одреди једног или више својих чланова који ће спровести истрагу и хитно извести GREVIO. У изузетним случајевима, ова истрага може да обухвати и посету дотичној земљи. Основна улога одређеног „известноца/известилаца“ јесте прикупљање свих неопходних информација и утврђивање чињеница у вези са конкретном ситуацијом. У Правилнику о раду GREVIO дефинишу се детаљи овог „поступка истраге“. Међутим, основни циљ јесте да се омогући GREVIO да дође до прецизнијег образложења и разумевања ситуације где је, према поузданој информацији, укључен велики број жртава истоветног дела насиља. Налази истраге предају се дотичној чланици и, према потреби, Комитету чланица и Комитету министара Савета Европе заједно са свим коментарима и препорукама.

Члан 69 – Опште препоруке

359. Слично члану 21, став 1 Конвенције о укидању свих облика дискриминације над женама, овим чланом даје се могућност GREVIO групи да усвоји, према потреби, опште препоруке о примени ове Конвенције. Опште препоруке имају заједничко значење за све чланице и тичу се чланова или тема које су обухваћене овом Конвенцијом. Оне се не односе само на поједине земље. Иако ове опште препоруке нису правно обавезујуће, оне представљају значајну референцу за чланице тиме што омогућавају дубље разумевање различитих тема обрађених у Конвенцији и пружају јасне смернице које могу да допринесу делотворнијој примени одредби које су садржане у Конвенцији. Ове препоруке такође треба да буду саставни део будућих циклуса праћења.

Члан 70 – Учешће парламента у праћењу примене Конвенције

360. Овом одредбом дефинише се улога националних парламената у праћењу примене ове Конвенције. У ставовима 1 и 2, ова одредба садржи обавезу чланица Конвенције да позову националне парламенте на учешће у праћењу (став 1) и подношење извештаја GREVIO групе националним парламентарима на консултације (став 2). Аутори су нагласили значајну улогу коју национални парламенти преузимају у примени ове Конвенције која, у многим случајевима, захтева законодавне измене. Као резултат тога, аутори су сматрали кључним да укључе националне парламенте у процес процене примене Конвенције.

361. У ставу 3 ове одредбе наводи се учешће Парламентарне скупштине Савета Европе у праћењу мера које чланице предузимају о оквиру примене ове Конвенције. Као прва одредба ове врсте у Конвенцији Савета Европе, њом се наводи да се Парламентарна скупштина позива да редовно прати

примену ове Конвенције. Овом одредбом аутори су желели да укажу на значајну улогу коју Парламентарна скупштина има у постављању питања насиља над женама на политичку агенду Савета Европе и њених држава чланица. Након дуготрајне посвећености скупштине овом питању и великог броја препорука усвојених у овој области, учешће скупштине у праћењу ове Конвенције значајно ће унапредити њене резултате.

Поглавље X – Однос према другим међународним инструментима

Члан 71 – Однос према другим међународним инструментима

362. У члану 71 дефинисан је однос између Конвенције и других међународних инструмената.

363. У складу са Бечком конвенцијом о Закону о споразумима из 1969. године, чланом 71 настоји се да Конвенција буде усклађена са другим уговорима – билатералним и мултилатералним – као и инструментима који се односе на питања које обухвата и ова Конвенција. Ово укључује на пример Европску конвенцију о заштити људских права и основних слобода и протоколе уз ову конвенцију, Европску социјалну повељу (ревидирани текст, ETS бр. 163), Конвенцију Савета Европе о борби против трговине људима (CETS бр.197), Конвенцију Уједињених нација о елиминисању свих облика дискриминације над женама и Опциони протокол уз ову конвенцију, Конвенцију о правима детета и опционе протоколе уз ову конвенцију о учешћу деце у оружаним сукобима, трговини децом, дечјој проституцији и дечјој порнографији, Међународну конвенцију о уклањању свих облика расне дискриминације и Опциони протокол уз ову конвенцију, Конвенцију о статусу избеглица са Опционим протоколом из 1951. године и Конвенцију Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом.

364. Ова Конвенција треба да јача заштиту и обезбеди подршку жртвама насиља над женама и насиља у породици. Из овог разлога, циљ члана 71, став 1 јесте да се осигура да ова конвенција не утиче на обавезе које произилазе из других међународних инструмената којих су чланице ове Конвенције такође садашње односно будуће чланице, а које садрже одредбе о питањима којима се бави ова Конвенција. Ова одредба још једном јасно указује на свеобухватни циљ ове Конвенције, а то је заштита права жртва насиља над женама и насиља у породици и да им се обезбеди највиши ниво заштите.

365. У члану 71, ставу 2 наводи се да чланице могу закључивати билатералне односно мултилатералне споразуме – односно било које друге правне инструменте – у вези са питањима којима се бави ова Конвенција. Међутим, текст јасно означава да чланице немају право да закључе споразум који одступа од ове Конвенције.

Поглавље XI – Измене и допуне Конвенције

366. Чланице могу да предложе измене и допуне одредаба ове Конвенције. Оне се прослеђују генералном секретару Савета Европе и свим државама чланицама Савета Европе, свакој потписници, свакој чланици, Европској унији и свакој држави позваној да потпише односно приступи овој Конвенцији.

367. У наредном кораку, Комитет министара разматра и усваја измене и допуне. Пре доношења одлуке о измени и допуни, Комитет министара консултује и прибавља једногласни пристанак свих чланица ове Конвенције. Овакав захтев указује на то да свим чланицама ове Конвенције треба бити омогућено да учествују у процесу одлучивања о изменама и допунама као и да су оне равноправне.

Поглавље XII – Завршне одредбе

368. Уз неколико изузетака, одредбе овог поглавља се у основи заснивају на Моделу завршних одредби за Конвенције и споразуме закључене у оквиру Савета Европе, које је Комитет министара одобрио на 315. састанку заменика у фебруару 1980. године. Чланови 73 до 81 су или написани стандардним изразима из дотичног модела или се заснивају на дуготрајној пракси израде споразума у Савету Европе.

Члан 73 – Ефекти ове Конвенције

369. Чланом 73 штите се одредбе националног законодавства и обавезујућих међународних инструмената којима се обезбеђује додатна заштита особа од насиља над женама и насиља у породици; ова Конвенција не може бити тумачена на начин којим се наведена заштита може ограничити. Фраза

„повољнија права“ односи се на могућност стављања особе у повољнији положај од оног предвиђеног овом Конвенцијом.

Члан 74 – Решавање спорова

370. Аутори су сматрали да је важно да у текст Конвенције унесу члан о решавању спорова, који налаже обавезу чланице да прво покуша да мирним путем разреши спор у вези са применом ове Конвенције.

371. Различити начини решавања спорова мирним путем који су наведени у првом ставу овог члана (преговор, помирење и арбитража) најчешће постоје у оквиру националног законодавства. Ови начини решавања спора нису кумулативне природе, односно чланице нису у обавези да исцрпу све наведене начине пре него што се одлуче за неки други начин мирног решавања спора. Дотичне чланице се договарају о поступку решавања спора.

372. У ставу 2 утврђено је да Комитет министара Савета Европе може да успостави вансудску процедуру коју чланице могу да користе у случају спора у вези са применом односно тумачењем ове Конвенције. Аутори су одлучили да овде не упућују на судске процедуре као што је процедура Међународног суда правде, из разлога што неколико држава које су учествовале у изради Конвенције нису пристале на обавезну надлежност овог судског тела и нису то желеле у вези са овом Конвенцијом. Међутим, овим чланом се чланице у спору не спречавају да спор предају Међународном суду правде уколико се о томе сагласе.

Члан 75 – Потписивање и ступање на снагу

373. У ставу 1 наводи се да је Конвенција отворена за потписивање не само државама чланицама Савета Европе, већ и Европској унији и државама које нису чланице Савета Европе (Канада, Света столица, Јапан, Мексико и Сједињене Државе) које су учествовале у изради Конвенције. По ступању Конвенције на снагу, у складу са ставом 3, друге нечланице које нису предвиђене овом одредбом могу бити позване да приступе Конвенцији у складу са чланом 76, став 1.

374. У ставу 2 наведено је да се код генералног секретара Савета Европе депонују инструменти ратификације, прихватања односно одобравања ове Конвенције.

375. У ставу 3 утврђено је да је за ступање Конвенције на снагу неопходно десет ратификација, прихватања односно одобравања. Разлог за одабир овог броја јесте уверење да је за успешно приступање решавању изазова спречавања и борбе против насиља над женама и насиља у породици неопходан значајан број држава. Овај број, међутим, није превише висок како се ступање Конвенције на снагу не би непотребно одлагало. У складу са праксом израде споразума у оквиру ове организације, најмање осам од десет иницијалних држава морају бити чланице Савета Европе.

Члан 76 – Приступање Конвенцији

376. Након консултација са чланицама и њиховог једногласног пристанка, Комитет министара може позвати било коју државу која није чланица Савета Европе и која није учествовала у изради Конвенције да овој Конвенцији приступи. За овакву одлуку неопходна је двотрећинска већина као што је утврђено у члану 20. d Статута Савета Европе и једногласни пристанак чланица Конвенције.

Члан 77 – Територијална примена

377. У ставу 1 утврђена је територија на коју се Конвенција односи. Овде је неопходно напоменути да је противно циљу и сврси Конвенције да државе чланице искључе делове своје територије из примене Конвенције без ваљаног разлога (као што је постојање другачијег правног система који се односи на питања којима се бави Конвенција).

378. У ставу 2 образлаже се проширење примене Конвенције на територије за чије су међународне односе чланице надлежне или у чије име су опуномоћене да предузму мере.

379. У погледу ове Конвенције и без утицаја на одредбе из члана 44, овом Конвенцијом не уводе се спољно-територијалне обавезе.

Члан 78 - Резерве

380. У члану 78. утврђено је да се никакве друге резерве не могу ставити у погледу било које друге одредбе ове Конвенције, осим изузетака наведених у ставу 2 и 3 овог члана. Изјаве о резерви у складу са ставом 2 и 3 треба да садрже образложење разлога из којих чланица тражи резерве.

381. Чланови наведени у ставу 2 овог члана представљају одредбе за које аутори нису тражили једногласан пристанак упоркос напорима да се у вези са њима постигне компромис. Ове резерве постоје у циљу што већег броја ратификација ове Конвенције, у исто време омогућавајући чланицама да задрже неке од својих основних правних концепата. Ове одредбе обухватају: члан 30, став 2 (државна накнада); члан 44, став 1 е, 3 и 4 (надлежност); члан 55, став 1 (поступци *ex parte* и *ex officio*); члан 58 (застарелост); члан 59 (боравишни статус). Потребно је напоменути да је могућност резерве додатно ограничена у погледу чланова 55 и 58, јер су резерве у вези са чланом 55, став 1 дозвољене само у погледу члана 35 у вези са прекршајима, као што је и случај са резервама у односу на члан 5 које се могу донети искључиво у погледу чланова 37, 38 и 39.

382. Ставом 3 предвиђен је посебан облик резерве у погледу чланова 33 (психичко насиље) и 34 (прогањање). Чланице могу задржати право да обезбеде некривичне санкције, уместо кривичних санкција, за понашање наведено у овим члановима. Сходно томе, ова могућност резерве не примењује се на чланове у целости, већ искључиво на начин на који чланице могу да их примене на националном нивоу.

383. У ставу 4, омогућавањем повлачења резерве у било ком тренутку, тежи се ка смањивању будућих одступања између законодавстава у која су интегрисане одредбе ове Конвенције.

Члан 79 – Важност и ревизија резерви

384. Резерве представљају изузетке од јединствене примене стандарда предвиђених овом Конвенцијом. Стога су аутори сматрали да је потребно утврдити периодичну ревизију резерви како би се чланице подстакле на укидање резерви или образложење разлога за њихово продужење. У складу са ставом 1, резерве поменуте у члану 78, став 2 и 3 имају ограничену дужину трајања од пет година. Ова дужина трајања је утврђена како би се направила равнотежа, са једне стране, између циља прогресивног укидања постојећих резерви са потребом, с друге стране, да се осигура да чланице имају довољно времена да преиспитају своје резерве на националном нивоу. Након овог рока, резерве истичу уколико се изричито не продуже. У сваком случају, неопходно је да чланице информишу генералног секретара Савета Европе о својим намерама у погледу постојећих резерви.

385. У ставу 2 наводи се поступак за аутоматско укидање необновљених резерви. Коначно, у складу са чланом 79, став 3, чланица доставља GREVIO групи, пре продужетка резерве односно на захтев, образложење о разлозима за продужетак резерве. У случају продужетка резерве, нема потребе за претходним захтевом GREVIO групе. У свим случајевима GREVIO има могућност да размотри образложење чланице за продужетак резерве.

Члан 80 – Отказивање

386. У складу са Бечком конвенцијом о Закону о споразумима Уједињених нација, чланом 80 омогућава се чланицама да откажу ову Конвенцију.

Члан 81 – Обавештење

387. У члану 81 наводи се списак обавештења за која је генерални секретар Савета Европе, као депозитар Конвенције, обавезан да достави, као и примаоци ових обавештења (државе и Европска унија).